

Eesti Pank

Eesti maksebilansi aastaraamat 2011

© Eesti Pank, 2012

Address

Estonia pst 13
15095 Tallinn

Telefon

668 0719

Faks

668 0836

E-post

info@eestipank.ee

Veebileht

www.eestipank.ee

Eesti Panga trükiste tellimisinfo

telefonil: 668 0998

faksil: 668 0954

e-postiga: trykis@eestipank.ee

Toimetaja: Kadri Põdra

Küljendus: Triinu Talve

SISUKORD

I. EESTI 2011. AASTA MAKSEBILANSS	4
Sissejuhatus	4
Lühiülevaade	7
Jooksevkonto	12
Kaubad	13
Teenused	17
Tulu	23
Jooksevülekanded ja kapitalikonto	27
Finantskonto	28
Otseinvesteeringud	29
Portfelliinvesteeringud	34
Tuletisinstrumendid	37
Muud investeeringud	37
Reservivarad	41
II. EESTI RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON JA VÄLISVÕLG 31. detsembril 2011	42
III. MAJANDUSTEOREETILINE KONTSEPTSIOON, METOODIKA JA KOOSTAMINE	49
Maksebilanss	49
Rahvusvaheline investeerimispositsioon	50
Välisvõlg	51
Maksebilansistatistika mõisted ja selgitused	52
Maksebilansistatistika koostamise süsteemid	58
Maksebilansistatistika koostamine Eestis	58
Maksebilansistatistika koostamise õiguslikud alused ja andmekaitse	61
Andmete avaldamise ja korrigeerimise põhimõtted	61

I. EESTI 2011. AASTA MAKSEBILANSS

SISSEJUHATUS

Eesti majandus jätkas 2011. aasta esimeses pooles jõulist taastumist, kuid teisel poolaastal hakkas kasv aeglustuma. Aasta kokkuvõttes kujunes majanduskasvuks 7,6%.

Majanduskasvu toetas peamiselt ekspordile orienteeritud tööstussektor, mis andis esimesel poolaastal ligikaudu poole majanduskasvust. 2008. ja 2009. aasta majanduslanguse ajal kasutuseta jäänud tootmisressursside taaskandamine ning soodne väliskeskkond võimaldasid Eesti eksportööridel kiiresti kasvada ja turuosa võita. Teisel poolaastal ilmnisid aga väliskeskkonnas aeglustumise märgid. Teravnendunud riigivõlakriis suurendas ebakindlust ja pidurdas kasvu. Võlakriisi mõju Eestile jäi 2011. aastal siiski üldjoontes piiratuks ja puudutas peamiselt ekspordiettevõtteid.

Eesti majanduskasv oli 2011. aastal märksa ekspordikesksem kui majanduskriisile eelnenud tõusufaasis. Sisenõudluse kasv oli küll tagasihoidlikum, kuid põhines varasemaga võrreldes enam sissetulekute kasvul, mitte laenu rahal, ja seetõttu ei tekkinud majanduskasvu taastudes jooksevkonto puudujääki. Teisel poolaastal jätkus sisenõudluse tugevnemine, kuigi välisturu väljavaade nõrgenes. Majapidamiste paranenud rahaline seis ja kindlustunne töökoha säilimise suhtes suurendasid tarbimiskulutusi. Samuti suurenes vaba tootmisvõimsuse vähenedes investeerimistegevus.

Tulukonto kajastas üldist majandusarengut. Kiire majanduskasv esimesel poolaastal suurendas tulude arvestuslikku väljavoolu. Väliskeskkonna probleemid teisel poolaastal tõid aga kaasa kasumite kasvu aeglustumise ning investeerimistulude väljavoolu vähenemise. Välisomanduses ettevõtete kasumi langus tasakaalustas vähenenud netoeksporti ja jooksevkonto saldo jäi seeläbi positiivseks. Aasta kokkuvõttes oli jooksevkonto üsna samasugune nagu 2010. aastal.

Kapitali- ja finantskontot kujundas kõige enam pangandussektor. Eestimaalaste võlakoormuse langus ja säästmise aitasid pankadel vähendada kohustusi emapankade ees. Samuti leidis aset ühe kommerts-panga struktuuri muutus, mis tõi kaasa nii Eestisse kui ka Eestist välismaale tehtud investeringute vähenemise.

Ülevaate Eesti maksebilansist ja maksebilansi rahvusvahelistest põhinäitajatest annavad tabelid 1.1 ja 1.2.

Tabel 1.1. Eesti maksebilanss (mln eurot)*

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Jooksevkonto	-1116,0	-2053,0	-2562,5	-1486,1	470,5	419,4	339,5
Kaubad ja teenused	-710,9	-1413,7	-1598,6	-725,8	799,6	1073,1	1017,8
Kaubad	-1550,1	-2304,1	-2640,8	-2041,1	-591,0	-266,6	-221,5
kreedit (FOB)	6347,9	7774,0	8132,1	8490,1	6460,2	8769,0	12 055,9
deebet (FOB)	-7898,0	-10078,1	-10773,0	-10531,2	-7051,2	-9035,6	-12 277,4
Teenused	839,3	890,3	1042,1	1315,3	1390,6	1339,7	1239,3
kreedit	2612,0	2870,9	3289,2	3600,8	3200,6	3441,4	3899,7
deebet	-1772,6	-1980,6	-2247,0	-2285,5	-1809,9	-2101,7	-2660,4
Tulu	-455,3	-688,0	-1058,8	-883,8	-506,0	-893,5	-932,6
kreedit	589,5	866,3	1210,3	1142,3	657,8	703,3	861,6
deebet	-1044,9	-1554,3	-2269,2	-2026,1	-1163,8	-1596,9	-1794,2
Jooksevülekanded	50,2	48,7	95,1	123,4	176,9	239,8	254,3
kreedit	375,6	419,8	471,1	430,4	451,1	552,6	610,4
deebet	-325,5	-371,0	-376,0	-307,0	-274,2	-312,8	-356,1
Kapitali- ja finantskonto (reservarata)	1311,0	2679,3	2614,2	1942,3	-513,0	-1176,9	-281,4
Kapitalikonto	84,7	288,6	173,7	212,5	485,7	505,2	669,5
Finantskonto	1226,3	2390,7	2440,3	1729,9	-998,7	-1682,1	-950,9
Otseinvesteeringud	1751,2	550,3	708,5	421,6	210,6	1100,1	1234,1
Välismaal	-556,0	-881,7	-1276,5	-760,2	-1113,9	-107,1	1049,1
Eestis	2307,2	1431,9	1985,0	1181,8	1324,5	1207,3	185,0
Portfelliinvesteeringud	-1769,5	-1055,7	-368,0	506,2	-1451,7	-462,1	1151,9
Nõuded	-691,4	-974,5	-552,3	680,5	-489,5	-316,8	1031,5
Omandiväärtpaberid	-310,0	-292,0	-491,4	261,8	-49,6	-303,8	102,2
Võlaväärtpaberid	-381,6	-682,4	-60,9	418,8	-439,9	-13,1	929,3
Kohustused	-1078,1	-81,1	184,2	-174,3	-962,2	-145,3	120,4
Omandiväärtpaberid	-1045,1	238,4	225,9	-212,7	-93,6	30,0	-80,5
Võlaväärtpaberid	-33,1	-319,7	-41,6	38,3	-868,7	-175,3	200,8
Tuletisinstrumendid	-6,2	5,1	-50,9	53,0	14,6	32,7	-38,8
Nõuded	0,9	-11,6	-56,5	43,1	17,2	-0,9	-22,6
Kohustused	-7,2	16,5	5,5	9,8	-2,6	33,6	-16,2
Muud investeeringud	1250,9	2891,1	2150,8	749,1	227,9	-2352,7	-3298,1
Nõuded	-712,1	36,0	-1485,2	-363,7	955,3	-1263,4	-2210,6
Pikaajalised	-268,5	345,5	-210,1	-17,7	-39,8	-322,6	-93,5
Lühiajalised	-443,9	-309,6	-1275,1	-346,1	995,2	-940,8	-2117,1
Kohustused	1963,1	2855,2	3636,1	1112,8	-727,5	-1089,4	-1087,6
Pikaajalised	696,9	1614,6	2967,1	-643,7	207,0	-1361,2	-1190,3
Lühiajalised	1266,1	1240,6	669,0	1756,5	-934,4	271,8	102,8
Vead ja täpsustused	117,2	-145,3	38,0	46,8	-22,2	-73,8	-45,3
Üldbilanss	312,2	481,1	89,6	503,0	-64,7	-831,3	12,8
Reservarad	-312,2	-481,1	-89,6	-503,0	64,7	831,3	-12,8

* Eelmiste perioodide andmeid on vastavalt täiendava teabe laekumisele korrigeeritud.

Tabel 1.2. Maksebilansi rahvusvaheliselt võrreldavad põhinäitajad

	2006	2007	2008	2009	2010
Väliskaubanduse käive (% SKPst)	117,6	116,7	97,6	124,5	152,3
Kaubaeksport/-import (%)	75,5	80,6	91,6	97,0	98,2
Nominaalne efektiivne vahetuskurss (% eelmise aasta suhtes)	100,9	101,6	104,7	96,9	99,5
Reaalne efektiivne vahetuskurss (% eelmise aasta suhtes)	102,9	104,7	101,6	97,7	100,3
Kaubandustingimused (ekspordi ja impordi hinnaindeksite suhe)	124,2	122,4	124,5	120,9	119,3
Maksebilansi üldbilansi saldo (välisreservide muut, mln eurot)	89,6	503,0	-64,7	-831,3	12,8
Välisreservide muut (% SKPst)	0,6	3,1	-0,5	-5,8	0,1
Jooksevkonto saldo (mln eurot)	-2562,5	-1489,1	470,5	419,4	339,5
Jooksevkonto valitsusülekanneteta (mln eurot)	-2553,0	-1428,6	487,4	399,2	280,2
Jooksevkonto puudujääk ilma valitsusülekanneteta (% SKPst)	-15,9	-8,7	3,5	2,8	1,8
Valitsusülekanded (neto, mln eurot)	-9,5	-60,5	-16,9	20,1	59,3
Valitsusülekanded (% RKPst)	-0,1	-0,4	-0,1	0,2	0,8
Majanduse koguvälisvõlg (% SKP suhtes)	108,3	116,7	124,3	114,7	97,1

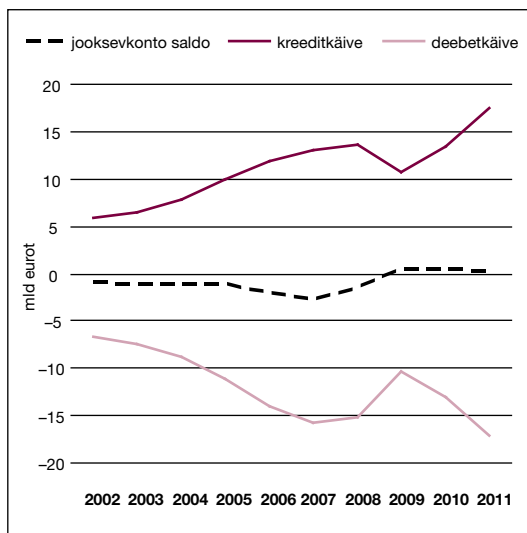
LÜHIÜLEVAADE

Jooksevkonto

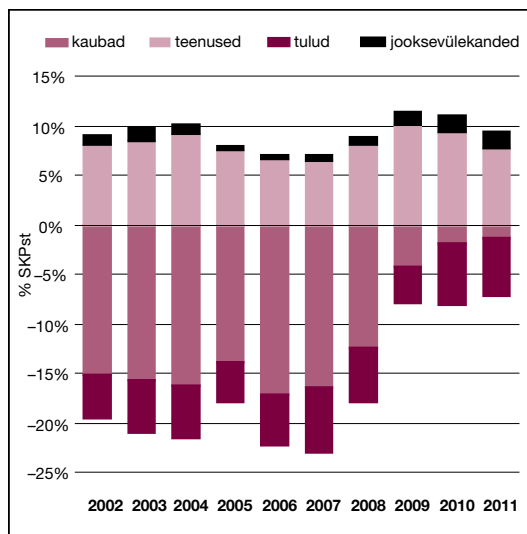
2011. aasta oli Eestile välismajanduslikult edukas – maksebilansi jooksevkonto oli ülejäägis kolmandat aastat järjest ning see moodustas 340 mln eurot ehk 2,1% SKPst. Võrreldes 2010. aastaga jooksevkonto struktuur eriti ei muutunud – mõnevõrra vähenesid kaubavahetuse puudujääk ja teenuste ekspordi-impordi ülejääk ning suurenes tulu netoväljavool. Kui aasta esimest poolt iseloomustas rekordiliselt kiire kaubaekspordi kasv, siis aasta teises pooles hakkas kaupade väljaveo kasv väliskeskkonna järsu halvenemise tõttu järk-järgult aeglustuma. Teenuste ekspordile majandusolukorra pingestumine veel mõju ei avaldanud. Kaupade ja teenuste ekspordi-impordi ülejääk oli 2011. aastal enam-vähem sama suur kui aasta varem, moodustades 1,1 mld eurot ehk 6,4% SKPst. Jooksevkonto kreditiikäibes oli Euroopa Liidu osakaal 68% ning deebetkäibes 80%, rahaliidu puhul olid need näitajad vastavalt 34% ja 36%.

Kaubad

2011. aasta maksebilansi kaupade konto puudujääk oli rekordiliselt väike, 222 mln eurot, moodustades sama aasta SKPst vaid 1,4%. Kaupade välja- ja sissevedu saavutasid üle aastate kõrgeima taseme: ekspord suurenes aastaga 38% ja hõlmas 12,1 mld eurot, impordi kasv oli 36% ja maht 12,3 mln eurot. Kaupade ekspordi ja impordi kasvu mõjutasid enim masinate ja seadmete ning mineraalsete toodete kaubagrupid. Peamise väliskaubanduspartneri Euroopa Liidu osa Eesti kaubavahetuses oli 65% kaupade väljaveost ning 78% sisseveost.

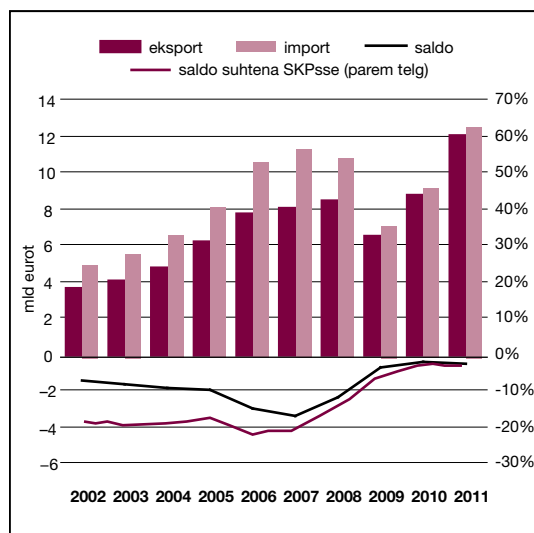
Jooksevkonto käive ja saldo

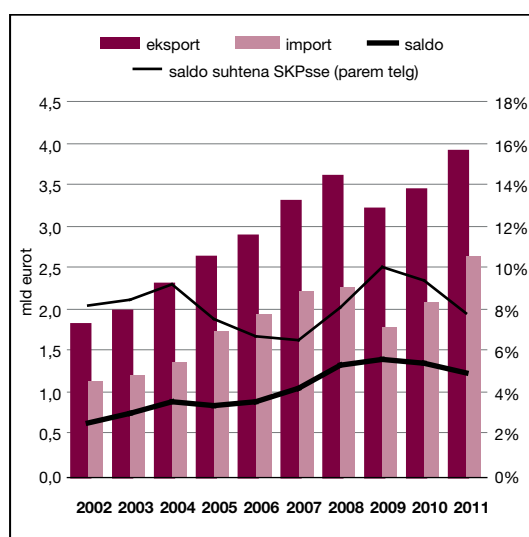
Jooksevkonto komponendid

Teenused

2011. aastal vähenes teenuste konto ülejääk pisut ja ulatus 1,2 mld euroni. Vaatamata sellele, et teenuste käive on aasta-aastalt kasvanud, on konto ülejääk jäänud viimase nelja aasta jooksul suhteliselt samale tasemele (1,2–1,4 mld eurot). Ülejäägist suurima osa hõlmasid 2011. aastal veo-, reisi- ja muud äriteenused, mille ülejääk moodustas teenuste ekspordi-impordi koguülejäägist vastavalt 49%, 26% ja 13%. Euroopa Liidu osa teenuste ekspordis oli 71% ja impordis 81%.

Eesti väliskaubandus

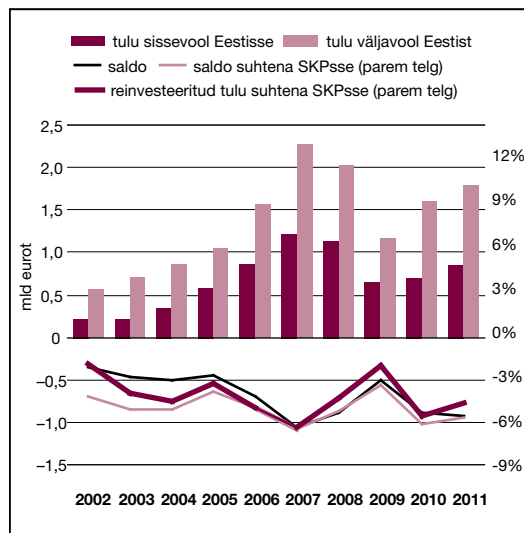
Teenuste konto

Tulu

Tööjõu- ja kapitalitulu netoväljavool kasvas aastaga 4% ja oli 933 mln eurot. Põhiline osa tulukonto käibest oli seotud investeerimistuluga. Mitteresidentide Eestisse paigutatud investeeringutelt teenitud tulu ületas residentide välismaal teenitud investeerimistulu 1,1 mld euro võrra. Mitteresidentide investeerimistulus moodustasid väljamakstud dividendid 26% ja reinvesteeritud tulu 56%. Eesti investorid teenisid välismaal investeerimistulu põhiliselt otseja portfelliinvesteeringutelt, vastavalt 64% ja 22% investeerimistulust. Kuna järjest rohkem Eesti residente on asunud tööle välismaale, kasvas tööjõutulu ülejääk, kuid see moodustas investeerimistulu sisse- ja väljavoo taustal vähemolulise osa. Residentide ja mitteresidentide tulu oli valdavalt seotud Euroopa Liidu riikidega.

Jooksevülekanded ja kapitalikonto

2011. aasta jooksul suurenes jooksevülekannete ülejääk eelmise aastaga võrreldes 6% ja oli 254 mln eurot. Kapitaliülekannete ülejääk ulatus 480 mln euron, suurenedes aastaga 30%. Immateriaalse vara alla kuuluvast CO₂ saastekvootide müügist laekus Eestisse 193 mln eurot ehk 43% enam kui 2010. aastal.

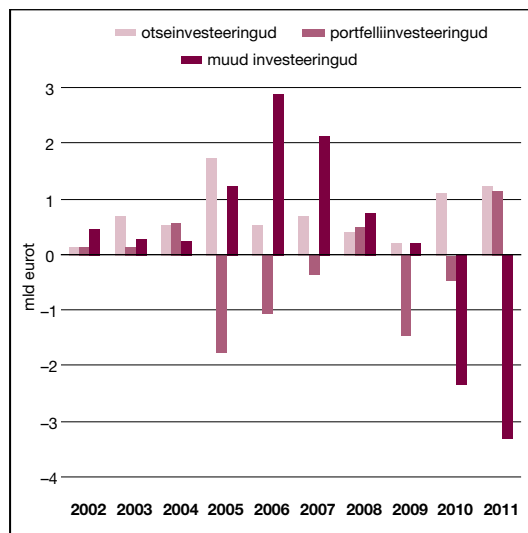
Tulukonto

Finantskonto

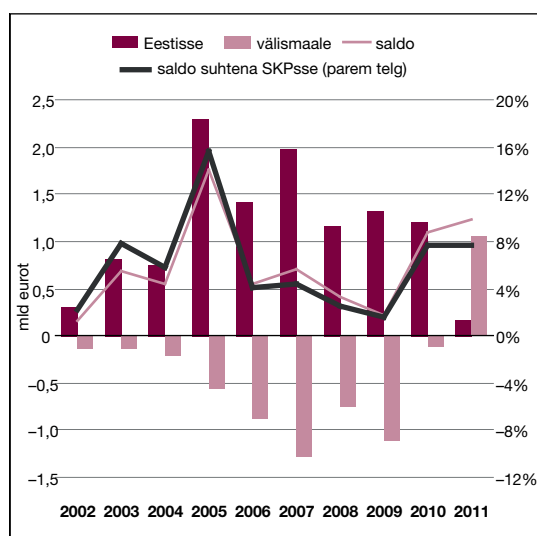
Kapitali väljavool (netolaenuandmine) finantskontol ületas selle sissevoolu 951 mln euro võrra ehk oli üle 40% väiksem kui 2010. aastal. Netoväljavool toimus põhiliselt muude investeeringutena ja oli kokku 3,3 mld eurot. Valdavalt olid selle taga krediidiasutused. Otse- ja portfelliinvesteeringute puhul toimus kapitali netosissevool.

Otseinvesteeringud

2011. aastal oli otseinvesteeringute saldo 1,2 mld euroga plussis, mis on 2010. aasta tulemusest kümnendiku võrra suurem. Aasta oli otseinvesteeringute poolest erandlik, kuna tavapärase otseinvesteeringute kasvu asemel välismaal need hoopis vähenesid märkimisväärselt (1 mld euro võrra). Selle põhjus oli pangandussektoris toimunud struktuuri muutus, kui ühe suure Eesti krediidiasutuse Lätis-Leedus asuvad tütarpannad allutati otse välismaal asuvale emapangale. See suuremahuline tehing mõjutas oluliselt otseinvesteeringute aastastatistikat. Muutusega kaasnes otseinvesteeringute koosseisus oleva aktsiakapitali ulatuslik vähenemine Eestis. Nii suurenesid välismaised otseinvesteeringud Eestis aastarvestuses vaid 185 mln euro võrra.

Kapitali- ja finantskonto allkontod

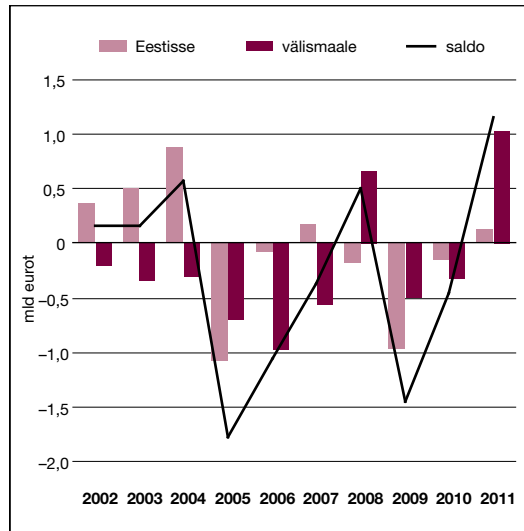
Otseinvesteeringud

Portfelliinvesteeringud

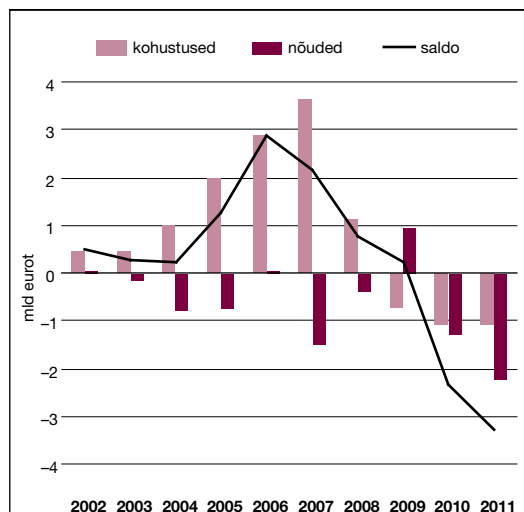
2011. aastal oli portfelliinvesteeringute kapitali netosissevool 1,2 mld eurot. Netosissevool saavutati tänu sellele, et erinevalt eelnevatest aastatest vähenesid investeeringud välismaistesse instrumentidesse ning emiteeriti uusi võlakirju. Tuletis-instrumentide netoväljavool ulatus aastaarvestuses 39 mln euroni.

Muud investeeringud

Nagu 2010. aastal, jätkus ka 2011. aastal ulatuslik kapitali väljavool, mis moodustas kokku 3,3 mld eurot. Väliskohustuste vähenemisele aitas kaasa krediitiasutuste keskpangas hoitava kohustusliku reservi nõude alandamine, kui Eestis ühines euroalaga. Välisriikidesse suunatud investeeringud suurenemisid samuti peamiselt krediitiasutuste toel, kes paigutasid kapitali lühiajalistesse välishoiustesse.

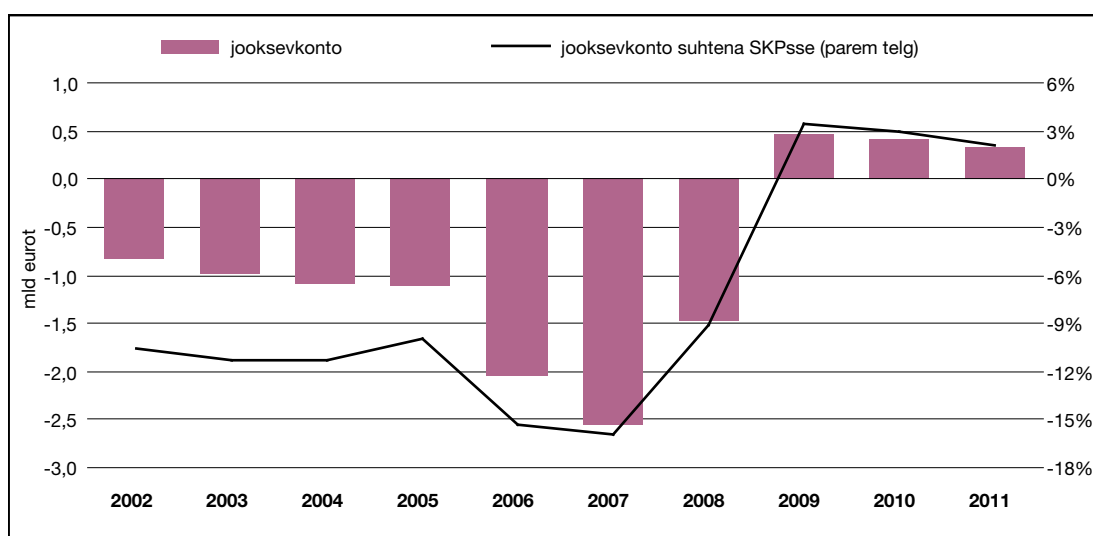
Portfelliinvesteeringud

Muud investeeringud

JOOKSEVKONTO

2011. aasta oli Eestile välistajanduslikult edukas juba kolmandat aastat järjest: jooksevkonto ülejääk oli 340 mln eurot ehk 2,1% SKP suhtes¹ (vt joonis 1.1). Jooksevkonto struktuur ei muutunud eriti. Kui aasta esimest poolt iseloomustas rekordiliselt kiire kaubaeksporti kasv, siis teisel poolaastal hakkas kasv väliskeskonna järsu halvenemise tõttu järk-järgult aeglustuma.

Joonis 1.1. Eesti maksebilansi jooksevkonto

Jooksevkonto krediti käive suurenes 29% ja deebet käive 31%. Eesti välistajanduspartnerid olid valdavalt Euroopa Liidu riigid, mis hõlmasid 68% krediti- ja 80% deebet käibest (2010. aastal vastavalt 70% ja 81%). Euroopa rahaliidu osatähtsus oli vastavalt 34% ja 36% (2010. aastal 35% ja 38%). Eesti olulisemad partnerriigid olid nii krediti- kui ka deebet käibes Soome ja Rootsi. Viie olulisema partnerriigi hulgas olid veel mõlemas käibes Läti, Leedu ja Saksamaa. Viis suuremat partnerriiki hõlmasid kogukäibest 51%. Suurima ülejäägiga jooksevkonto oli Eestil Soome ja USAga. Ülejääk Soomega kasvas aasta jooksul 33% ning USAga ligi 2,5 korda. Suurima puudujäägiga jooksevkonto oli Eestil Saksamaa ja Poolaga, mis kasvas mõlemal juhul ligi poole võrra (vt tabel 1.3).

¹ Jooksevkonto ülejääk reinvesteeritud tuluta oli 6,9% SKPst.

Tabel 1.3. Jooksevkonto saldo riikide ühenduste järgi (mln eurot)

	2010	2011
EL-27	-1123,5	-1732,3
Saksamaa*	-578,3	-822,2
Soome	558,6	742,9
Poola	-414,5	-643,4
Läti	-125,1	-350,8
Leedu	-161,6	-312,6
SRÜ	469,1	569,8
Venemaa	318,3	534,7
Valgevene	-39,0	-50,1
Kasahstan	106,6	25,3
Ülejäänud riigid	1073,8	1501,9
USA	260,0	631,2
Nigeeria	160,3	391,2
Hiiina	-167,0	-247,7
Norra	231,0	239,2
Türgi	62,6	96,1
Kokku	419,4	339,5

* Riigid on järjestatud viimase perioodi jooksevkonto saldo absoluutväärtuse järgi.

Kaubad

2011. aastal jätkus kaupade konto käibe kiire kasv: nii kaupade välja- kui ka sissevedu suurenesid 2010. aastaga võrreldes rekordiliselt (vastavalt 38% ja 36%) ning ulatusid üle 12 mld euro (vt tabel 1.4). Kaupade käibe suurenes eriti hoogsalt aasta esimeses pooles, kui kaubaekspordi kasv oli võrreldes 2010. aasta esimese poolega 54% ning impordi kasv 48%. Välismajanduskliima halvenemine teisel poolaastal pidurdas tunduvalt ka kaupade välja- ja sisseveo kasvu. Kaupade konto puudujääk oli 222 mln eurot, moodustades aastasest SKPst 1,4%.

Tabel 1.4. Kaupade sisse- ja väljavedu

	Kaubad – krediid (FOB)			Kaubad – deebet (FOB)			Saldo (mln eurot)
	Maht* (mln eurot)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste ekspordis (%)	Maht* (mln eurot)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste impordis (%)	
2002	3703,6	-1,4	66,7	4883,1	5,6	85,7	-1179,5
2003	4054,8	9,5	67,4	5430,3	11,2	81,6	-1375,5
2004	4764,2	17,5	67,5	6333,3	16,6	81,9	-1569,1
2005	6347,9	33,2	70,8	7898,0	24,7	81,7	-1550,1
2006	7774,0	22,5	73,0	10 078,1	27,6	83,6	-2304,1
2007	8132,2	4,6	71,2	10 772,9	6,9	82,7	-2640,8
2008	8490,1	4,4	70,2	10 531,2	-2,2	82,2	-2041,1
2009	6460,2	-23,9	66,9	7051,2	-33,0	79,6	-591,0
2010	8769,0	35,7	71,8	9035,6	28,1	81,1	-266,6
2011	12 055,9	37,5	75,6	12 277,4	35,9	82,2	-221,5

* Maksebilansi väliskaubanduse osabilansi andmed.

Kaupade väljavedu oli 2011. aastal väliskaubandusstatistika² esialgsel andmel 12 mld ja sissevedu CIF-hindades 12,6 mld eurot. Aastane väliskaubandusbilansi puudujääk oli 610 mln eurot.

Kaupade väljavedu suurenes märkimisväärselt kõikide kaubagruppide arvestuses. Ekspordi kasvu panustasid enim masinate-seadmete ja mineraalsete toodete kaubagrupid, kuid tublisti kasvas ka metalltoodete ja toidukaupade väljavedu (vt tabel 1.5). Masinate-seadmete grupi peamise eksporditarkli, mobiilsidevahendite tarned Rootsi ja USAsse kasvasid aasta arvestuses küll üle kahe korra, kuid IV kvartalis kasv pidurdus järsult. Mootorikütus moodustas mineraalsete toodete ekspordist 81% ja see veeti pärast Eestis töötlemist peamiselt kolmandatesse riikidesse (USA, Nigeeria) ning vähemal määral Hollandisse ja Prantsusmaale. Ka selle kaubagrupi ekspordi kasv aeglustus mõnevõrra teisel poolaastal. Metalltoodete (terastooded, raudkonstruktsioonid, metalljätmed) eksport oli kvartalite arvestuses suhteliselt ühtlane ning suundus Soome, Türki ja Rootsi.

Tabel 1.5. Kaupade väljavedu peamiste kaubagruppide järgi

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
Toidukaubad	832,9	1014,1	9,5	8,4	21,8
Mineraalsed tooted	1375,8	2061,1	15,7	17,1	49,8
Keemiakaubad	675,0	915,0	7,7	7,6	35,6
Garderoobikaubad	391,8	459,2	4,5	3,8	17,2
Puit, paber ja tooted	1069,7	1239,2	12,2	10,3	15,8
Metallid ja metalltooted	793,9	1038,9	9,1	8,6	30,9
Masinaid ja seadmed	1978,2	3305,0	22,6	27,5	67,1
Transpordivahendid	573,0	591,7	6,6	4,9	3,3
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	667,1	787,2	7,6	6,5	18,0
Muud	387,7	610,4	4,4	5,1	57,4
Kokku	8744,9	12 021,8	100,0	100,0	37,5

Toidukaupade eksport kasvas aastaga 22% ja saavutas 2011. aasta IV kvartalis rekordtaseme 313 mln euroga. Suuremad kaubagrupid olid kange alkohol, juust ja muud piimatooted, kala- ja lihatooted, oder, rapsiseemned ja mitmesugused pooltooted. Viiendik toidukaupadest eksporditi Venemaale; järgnesid Soome, Läti ja Leedu. Töötlemata ja vähetöödeldud puitu müüdi peamiselt Rootsi ja Soome, puitmaju Norrasse ja Saksamaale, puidust ehitusdetailide Rootsi, Jaapanisse ja Norrasse ning mööblit Soome ja Taani. Ka keemiatööstuse toodangu väljavedu kosus jõudsalt ning see koosnes peamiselt ehitusmaterjalide (pahtlid, mastiksid, värvid-lakid jne) ja plasttoodete tarnetest Venemaale, Läti ja Soome.

Transpordivahendite väljavedu jäi enam-vähem 2010. aasta tasemele. Sõiduautode ja nende varuosade tarned kasvasid aastaga 28% ja hõlmasid kogu grupist 55%. Peamine sihtriik oli Läti, sellele järgnesid Rootsi, Leedu ja Venemaa. Kergetööstuse toodangut (jalatsid, meeste ja naiste valmisriided, spordirõivad jms) ja muud tööstuskaupa (kuldesemed, karastatud klaas ja klaastooded, meditsiinitehnika) eksporditi peamiselt Soome, Venemaale ja Rootsi.

² Järgnev analüüs ei sisalda Eesti Panga poolt maksebilansi kaupade kontole tehtud täiendusi (kapitalkaupade remont, välisriikidest ostenud proviant jm). Import on CIF-hindades ja analüüsitud lähteriigi järgi.

Terminid „eksport” ja „import” kasutatakse Euroopa Liiduga ühinemisest saadik vaid kaubavahetuses kolmandate riikidega, Intrastati aruandesüsteemis kasutatakse mõisteid „kaupade lähetamine” ja „kaupade saabumine”. Kuna järgnev analüüs hõlmab kaubavahetust nii ühendusesisestest kui ka -väliste riikidega, on lihtsuse ja selguse huvides endiselt kasutatud mõisteid „eksport” või „kaupade väljavedu” ning „import” või „kaupade sissevedu”.

Tabel 1.6. Kaupade sissevedu peamiste kaubagruppide järgi

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
Toidukaubad	1022,7	1236,3	11,1	9,8	20,9
Mineraalsed tooted	1614,2	2277,0	17,4	18,0	41,1
Keemiakaubad	1255,8	1573,3	13,6	12,5	25,3
Garderoobikaubad	587,6	696,2	6,4	5,5	18,5
Puit, paber ja tooted	480,8	525,0	5,2	4,2	9,2
Metallid ja metalltooted	824,7	1107,7	8,9	8,8	34,3
Masinad ja seadmed	2185,7	3451,0	23,6	27,3	57,9
Transpordivahendid	655,8	1033,0	7,1	8,2	57,5
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	206,3	231,0	2,2	1,8	12,0
Muud	418,9	500,9	4,5	4,0	19,6
Kokku	9252,4	12 631,4	100,0	100,0	36,5

Kaupade sissevedu suurenes samuti kõikide kaubagruppide arvestuses (vt tabel 1.6). Ka impordi kasvu panustasid teistest enam masinate-seadmete ja mineraalsete toodete kaubagrupid. Elektroonikatööstuses vajaminevate osade, juhtmete, kaablite jms sissevedu suurenes peaaegu kaks korda, neid osteti peamiselt Poolast, Rootsist, Hiinast ja Ungarist. Mineraalseid tooteid (mootorikütus töötlemiseks ja sisetarbeks, maagaas ning elekter) osteti Venemaalt, Leedust, Lätist ja Soomest. Kaubaimpordi kasvu mõjutas ka transpordivahendite sisseveo ligi 1,6kordne suurenemine. Üle poole sellest kaubagrupid moodustasid sõiduautode ja nende varuosade tarded Rootsist, Saksamaalt, Lätist, Soomest ja Prantsusmaalt. Keemiakaupade sisseveo põhiartiklid olid ravimid ja plasttooted Leedust ja Lätist ning autorehvid Poolast ja Saksamaalt. Toidukaupu (kange ja lahja alkohol, liha- ja kalatooted, valmistoidud loomadele, šokolaadi- ja kondiitritooted jpm) toodi peamiselt lähinaabritelt Lätist, Soomest ja Leedust, raud- ja terastooted valdavalt Soomest, Saksamaalt ja Rootsist. Rõivakaupu ja jalatseid osteti Lätist, Soomest, Saksamaalt ja Hiinast ning puitu ja puittooteid (saepuit, vineer, paberi- ja papitooted) Soomest, Venemaalt ja Lätist.

Väliskaubanduse puudujääk suurenes 2010. aastaga võrreldes viiendiku võrra ja hõlmas 0,6 mld eurot (vt tabel 1.7). Ülejäägiga olid puidu ja puittoodete, mööbli ja muude tööstuskaupade grupid. Suurima puudujäägiga kaubagrupid olid keemiakaubad ja transpordivahendid.

Tabel 1.7. Väliskaubanduse saldo peamiste kaubagruppide järgi (mln eurot)

	2010	2011
Toidukaubad	-189,9	-222,2
Mineraalsed tooted	-238,4	-215,9
Keemiakaubad	-580,8	-658,3
Garderoobikaubad	-195,8	-236,9
Puit, paber ja tooted	588,9	714,2
Metallid ja metalltooted	-30,8	-68,8
Masinad ja seadmed	-207,6	-146,0
Transpordivahendid	-82,8	-441,3
Mööbel, mänguasjad, sporditarbed	460,8	556,2
Muud	-31,2	109,5
Kokku	-507,6	-609,6

Riikide ühenduste järgi suurenes kaupade väljavedu kõikidesse riigigruppidesse ja tähtsamatesse partnerriikidesse (vt tabel 1.8). Euroopa Liidu osatähtsus kaupade väljaveos langes veidi, kuigi väljaveo maht kasvas kolmandiku võrra. Suurimaks ekspordipartneriks Euroopa Liidus tõusis Rootsi ja seda peamiselt mobiilsidevahendite väljaveo hoogsa kasvu tõttu aasta esimeses pooles. Euroopa Liitu läinud ekspordist moodustasid masinad-seadmed (peamiselt elektroonikatööstuse toodang) 30%, järgnesid puit ja puittooted ning mööbel, mineraalsed tooted (mootorikütus), metalltooted ja toidukaubad. Ekspordis SRÜ riikidesse hõlmasid masinad-seadmed lausa 35%, neile järgnesid keemia- ja toidukaubad. Suurim partnerriik Venemaa oli ekspordi pingereas endiselt kolmandal kohal. Ülejäänud riikide eesotsas olid USA ja Nigeeria, kuhu eksport suurenes Eestis töödeldud mootorikütuse väljaveo kasvu tõttu.

Kaupade sissevedu kasvas samuti kõikide riigigruppide ja suuremate impordipartnerite arvestuses (vt tabel 1.9). Suurim impordipartner Euroopa Liidus oli Soome. Ka kaupade sisseveost Euroopa Liidu riikidest moodustasid masinad-seadmed 30%, osatähtsusest järgmised olid keemiatooted, kütused ja toidukaubad. Impordis SRÜ riikidest, peamiselt Venemaalt, hõlmasid mineraalsed tooted (kütus, maagaas) 68%. Ülejäänud riikidest osteti valdavalt masinaid-seadmeid (elektroonikatööstuse detailid), tekstiiltooteid ja transpordivahendeid.

Väliskaubandusbilanss oli puudujäägis vaid Euroopa Liiduga (vt tabel 1.10). Euroopa Liidu riikidest oli Eestil kõige suurem kaubanduspuudujääk Saksamaa, Poola, Leedu ja Lätiga, suur ülejääk aga Rootsi, Soome, Prantsusmaa ja Taaniga. Kaubavahetusbilanss paranes märgatavalt SRÜ ja ülejäänud riikide suhtes. SRÜ riikidest oli kaubavahetus puudujäägis vaid Valgevene ja Kasahstaniga. Ülejäänud riikidest oli kaubabilanss positiivne USA, Norra ja Türgiga; suurima puudujäägiga oli kaubavahetus Hiinaga.

Tabel 1.8. Kaupade väljavedu riikide ühenduste järgi

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
EL-27	5912,5	7815,8	67,6	65,0	32,2
Rootsi	1363,7	1877,2	15,6	15,6	37,7
Soome	1488,1	1804,6	17,0	15,0	21,3
Läti	778,1	955,6	8,9	7,9	22,8
Saksamaa	454,9	548,1	5,2	4,6	20,5
Leedu	437,3	547,6	5,0	4,6	25,2
SRÜ	1136,9	1595,1	13,0	13,3	40,3
Venemaa	844,4	1323,7	9,7	11,0	56,8
Ukraina	88,4	105,8	1,0	0,9	19,7
Valgevene	63,3	81,6	0,7	0,7	28,9
Ülejäänud riigid	1695,5	2610,9	19,4	21,7	54,0
USA	330,9	751,0	3,8	6,2	127,0
Nigeeria	165,0	391,4	1,9	3,3	137,2
Norra	299,8	361,7	3,4	3,0	20,6
Kokku	8744,9	12 021,8	100,0	100,0	37,5

Tabel 1.9. Kaupade sissevedu riikide ühenduste järgi*

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
EL-27	7377,8	9903,6	79,7	78,4	34,2
Soome	1377,0	1586,1	14,9	12,6	15,2
Läti	1012,9	1362,2	10,9	10,8	34,5
Rootsi	1007,9	1334,2	10,9	10,6	32,4
Saksamaa	1042,2	1288,6	11,3	10,2	23,6
Leedu	725,5	1030,4	7,8	8,2	42,0
SRÜ	1005,7	1376,1	10,9	10,9	36,8
Venemaa	762,8	1044,3	8,2	8,3	36,9
Valgevene	118,4	147,2	1,3	1,2	24,4
Ukraina	71,7	102,1	0,8	0,8	42,4
Ülejäänud riigid	869,0	1351,7	9,4	10,7	55,5
Hiina	281,6	454,8	3,0	3,6	61,5
Norra	128,5	142,5	1,4	1,1	10,9
USA	92,8	140,1	1,0	1,1	50,9
Kokku	9252,4	12 631,4	100,0	100,0	36,5

* Analüüsitud lähteriigi järgi.

Tabel 1.10. Väliskaubanduse saldo riikide ühenduste järgi (mln eurot)

	2010	2011
EL-27	-1465,3	-2087,8
SRÜ	131,2	218,9
Ülejäänud riigid	826,5	1259,2
Kokku	-507,6	-609,6

Teenused

Majanduse elavnemine soodustas nii kaupade kui ka teenuste ekspordi ja impordi kasvu, kuid teenuste import kasvas kiiremini, mõjutatuna suurenenud kaubaimporti kohaletoimetamiseks tehtud kulutustest (vt tabel 1.11). Teenuste käibe osatähtsus kaupade ja teenuste kogukäibes oli 21% nagu 2010. aastalgi. Sisemajanduse koguproduktist moodustas teenuste saldo ligi 8%.

Tabel 1.11. Teenuste eksport ja import

	Eksport			Import			Saldo	
	Maht (mln eurot)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste käibes kokku (%)	Maht (mln eurot)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Osatähtsus kaupade ja teenuste käibes kokku (%)	Maht (mln eurot)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)
2002	1800,0	0,1	32,7	1167,9	8,5	19,3	632,1	-12,4
2003	1960,4	8,9	32,6	1227,0	5,1	18,4	733,4	16,0
2004	2293,7	17,0	32,5	1403,0	14,3	18,1	890,7	21,4
2005	2612,0	13,9	29,2	1772,7	26,3	18,3	839,3	-5,8
2006	2870,9	9,9	27,0	1980,6	11,7	16,4	890,3	6,1
2007	3289,2	14,6	28,8	2247,1	13,5	17,3	1042,1	17,0
2008	3600,8	9,5	29,8	2285,5	1,7	17,8	1315,3	26,2
2009	3200,6	-11,1	33,1	1809,9	-20,8	20,4	1390,6	5,7
2010	3441,4	7,5	28,2	2101,7	16,1	18,9	1339,7	-3,7
2011	3899,7	13,3	24,4	2660,4	26,6	17,8	1239,2	-7,5

Veo-, reisi- ja muud äriteenused hõlmasid netoekspordist põhiosa, kokku 88% (vt tabel 1.12). Nende enamlevinud teenuste ülejääk vähenes aastaga vastavalt 5%, 4% ja 7%. Ülejääk suurenes vaid väikese osakaaluga valitsusteenustel. Teenuste konto ülejäägi kahanemist mõjutas eelkõige sisseostetavate veo-, reisi- ja ehitusteenuste kiire kasv. Samuti vähenes ehitus- ja kindlustusteenuste ning arvuti- ja infoteenuste ülejääk. Autori- ja litsentsitasude puhul oli tegu puudujäägiga ning aasta jooksul see suurenes.

Teenuste eksport kasvas aastaga enamiku teenuseliikide arvestuses, kokku 13% (vt tabel 1.13). Kõige kiiremini suurenes ehitusteenuste (47%), veoteenuste (14%) ning arvuti- ja infoteenuste (13%) eksport. Veoteenuste eksport kosus peamiselt veoteenuste abiteenuste (ekspedeerimisteenused, lao- ja logistikateenused jmt) toel.

Tabel 1.12. Teenuste konto saldod olulisemate teenuseliikide järgi

	Saldo (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
Veoteenused	641,9	608,9	47,9	49,1	-5,1
Reisiteenused	331,9	318,7	24,8	25,7	-4,0
Ehitusteenused	79,6	59,0	5,9	4,8	-25,9
Arvuti- ja infoteenused	82,3	70,4	6,1	5,7	-14,5
Muud äriteenused	178,6	166,6	13,4	13,4	-6,7
Valitsusteenused	10,5	12,2	0,8	1,0	16,2
Ülejäänud teenused	14,9	3,4	1,1	0,3	-76,9
Teenused kokku	1339,7	1239,2	100,0	100,0	-7,5

Tabel 1.13. Teenuste eksport olulisemate teenuseliikide järgi

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
Veoteenused	1363,7	1552,8	39,6	39,8	13,9
kaubavedu	639,8	693,8	18,6	17,8	8,4
reisijatevedu	263,2	306,6	7,6	7,9	16,5
muud veoteenused	460,7	552,4	13,4	14,1	19,9
Reisiteenused	809,3	897,3	23,5	23,0	10,9
Ehitusteenused	161,4	237,9	4,7	6,1	47,4
Arvuti- ja infoteenused	154,3	173,8	4,5	4,5	12,6
Muud äriteenused	663,0	739,6	19,3	19,0	11,6
Valitsusteenused	32,2	35,7	0,9	0,9	10,9
Ülejäänud teenused	257,5	262,6	7,5	6,7	2,0
Teenused kokku	3441,4	3899,7	100,0	100,0	13,3

Piirkondlikult jagunes teenuste eksport sarnaselt 2010. aastaga ning kasvas nii Euroopa Liidu, SRÜ kui ka ülejäänud riikide suunal vastavalt 13%, 10% ja 18% (vt tabel 1.14). Euroopa Liidu riikidesse eksporditi 71% teenustest. Nagu varasematelgi aastatel, olid olulisemad sihtriigid Soome, Venemaa ja Rootsi. Euroopa Liidu riikide hulgas tõusis mõnevõrra Suurbritannia, edestades 2010. aastal neljandaks olnud Hollandit. Ülejäänud riikide arvestuses kasvas eksport nii madala maksumääraga riikidesse, Šveitsi kui ka Norrassa viiendiku võrra.

Teenuste import kasvas 2011. aastal märksa kiiremini kui eksport (27%) ning kõikide peamiste teenuseliikide arvestuses (vt tabel 1.15). Teistest kiiremini kasvas ehitusteenuste import (üle kahe korra), arvuti- ja infoteenuste (44%) ning veoteenuste (31%) sisseost; viimane oli seotud imporditud kaupade kohaletoimetamisega.

Tabel 1.14. Teenuste eksport riikide ühenduste järgi

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
EL-27	2438,3	2753,9	70,9	70,6	12,9
Soome	961,5	1085,5	27,9	27,8	12,9
Rootsi	272,1	329,5	7,9	8,4	21,1
Läti	198,4	229,8	5,8	5,9	15,8
Suurbritannia	137,4	173,3	4,0	4,4	26,1
SRÜ	487,3	536,5	14,1	13,8	10,1
Venemaa	371,3	416,5	10,8	10,7	12,2
Kasahstan	62,4	51,7	1,8	1,3	-17,1
Valgevene	23,9	32,8	0,7	0,8	37,2
Ülejäänud riigid	515,8	609,3	15,0	15,6	18,1
<i>offshore-piirkonnad</i>	170,0	184,5	4,9	4,7	8,5
Šveits	101,0	129,1	2,9	3,3	27,8
Norra	80,9	109,0	2,4	2,8	34,7
Teenuste eksport kokku	3441,4	3899,7	100,0	100,0	13,3

Tabel 1.15. Teenuste import olulisemate teenuseliikide järgi

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
Veoteenused	721,8	943,9	34,3	35,5	30,8
kaubavedu	447,5	633,6	21,3	23,8	41,6
reisijatevedu	68,0	95,6	3,2	3,6	40,6
muud veoteenused	206,3	214,7	9,8	8,1	4,1
Reisiteenused	477,3	578,5	22,7	21,7	21,2
Ehitusteenused	81,8	178,9	3,9	6,7	118,7
Arvuti- ja infoteenused	72,0	103,4	3,4	3,9	43,6
Muud äriteenused	484,5	573,1	23,1	21,5	18,3
Valitsusteenused	21,7	23,6	1,0	0,9	8,8
Ülejäänud teenused	242,6	259,0	11,6	9,8	6,8
Teenused kokku	2101,7	2660,4	100,0	100,0	26,6

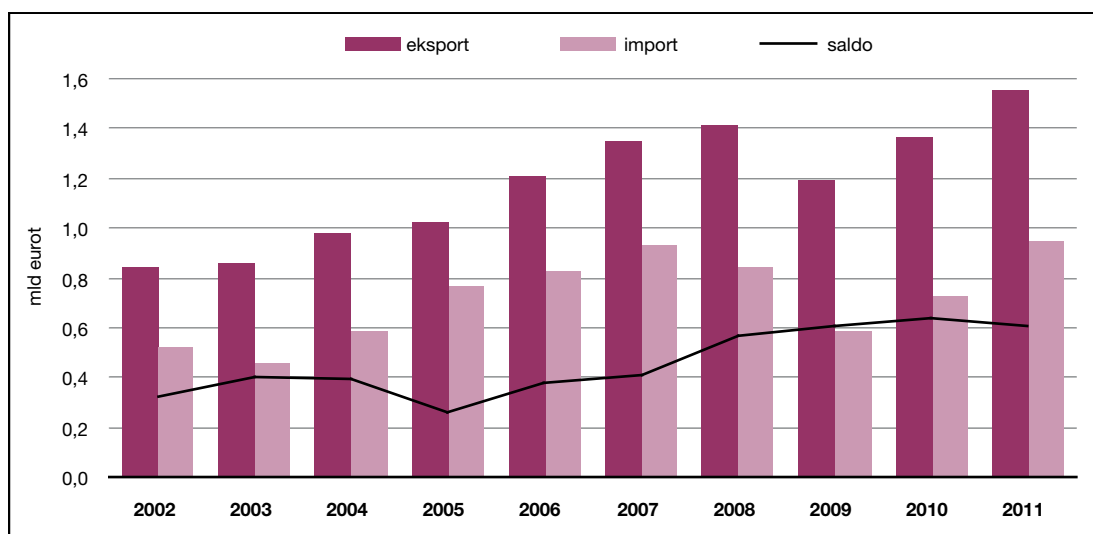
Teenuste impordi struktuur oli peamiste partnerriikide arvestuses varasema aastaga võrreldes sama. Euroopa Liidu riikide osatähtsus moodustas sellest 81%, kasvades aastaga 27% (vt tabel 1.16). Suurim partnerriik oli endiselt Soome, järgnesid Rootsi ja Saksamaa. Teenuste import SRÜst piirdus põhiliselt Venemaaga ja suurenes aastaga 17%. Teenuste ost ülejäänud riikidest kasvas kokku 26%. Eesotsas oli Norra, kust imporditi üle kahe korra rohkem teenuseid kui 2010. aastal, eelkõige reisiteenuseid ning arhitektuuri-, projekteerimis- ja muid tehnilisi teenuseid. Teenuste ost Hiinast (mere- ja õhutranspordi kaubavedu) osutus suuremaks kui import madala maksumääraga piirkondadest, tõrjudes viimatinimetatud esikolmikust välja.

Veoteenuste ülejääk vähenes 2011. aastal 5% ja moodustas teenuste netoekspordist ligikaudu poole (vt joonised 1.2-1.3 ja tabel 1.12). Kaalukaima osa veoteenuste netoekspordist moodustas raudteetransport, millele järgnesid mere- ja maanteetransport. Õhutranspordi saldo jäi negatiivseks.

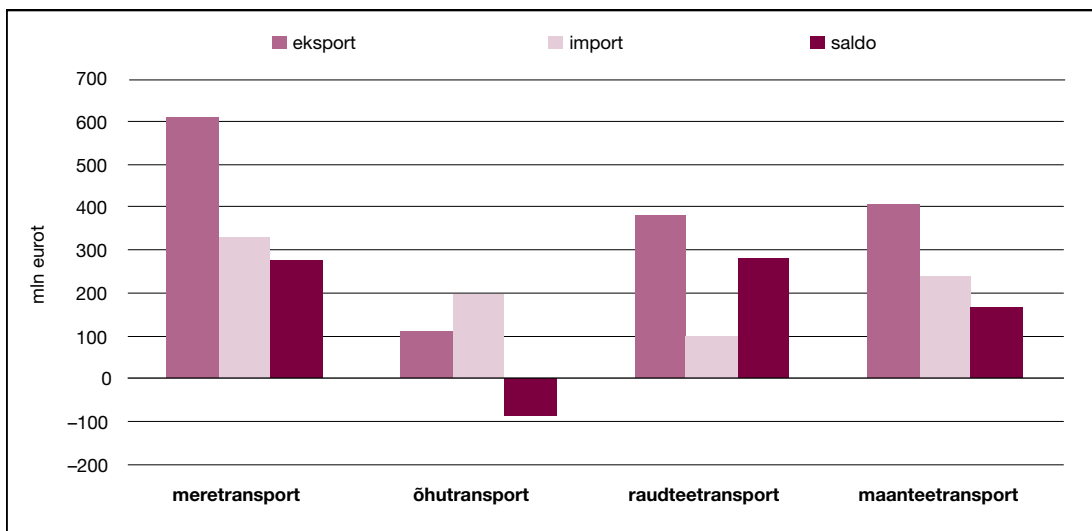
Veoteenuste eksport kasvas aastaga 14% ja moodustas 40% teenuste koguekspordist (vt tabel 1.13). Müüdüd veoteenustest ligi poole hõlmas kaubavedude kasv (aastakasv 8%), millele järgnesid muud veo-

Tabel 1.16. Teenuste import riikide ühenduste järgi

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
EL-27	1693,2	2148,2	80,6	80,7	26,9
Soome	375,2	426,0	17,9	16,0	13,5
Rootsi	249,8	274,4	11,9	10,3	9,8
Saksamaa	140,8	268,9	6,7	10,1	91,0
Läti	215,0	240,2	10,2	9,0	11,7
SRÜ	144,2	171,8	6,9	6,5	19,1
Venemaa	111,2	130,6	5,3	4,9	17,4
Valgevene	15,3	19,3	0,7	0,7	26,1
Ukraina	11,7	15,7	0,6	0,6	34,2
Ülejäänud riigid	264,3	340,4	12,5	12,8	25,9
Norra	30,6	68,5	1,5	2,6	123,9
USA	56,3	55,8	2,7	2,1	-0,9
Hiina	33,1	48,1	1,6	1,8	45,3
Teenuste import kokku	2101,7	2660,4	100,0	100,0	26,6

Joonis 1.2. Veeteenuste konto

Joonis 1.3. Veeteenuste struktuur transpordiliigi järgi 2011. aastal

teenused (36%) ning reisijatevedu (20%). 2011. aastal kasvas Euroopa Liidu ja SRÜ riikidesse müüdud veeteenuste maht vastavalt 7% ja 25% (vt tabel 1.17). Viie olulisema partnerriigi hulka kuulusid Euroopa Liidu riikidest Soome, Rootsi, Holland, Läti ja Suurbritannia, aastaga muutus vaid nende järjestus. SRÜ riikide arvestuses edestas Kasahstan eelmisel aastal teiseks olnud Valgevenet. Kõikide ülejäänud riikide eksport kokku kasvas 31%, eesotsas olid madala maksumääraga riigid (47%), Šveits (40%) ja Norra (25%).

Veeteenuste import kasvas 2011. aastal kaks korda kiiremini kui eksport (vt tabel 1.15). Nagu ekspordi puhul, suurenes ka veeteenuste sisseost kõigi riigigruppide ja olulisemate riikide arvestuses (vt tabel 1.17). Veeteenuste impordis moodustasid põhiviisiku Euroopa Liidu riigid – Rootsi, Soome, Saksamaa, Läti ja

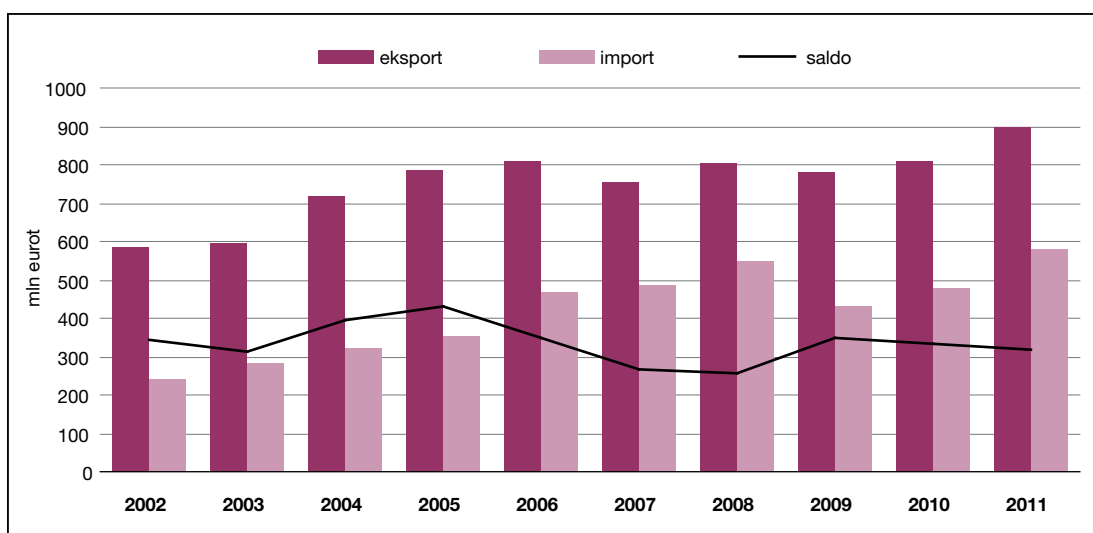
Tabel 1.17. Veeteenused riikide ühenduste järgi 2011. aastal

	Veeteenuste eksport				Veeteenuste import		
	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2011/2010		Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2011/2010
EL-27	981,4	63,2	6,8	EL-27	732,8	77,6	29,4
Soome	312,0	20,1	10,2	Rootsi	106,5	11,3	23,7
Rootsi	132,0	8,5	16,9	Soome	100,7	10,7	25,6
Holland	97,6	6,3	-16,7	Saksamaa	98,6	10,4	22,3
Läti	74,7	4,8	9,5	Läti	72,3	7,7	26,0
Suurbritannia	72,7	4,7	30,8	Leedu	63,0	6,7	32,1
SRÜ	271,6	17,5	25,3	SRÜ	70,4	7,5	48,8
Venemaa	223,1	14,4	17,8	Venemaa	48,5	5,1	67,8
Kasahstan	19,4	1,2	90,2	Valgevene	12,9	1,4	31,6
Ülejäänud riigid	299,8	19,3	31,4	Ülejäänud riigid	140,7	14,9	29,8
offshore-piirkonnad	124,0	8,0	46,9	Hiiina	42,8	4,5	57,4
Šveits	83,9	5,4	39,8	offshore-piirkonnad	22,3	2,4	-3,0
Norra	30,6	2,0	24,9	USA	16,7	1,8	28,5
Kokku	1552,8	100,0	13,9	Kokku	943,9	100,0	30,8

Leedu –, kust osteti sisse ligi pool vajaminevatest veoteenustest. Peamised impordipartnerid SRÜst olid taas Venemaa ja Valgevene. Ülejäänud riikidest olid suuremad kaubanduspartnerid taas Hiina, madala maksumääraga piirkonnad ja USA.

2011. aastal eksporditi **reisiteenuseid** 897 mln euro eest ehk 11% enam kui 2010. aastal (vt joonis 1.4 ja tabel 1.18). Reisiteenuste import oli samal ajal 579 mln eurot, kasvades aastaga 21%. Reisiteenuste ülejääk oli 318 mln eurot ja moodustas 2% SKPst.

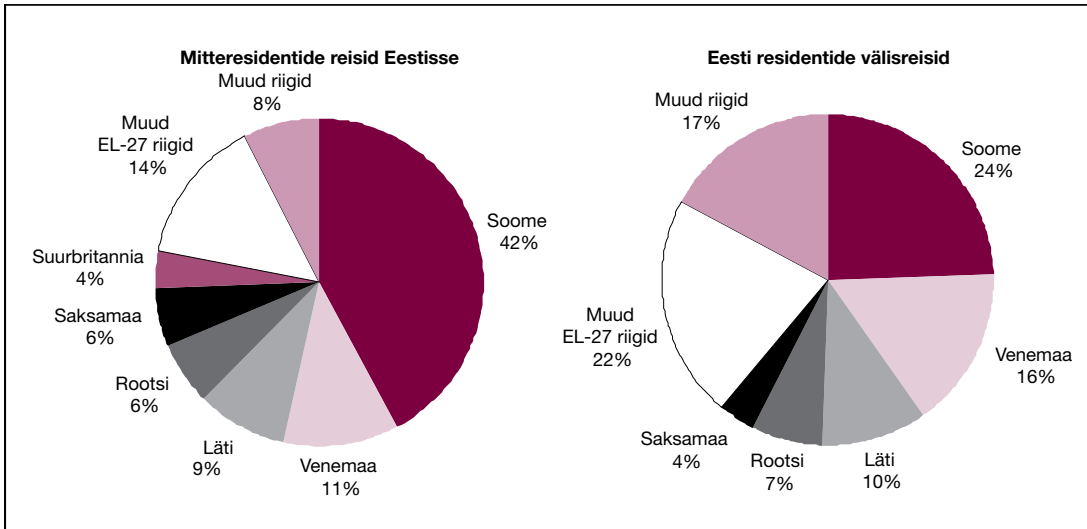
2011. aastal külastasid välituristid Eestit ligi 5,3 mln korda ehk 13% enam kui 2010. aastal (vt joonis 1.5). Euroopa Liidu elanike külastused moodustasid koguarvust 81%, SRÜ riikide osakaal oli 12%. Euroopa Liidu riikide elanike külastuste arv suurenes aastaga 12%, SRÜ oma 18%. Külastajatest ülekaalukas osa, 42%,

Joonis 1.4. Reisiteenuste konto

Tabel 1.18. Reisiteenused riikide ühenduste järgi 2011. aastal

	Reisiteenuste eksport				Reisiteenuste import		
	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2011/2010		Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Muut (%), 2011/2010
EL-27	720,6	80,3	8,4	EL-27	434,7	75,1	18,4
Soome	412,5	46,0	0,3	Soome	174,0	30,1	11,7
Rootsi	69,0	7,7	6,7	Suurbritannia	34,7	6,0	63,3
Saksamaa	48,6	5,4	50,8	Läti	32,1	5,5	-22,0
Läti	39,8	4,4	-2,8	Saksamaa	30,8	5,3	61,1
SRÜ	110,4	12,3	16,8	SRÜ	48,3	8,3	4,2
Venemaa	105,8	11,8	15,4	Venemaa	42,5	7,3	3,1
Ukraina	3,7	0,4	50,5	Ukraina	3,0	0,5	9,4
Ülejäänud riigid	66,3	7,4	32,5	Ülejäänud riigid	95,5	16,5	49,9
Norra	17,4	1,9	31,7	Norra	23,4	4,0	119,8
USA	13,6	1,5	37,2	Türgi	15,6	2,7	71,1
Korea	4,3	0,5	30,5	USA	11,1	1,9	25,5
Ekspord kokku	897,3	100,0	10,9	Import kokku	578,5	100,0	21,2

Joonis 1.5. Välisreiside arv riigiti 2011. aastal

tuli Soomest; pooled neist viibisid Eestis vaid ühe päeva. Soomlaste kulutused moodustasid 46% reisi-teenuste koguekspordist (vt tabel 1.18). Venemaa osakaal külastuste koguarvus oli 11% ning külastajate kogukulutused ligi 12% reisi-teenuste koguekspordist. Rootsi vastavad näitajad olid 6% ja 8%. Suurematest riikidest kasvas enim reisi-teenuste eksport Venemaale ja Saksamaale (aastak kasv vastavalt 15% ja 51%).

Eesti elanikud külastasid 2011. aastal välisriiki 3,8 mln korral ehk 8% rohkem kui aasta varem. Eesti elanike Euroopa Liidu riikidesse tehtud reisi-ade arv suurenes aastaga 7% ja hõlmas väliskülastuste koguarvust 67%. Reisimine SRÜsse kasvas aastaga 13% ning selle riigigrupi osatähtsus väliskülastustes oli 18%. Eesti residentide väliskülastuste koguarvust moodustasid mitmepäevakülastused 70%, nagu 2010. aastalgi. Eesti residentide välisreiside sihtmaad olid valdavalt naaberriigid: külastused Soome hõlmasid 24%, Venemaale 16%, Lätti 10% ja Rootsi 7% kõikidest väliskülastustest. Riikide lähedusest tulenevalt oli nende külastuste hulgas kõrge ühepäevakülastuste osakaal: Soomes 36%, Venemaal 43%, Lätis 52% ja Rootsis 38%. Eesti elanike kulutused Soomes ja Venemaal moodustasid reisi-teenuste koguimpordist vastavalt 30% ja 7%. 2010. aastaga võrreldes kosus enim reisi-teenuste import Soomest, Suurbritanniast ja Norrast (riigid, kus Eesti residentid kõige rohkem tööd on leidnud), vastavalt 12%, 63% ja 120%.

Tulu

Tulu netoväljavool kasvas 2011. aastal 4% ning oli 933 mln eurot ehk 5,8% SKP suhtes (vt tabel 1.19). Jätakuvalt oli tulude struktuuris olulisel kohal reinvesteeri- tud tulu, mis on arvestuslikku laadi ning mille korral reaalselt rahaliikumist ei toimu. Jättes tulukonto arvestusest reinvesteeri- tud tulu välja, oli tulu netoväl- javool 171 mln eurot ehk 1% SKP suhtes.

Tööjõutulu puhul oli tegu 190 mln euro suuruse netosisse- vooluga ning see kasvas aastaga enam kui 40% (vt tabel 1.20). Põhjuseks oli residentide sa- genenud välismaale tööleasumine. Tulukonto põhikomponendi ehk investeeri- mistulu netoväljavool ulatus pisut üle 1,1 mld euro, olles aastaga suurenenud 10%. Mahult

Tabel 1.19. Tulu

	Sissevool		Väljavool		Saldo	
	Maht (mln eurot)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Maht (mln eurot)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)	Maht (mln eurot)	Muut võrreldes eelmise perioodiga (%)
2002	215,5	11,6	560,0	10,6	-344,5	10,1
2003	229,1	6,3	691,9	23,6	-462,8	34,3
2004	350,7	53,1	859,7	24,3	-509,1	10,0
2005	589,5	68,1	1044,9	21,5	-455,3	-10,6
2006	866,3	47,0	1554,3	48,8	-688,0	51,1
2007	1210,3	39,7	2269,2	46,0	-1058,8	53,9
2008	1142,3	-5,6	2026,1	-10,7	-883,8	-16,5
2009	657,8	-42,4	1163,8	-42,6	-506,0	-42,7
2010	703,3	6,9	1596,9	37,2	-893,5	76,6
2011	861,6	22,5	1794,2	12,4	-932,6	4,4

jäi see vaid mõnevõrra alla 2007. aasta rekordtasemele. Investeeringutulu kolme alaliigi – otseinvesteeringute, portfelliinvesteeringute ja muude investeeringute tulu – osas oli esimese ja viimase puhul tegu netoväljavooluga, portfelliinvesteeringutulu puhul aga netosissevooluga. Põhiosa investeeringutulu netoväljavoolust moodustas otseinvesteeringutulu (1,1 mld eurot), mis kasvas aastaga 17%. Otseinvesteeringutulu netoväljavoolus moodustas reinvesteeringutulu 69% ja dividendid 31%. Dividendide netoväljavool kasvas aastaga ligi kolm korda, reinvesteeringutulu netoväljavool aga kahanes 7%. Portfelliinvesteeringute tulu netosissevool suurenes üle 40%, muude investeeringute tulu ehk intressitulu netoväljavool vähenes neljandiku võrra.

Tulu sissevool suurenes aastaga 23% ning oli 862 mln eurot (vt tabel 1.21). Tulu sissevoolust 93% oli seotud Euroopa Liidu riikidega (vt tabel 1.22). Enam kui veerandi tulu sissevoolust moodustas tööjõutulu ning selle maht kasvas aastaga 24%, ulatudes 248 mln euroni. Ligi pool tööjõutulust teeniti Soomes, järgnes Rootsi 11%ga. Väiksemas mahus teeniti tööjõult veel Suurbritannias, USA-s, Saksamaal ja Lätis. Soomes teenitud tööjõutulu kasvas aasta jooksul neljandiku võrra. Investeeringutulu sissevool suurenes 2011. aastal 22% ja hõlmas 614 mln eurot. Põhilise osa (64%) investeeringutulu sissevoolust moodustas otseinvesteeringutulu. Otseinvesteeringutulu kasvas 21%, portfelliinvesteeringutulu 31% ja muude investeeringute tulu 15%. Otseinvesteeringutulu sissevool dividendide vormis kahekordistus, mille tulemusena

Tabel 1.20. Tulu saldo struktuur

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
Tööjõutulu	131,7	189,5	-14,7	-20,3	43,9
Investeeringutulu	-1 025,2	-1 122,1	114,7	120,3	9,5
tulu otseinvesteeringutelt	-947,2	-1 106,9	106,0	118,7	16,9
tulu aktsia- või osakapitalilt	-938,2	-1 100,9	105,0	118,0	17,3
dividendid	-121,3	-339,7	13,6	36,4	180,0
reinvesteeringutulu	-816,9	-761,3	91,4	81,6	-6,8
tulu võlgadelt (intressid)	-9,0	-6,0	1,0	0,6	-33,8
tulu portfelliinvesteeringutelt	66,5	94,1	-7,4	-10,1	41,5
tulu muudelt investeeringutelt	-144,5	-109,3	16,2	11,7	-24,3
Tulu saldo kokku	-893,5	-932,6	100,0	100,0	4,4

Tabel 1.21. Tulu sissevool Eestisse

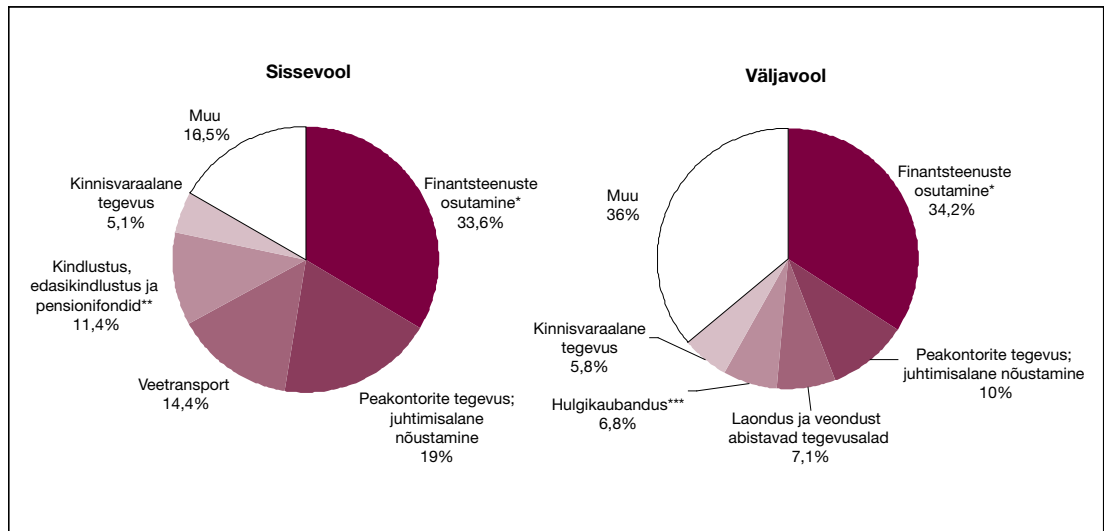
	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
Tööjõutulu	200,3	248,0	28,5	28,8	23,9
Investeerimistulu	503,1	613,6	71,5	71,2	22,0
tulu otseinvesteeringutelt	324,9	392,7	46,2	45,6	20,8
tulu aktsia- või osakapitalilt	259,5	333,6	36,9	38,7	28,5
dividendid	62,6	120,2	8,9	14,0	92,0
reinvesteeritud tulu	196,9	213,4	28,0	24,8	8,3
tulu võlgadelt (intressid)	65,4	59,1	9,3	6,9	-9,7
tulu portfelliinvesteeringutelt	103,9	135,9	14,8	15,8	30,9
tulu muudelt investeeringutelt	74,2	85,0	10,6	9,9	14,5
Tulu sissevool kokku	703,3	861,6	100,0	100,0	22,5

Tabel 1.22. Tulu riikide ühenduste järgi 2011. aastal

	Sissevool				Väljavool		
	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Muut (%) 2011/2010		Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Muut (%) 2011/2010
EL-27	804,2	93,3	22,1	EL-27	1566,3	87,3	9,6
Leedu	198,3	23,0	48,8	Rootsi	769,6	42,9	1,3
Soome	146,3	17,0	22,4	Soome	312,1	17,4	11,2
Läti	111,2	12,9	-22,3	Holland	131,2	7,3	-14,8
Küpros	107,9	12,5	-1,7	Taani	71,8	4,0	28,8
Rootsi	39,7	4,6	77,3	Saksamaa	62,0	3,5	18,9
SRÜ	22,3	2,6	8,9	SRÜ	70,6	3,9	-2,6
Venemaa	10,4	1,2	68,2	Venemaa	61,6	3,4	-4,9
Ukraina	5,8	0,7	49,1	Valgevene	4,8	0,3	14,8
Ülejäänud riigid	35,1	4,1	45,5	Ülejäänud riigid	157,4	8,8	65,3
USA	15,9	1,8	62,2	USA	38,3	2,1	124,5
Norra	5,3	0,6	-37,9	Šveits	38,1	2,1	133,6
offshore-piirkonnad	3,2	0,4	34,1	offshore-piirkonnad	30,6	1,7	-41,1
Tulu sissevool kokku	861,6	100,0	22,5	Tulu väljavool kokku	1794,2	100,0	12,4

jäi reinvesteeritud tulu arvestuslikku laadi sissevoolu kasv tagasihoidlikuks (8%). Reinvesteeritud tulu hõlmas otseinvesteeringutulu sissevoolust 54%.

Sissetulevast investeeringutest kolmandik laekus finantsvahenduse (v.a kindlustus ja pensionifondid), 19% peakorterite tegevuse, 14% veetranspordi ning 11% kindlustustegevuse (v.a kohustuslik sotsiaalkindlustus) investoritele (vt joonis 1.6). Finantsvahenduse investorite tulu vähenes enam kui viiendiku võrra ning veetranspordi investorite tulu 9%. Finantsvahenduse investorite tulu sissevoolu vähenemisele avaldas mõju eelkõige pangandussektori struktuurimuutus – ühe olulise Eesti krediidasutuse Lätis-Leedus asuvate tütarpankade otseallutamise välismaal asuvale emapangale. See avaldas mõju ka investeeringutulu väljavoolule. Samal ajal peakorterite tegevuse investorite tulu suurenes üle kahekümne korra ning hõlmas investeeringutulu sissevoolust 19% (2010. aastal 1%). Kindlustustegevuse investorite tulu kasvas kolmandiku võrra. Kinnisvara ja hulgikaubanduse investorite tulu välismaistelt investeeringutelt vastavalt kahe- ja neljakordistus.

Joonis 1.6. Investeermistulu sisse- ja väljavool tegevusalati 2011. aastal

* V.a kindlustus ja pensionifondid.

** V.a kohustuslik sotsiaalkindlustus.

*** V.a mootorsõidukid ja mootorrattad.

Investeermistulu sissevoolust 66% oli seotud kolme riigiga: Leedu (32%), Läti (17%) ja Küprosega (17%). Kui Leedust teenitud kapitalitulu suurenes poole võrra, siis tulu sissevool Lätist ja Küproselst vähenes. 45% Leedust teenitud investeermistulust said peakontorite ja kolmandiku finantsvahenduse investorid. Esimesel juhul kasvas tulu sissevool viis korda, teisel juhul aga vähenes kolmandiku võrra. Lätist teenitud investeermistulust said 61% finantsvahenduse investorid (aasta varem 78%) ning selle maht vähenes 40%. 2011. aastal suurenes hüppeliselt peakontorite investorite Lätis teenitud investeermistulu, moodustades 17% kogu Lätist saadud investeermistulust. Küprosel teenitud investeermistulust said 83% veetranspordi investorid ning selle maht aasta jooksul pisut vähenes. Investeermistulu sissevool Prantsusmaalt ja Luksemburgist kasvas märgatavalt.

Tulu väljavool Eestist kasvas 2011. aastal võrreldes varasema aastaga 12% (vt tabel 1.23) ning oli 1,8 mld eurot. Väljavoolust 87% suundus Euroopa Liidu riikidesse. Tööjõutulu moodustas tulu väljavoolust vaid 3%, ülejäänud oli investeermistulu. Tööjõutulu väljavool kahanes aastaga 15%. Põhiliselt teenisid Eestis tööjõutulu Soome, Läti, Rootsi ja Saksamaa esindajad. Eestis töötavate rootslaste tööjõutulu vähenes aastaga ligi kolm korda. Investeermistulu kasvas aastaga 14% ja moodustas 1,7 mld eurot. Investeermistulu väljavoolu kasv toimus peamiselt otseinvesteeringutulu toel, mis suurenes aastaga peaaegu viiendiku võrra ning hõlmas kogu investeermistulu väljavoolust 86%. Portfelliinvesteeringutulu kasvas pisut ja muude investeeringute tulu kahanes samavõrra. Nagu otseinvesteeringutulu sissevoolu puhul, nii kasvas ka otseinvesteeringutulu väljavoolus oluliselt väljamakstud dividendide maht – 2,5 korda. See mõjutas reinvesteeringutulu, mille väljavool vähenes 4% ning oli 975 mln eurot ehk 65% otseinvesteeringutulu väljavoolust.

Välismaised investorid teenisid Eestis tulu enim finantsvahendusest (v.a kindlustus ja pensionifondid). Kuigi selle maht jäi ligi 10% alla eelmise aasta tasemele, siis osakaal investeermistulu väljavoolus langes aastaga 43%lt 34%ni. Selle põhjus oli eespool mainitud pangandussektori struktuurimuutus. Peakontorite tegevusvaldkonnast teeniti 10%, laonduse ja veonduste abitegevustelt 7% ning hulgikaubandusest 7%. Investeermistulu teeniti veel paljudest valdkondadest. Märkimisväärselt kasvas tulu peakontorite tegevusest, hulgikaubandusest, arvutite ja elektroonikaseadmete tootmisest, kinnisvarategevusest, elektriseadmete tootmisest, jaekaubandusest ja mootorsõidukite müügist.

Tabel 1.23. Tulu väljavool Eestist

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
Tööjõutulu	-68,6	-58,6	4,3	3,3	-14,6
Investeerimistulu	-1528,3	-1735,7	95,7	96,7	13,6
Tulu otseinvesteeringutelt	-1272,2	-1499,5	79,7	83,6	17,9
tulu aktsia- või osakapitalilt	-1197,8	-1434,5	75,0	80,0	19,8
dividendid	-183,9	-459,9	11,5	25,6	150,1
reinvesteeritud tulu	-1013,8	-974,6	63,5	54,3	-3,9
tulu võlgadelt (intressid)	-74,4	-65,0	4,7	3,6	-12,6
Tulu portfelliinvesteeringutelt	-37,4	-41,9	2,3	2,3	11,9
Tulu muudelt investeeringutelt	-218,7	-194,3	13,7	10,8	-11,2
Tulu väljavool kokku	-1596,9	-1794,2	100,0	100,0	12,4

Eestis teenitud investeeringutest 68% kuulus kolmele riigile: Rootsil (43%), Soomele (17%) ja Hollandile (7%). 2010. aastaga võrreldes jäi investeeringutest väljavool Rootsi ligilähedasele samaks, väljavool Soome kasvas 11% ja väljavool Hollandisse vähenes 15%. Ligi 60% Rootsi investorite tulust oli seotud finantsvahendusega ning selle maht vähenes aastaga 19%. Teisel kohal olevast tegevusalast, peakontorite tegevusest teenitud tulu suurenes poole võrra ning hõlmas Rootsi suunduvast investeeringutest 15%. Rootsi investorite tulu elektroonikatööstusest kahekordistus ning hõlmas koguväljavoolust Rootsi 9%. Soome investorid said investeeringutulu paljudel tegevusaladel (finantsteenuste osutamine, hulgikaubandus, puidutöötlemine, mootorsõidukite ja haagiste tootmine, kinnisvara, elektriseadmete tootmine jne). Enim teeniti tulu finantsteenuste osutamisest, mis hõlmas Soome suunduvast investeeringutest 22% ning kasvas aastaga ligi poole võrra. Tulu elektriseadmete tootmisest suurenes neli korda, mootorsõidukite ja haagiste tootmisest üle 50% ning hulgikaubandusest kolmandiku võrra. Hollandi investorid teenisid tulu peamiselt laandusest ja veonduse abitegevusest (68% investeeringutest) ning selle maht aastaga peaaegu ei muutunud. Järgnes tulu kinnisvaralasest tegevusest (20% tulu väljavoolust Hollandisse) ning see kahekordistus aastaga. Peakontorite tegevusest saadud tulu vähenes poole võrra. Eestis kasvasid investeeringutest tulu jõudsalt veel Šveitsi, Norra ja USA investorid.

Jooksevülekanded ja kapitalikonto

Jooksevülekannete konto ülejääk suurenes 2010. aastaga võrreldes 6% ja oli 254 mln eurot (vt tabel 1.24).

Eestisse laekus **jooksevülekandeid** 610 mln euro väärtuses, millest valitsemissektor sai 42%. Sellest omakorda 71% ehk 181 mln eurot oli Euroopa Liidu struktuuriüksuste välisabi kasutamine valitsemissektori poolt ja ülejäänu koosnes peamiselt mitteresidentidest töötajate makstud maksudest. Muudele sektoritele tehti ülekandeid 357 mln euro eest, millest Euroopa Liidu välisabi moodustas 47% ja välismaal töötajate rahaülekanded 12%. Jooksevülekannete väljavool oli 356 mln eurot ja sellest ligi pool oli Eesti osamaks Euroopa Liidu ühiskassasse.

Kapitaliülekannete ülejääk ulatus 480 mln euron, suurenedes aastaga 30%. Eestisse tehtud kapitaliülekanded koosnesid põhiliselt Euroopa Liidu toetustest valitsemissektorile ja muudele sektoritele taristuobjektide rajamiseks.

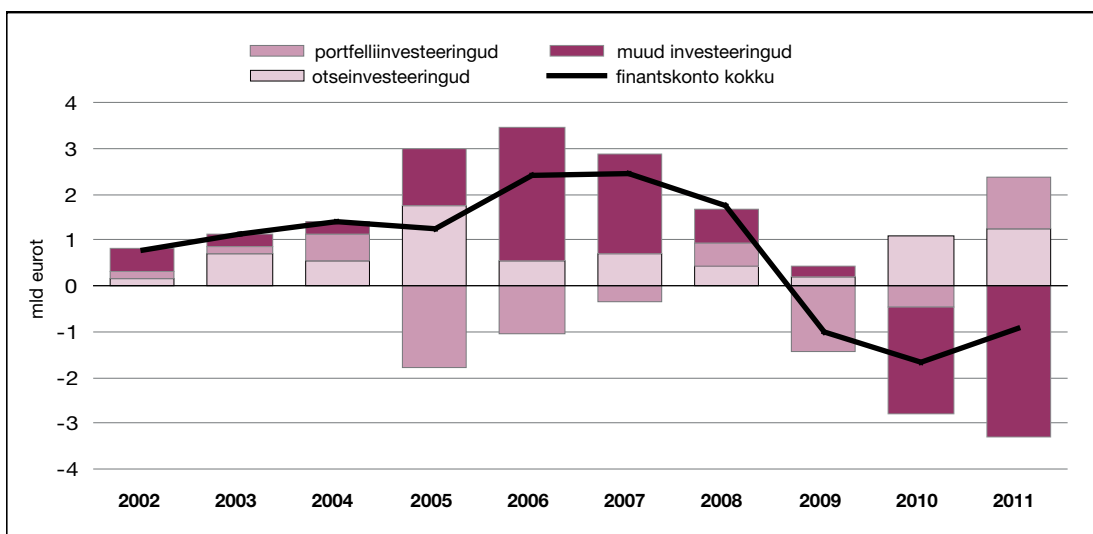
Tabel 1.24. Jooksevülekanded ja kapitalikonto riikide ühenduste järgi (mln eurot)

	Saadud		Makstud		Saldo	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Jooksevülekanded	552,6	610,3	312,8	356,1	239,8	254,3
valitsemissektor	186,5	253,9	166,4	194,5	20,1	59,3
EL-27	176,1	241,8	155,7	177,7	20,4	64,1
SRÜ	2,5	3,0	0,8	0,7	1,7	2,2
ülejääänud riigid	7,9	9,0	9,9	16,1	-2,0	-7,0
muud sektorid	366,1	356,5	146,5	161,5	219,7	194,9
EL-27	284,5	287,6	115,6	130,5	168,9	157,1
SRÜ	46,6	44,9	4,3	14,2	42,3	30,7
ülejääänud riigid	35,0	24,0	26,6	16,9	8,5	7,1
Kapitaliülekanded	376,0	484,6	6,0	4,3	370,0	480,3
valitsemissektor	197,9	228,7	0,2	4,3	197,7	224,4
muud sektorid	178,1	255,9	5,8	0,0	172,3	255,9
Immateriaalne vara	135,3	192,7	0,2	3,5	135,2	189,2

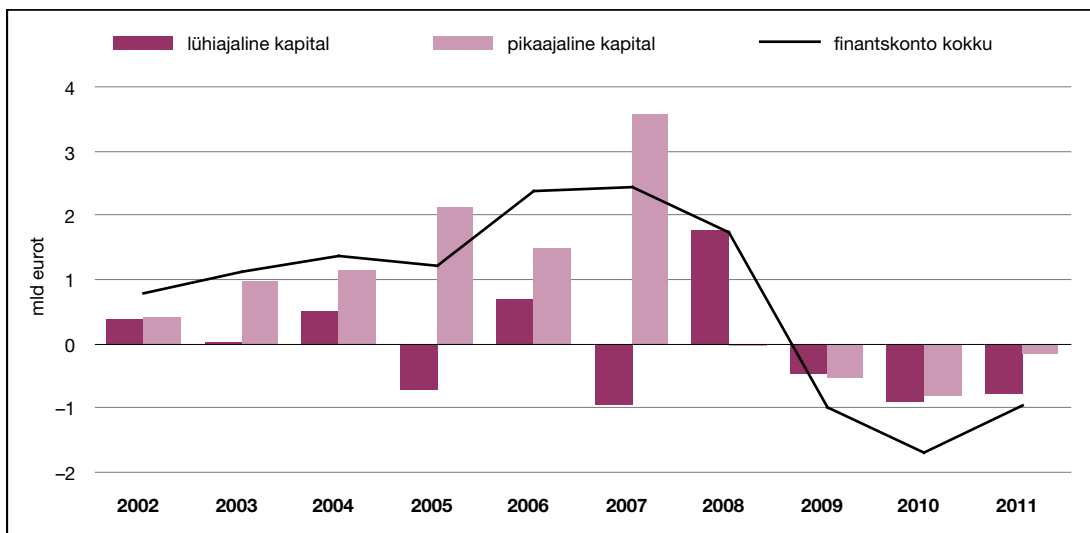
Immateriaalse vara alla kuuluvast CO₂ saastekvootide müügist laekus Eestisse 193 mln eurot ehk 43% enam kui 2010. aastal.

FINANTSKONTO

2009. aastal alanud kapitali netoväljavool finantskontol jätkus ka 2011. aastal, kuid tagasihoidlikumas mahus, moodustades 951 mln eurot. Netoväljavool toimus põhiliselt muude investeeringutena, otse- ja portfelliinvesteeringute puhul oli tegu netosissevooluga. Finantskonto struktuurist annavad liikide ja tähtaegade järgi ülevaate joonised 1.7-1.8.

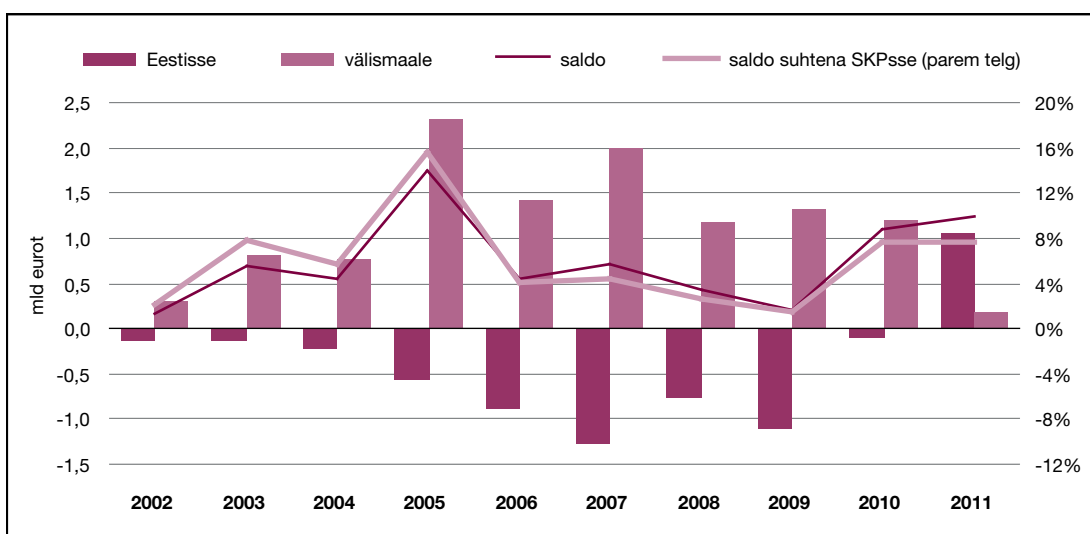
Joonis 1.7. Välisinvesteeringukapitali voogude struktuur

Joonis 1.8. Finantskonto tähtajaline struktuur

Otseinvesteeringud

2011. aastal oli otseinvesteeringute saldo 1,2 mld euroga plussis. Suhteliselt tavapärase taseme taga olid aga ebatüüpilised sündmused, mis muudavad perioodi võrdluse varasemate aastatega keeruliseks. 2011. aasta otseinvesteeringute statistikas domineerisid pangandussektori struktuurimuutusest johtunud ulatuslik otseinvesteeringute realiseerimine välismaal ning kapitali vähendamine Eestis. Kokkuvõttes suurenesid mitteresidentide otseinvesteeringud Eestisse 185 mln võrra, samal ajal kui residentide otseinvesteeringuid välismaal vähenesid 1 mld euro võrra (vt joonis 1.9).

Joonis 1.9. Otseinvesteeringud

Tabel 1.25. Eestisse tehtud otseinvesteeringute struktuur

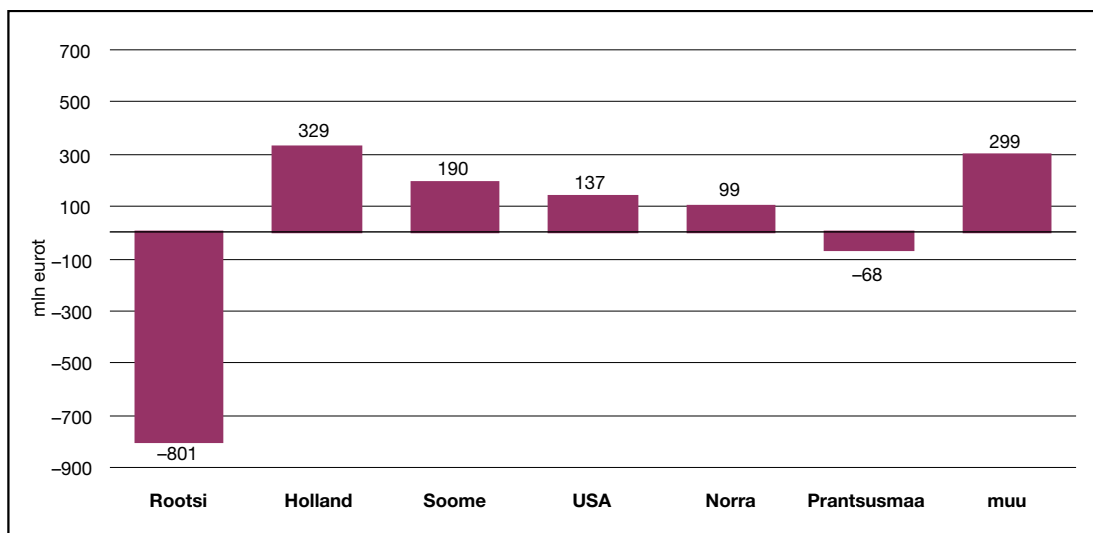
	Aktsia- või osakapital		Reinvesteeritud tulu		Muu kapital				Otseinvesteeringud Eestisse kokku	
	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Nõuded		Kohustused		Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)
					Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)		
2002	52,5	17,1	215,4	70,2	-49,4	-16,1	88,3	28,8	306,8	100,0
2003	340,6	41,4	409,5	49,8	-85,3	-10,4	157,4	19,1	822,2	100,0
2004	296,5	38,5	510,1	66,2	-92,9	-12,1	57,2	7,4	770,8	100,0
2005	1788,2	77,5	567,9	24,6	-128,7	-5,6	79,9	3,5	2307,3	100,0
2006	143,1	10,0	1000,4	69,9	-285,3	-19,9	573,7	40,1	1431,9	100,0
2007	273,2	13,8	1366,9	68,9	-417,7	-21,0	762,5	38,4	1985,0	100,0
2008	195,2	16,5	870,6	73,7	-125,3	-10,6	241,4	20,4	1181,8	100,0
2009	1219,1	92,0	408,4	30,8	-50,0	-3,8	-253,0	-19,1	1324,5	100,0
2010	311,8	25,8	1013,8	84,0	-231,7	-19,2	113,3	9,4	1207,3	100,0
2011	-380,9	-205,9	974,6	526,9	-82,3	-44,5	-326,4	-176,5	185,0	100,0

Eestisse tehtud otseinvesteeringute sissevool moodustas vaid 15% 2010. aasta mahust. Investeeringute struktuur näitas, et kuigi omakapitali vähendati ja laenukapitali viidi välja, jäi ettevõtete kasum 2010. aasta tasemele. 2011. aastal võeti otseinvesteeringuettevõtete omakapitalist välja 381 mln eurot, eelkõige finantsvahenduse ettevõtetest. Reinvesteeritud tulu oli kokku ligi miljard eurot ehk vaid 4% vähem kui 2010. aastal. Sellele avaldasid suuremat mõju finantsteenuseid osutavad ettevõtted (184 mln eurot), laonduse ja veondust abistavate tegevusalade (103 mln eurot) ning hulgikaubanduse (94 mln eurot) ettevõtted. Otseinvesteeringugrupi vastu suunatud nõuete kasv viis Eesti ettevõtetest välja 82 mln eurot ja kohustused, eelkõige pikaajalised laenud, vähenesid 326 mln euro võrra (vt tabelid 1.25 ja 1.26).

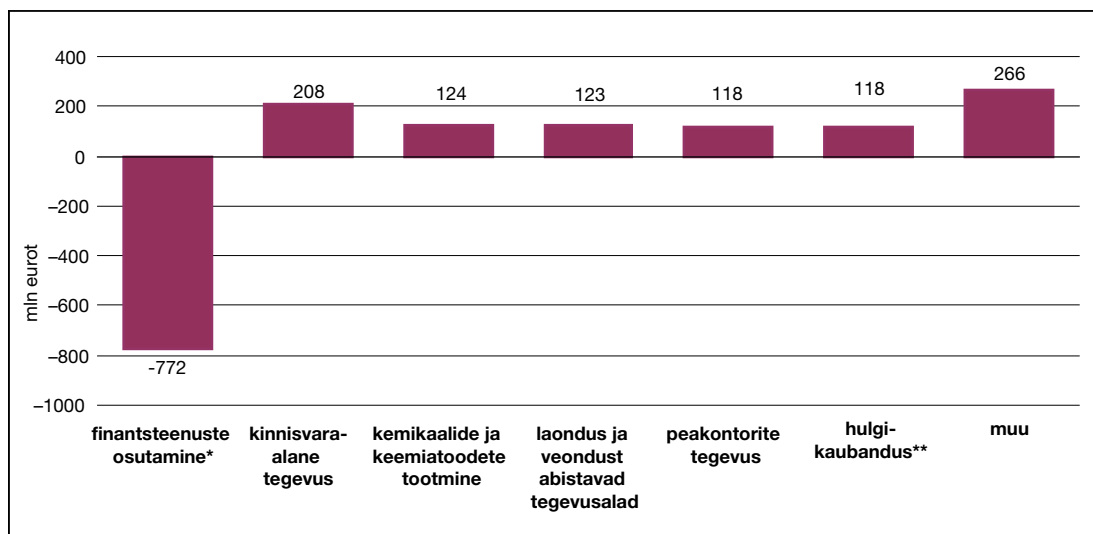
Tähtsaimad otseinvesteeringuallikad olid Holland ja Soome ning väiksemas mahus USA ja Norra (vt joonis 1.10). Rootsi ja Prantsusmaa investeeringud Eestisse vähenesid. Välisinvestorite vahendite väljavool oli suurim finantsteenuseid osutavatest ettevõtetest, suurim sissevool aga kinnisvara, keemiatööstuse ning laonduse ja veondust abistavate tegevusalade ettevõtetest (vt joonis 1.11). Euroopa Liidu riikide otseinvesteeringud Eestis vähenesid 208 mln euro võrra; väljastpoolt Euroopa Liitu ja SRÜd tulnud investeeringud olid viimase kümne aasta mahukaimad (vt tabel 1.27).

Tabel 1.26. Laenukapitali nõuded ja kohustused välismaise otseinvesteeriija suhtes (mln eurot)

	Nõuded				Kohustused			
	Pikaajalised		Lühiajalised		Pikaajalised		Lühiajalised	
	Andmine	Tagastamine	Andmine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine
2003	26,1	15,7	64,6	31,9	329,5	170,5	193,1	238,2
2004	31,5	23,7	113,4	55,1	294,1	312,0	193,3	140,4
2005	81,4	32,1	146,4	90,3	504,2	440,5	320,3	292,4
2006	135,5	38,9	238,0	165,5	851,1	392,4	263,3	216,9
2007	246,7	78,3	510,8	248,6	1152,7	586,4	516,5	406,9
2008	224,3	161,7	576,8	521,8	876,1	770,2	783,2	600,2
2009	170,2	131,2	388,4	372,8	567,3	734,5	631,2	611,5
2010	82,2	210,0	769,0	446,2	742,6	466,7	424,1	653,9
2011	140,8	62,0	626,4	650,5	692,8	1 075,9	649,0	688,2

Joonis 1.10. Eestisse tehtud otseinvesteeringud riigiti 2011. aastal

Joonis 1.11. Eestisse tehtud otseinvesteeringud tegevusalati 2011. aastal

* V.a kindlustus ja pensionifondid.

** V.a mootorsõidukid ja mootorrattad.

Tabel 1.27. Otseinvesteeringud Eestisse riikide ühenduste järgi

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
EL-27	1142,1	-208,3	94,6	-112,6	-118,2
SRÜ	37,7	67,2	3,1	36,3	78,1
Ülejäänud riigid	27,5	326,1	2,3	176,3	1087,0
Kokku	1207,3	185,0	100,0	100,0	-84,7

Otseinvesteeringud välismaale vähenesid 1 mld euro võrra (vt tabel 1.28). Suurim muutus oli aktsia- ja osakapitaliinvesteeringutes, mille realiseerimisest laekus Eesti investoritele 1,3 mld eurot. Sarnaselt Eestisse tehtud investeeringutega läks 2011. aastal välismaale kõige suuremas mahus reinvesteeri- tavat kasumit, ligi 213 mln eurot (8% kasv 2010. aastaga võrreldes). Sellest 40% tuli finantsvahenduse ja teist sama palju veetranspordi sektori investoritele. Tütarettevõtetele antud laenud suurenesid 49 mln ja kau- bakrediit 89 mln euro võrra; tütarettevõtetele saadud laenud vähenesid 25 mln euro võrra (vt tabel 1.29).

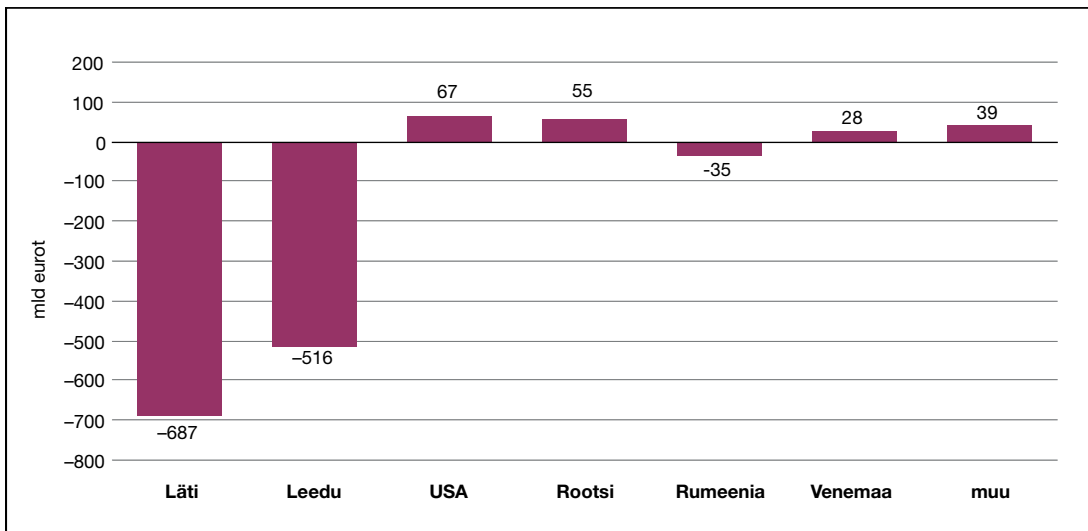
Kõige rohkem vähenesid Eesti otseinvesteeringute investeeringuid lõunapoolsetesse naaberriikidesse: Läti 687 mln ja Leetu 516 mln eurot. Suurendati otseinvesteeringuid USAsse ja Rootsi, kuhu paigutati vasta- valt 67 mln ja 55 mln eurot (vt joonis 1.12). Raha töid välismaalt tagasi finantsvahenduse valdkonna inves- torid. Enim investeerisid elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustavad ettevõtted ning peakontorite tegevusala ettevõtted (vt joonis 1.13). Riikide ühenduste arvestuses toodi vahendid välja Euroopa Liidust ja mõnevõrra suurendati investeeringuid SRÜsse ja muudesse riikidesse (vt tabel 1.30).

Tabel 1.28. Välismaale tehtud otseinvesteeringute struktuur

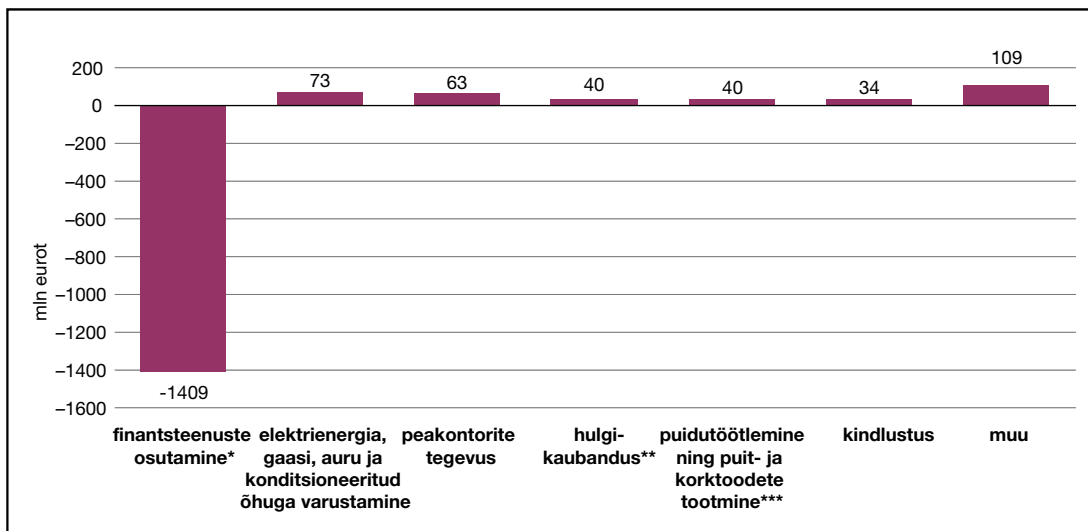
	Aktsia- või osakapital		Reinvesteeringut tulu		Muu kapital				Otseinvesteeringud välismaal kokku	
	Maht (mln eurot)	Osatäh- sus (%)	Maht (mln eurot)	Osatäh- sus (%)	Nõuded		Kohustused		Maht (mln eurot)	Osatäh- sus (%)
					Maht (mln eurot)	Osatäh- sus (%)	Maht (mln eurot)	Osatäh- sus (%)		
2002	-57,8	41,3	-42,5	30,4	-46,5	33,2	6,9	-4,9	-139,9	100,0
2003	-67,7	49,3	-47,4	34,5	-41,3	30,0	19,0	-13,9	-137,4	100,0
2004	-139,0	64,2	-58,8	27,1	-27,7	12,8	9,0	-4,1	-216,6	100,0
2005	-329,5	59,3	-172,2	31,0	-73,0	13,1	18,7	-3,4	-556,0	100,0
2006	-376,8	42,7	-309,6	35,1	-243,8	27,7	48,6	-5,5	-881,6	100,0
2007	-660,0	51,7	-324,8	25,4	-384,8	30,1	93,1	-7,3	-1276,5	100,0
2008	-150,7	19,8	-136,7	18,0	-419,7	55,2	-53,0	7,0	-760,2	100,0
2009	-772,0	69,3	-99,0	8,9	-162,9	14,6	-80,0	7,2	-1113,9	100,0
2010	-78,2	73,0	-196,9	183,8	70,4	-65,7	97,6	-91,1	-107,1	100,0
2011	1347,9	128,5	-213,4	-20,3	-138,0	-13,2	52,6	5,0	1049,1	100,0

Tabel 1.29. Laenukapitali nõuded ja kohustused välismaise tütar-/sidusettevõtja suhtes (mln eurot)

	Nõuded				Kohustused			
	Pikaajalised		Lühiajalised		Pikaajalised		Lühiajalised	
	Andmine	Tagastamine	Andmine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine	Saamine	Tagastamine
2003	70,8	45,8	30,2	32,2	0,3	0,7	5,4	6,3
2004	59,7	78,8	60,9	23,6	1,1	3,9	1,8	2,4
2005	136,9	95,1	109,3	70,8	7,0	3,9	6,7	1,6
2006	342,9	151,6	99,9	103,9	7,6	7,2	9,4	1,3
2007	408,3	130,8	133,5	95,4	6,4	7,3	107,3	7,0
2008	347,1	234,1	185,3	129,0	16,3	11,8	38,0	75,4
2009	397,6	197,5	226,7	158,4	11,1	5,6	10,0	72,3
2010	141,7	170,2	116,9	80,2	4,5	7,5	35,6	10,4
2011	211,8	192,2	119,3	90,1	5,6	5,2	15,8	40,7

Joonis 1.12. Välismaale tehtud otseinvesteeringud riigiti 2011. aastal

Joonis 1.13. Välismaale tehtud otseinvesteeringud tegevusalati 2011. aastal

* V.a kindlustus ja pensionifondid.

** V.a mootorsõidukid ja mootorrattad.

*** V.a mööbel; õlest ja punumismaterjalist toodete tootmine.

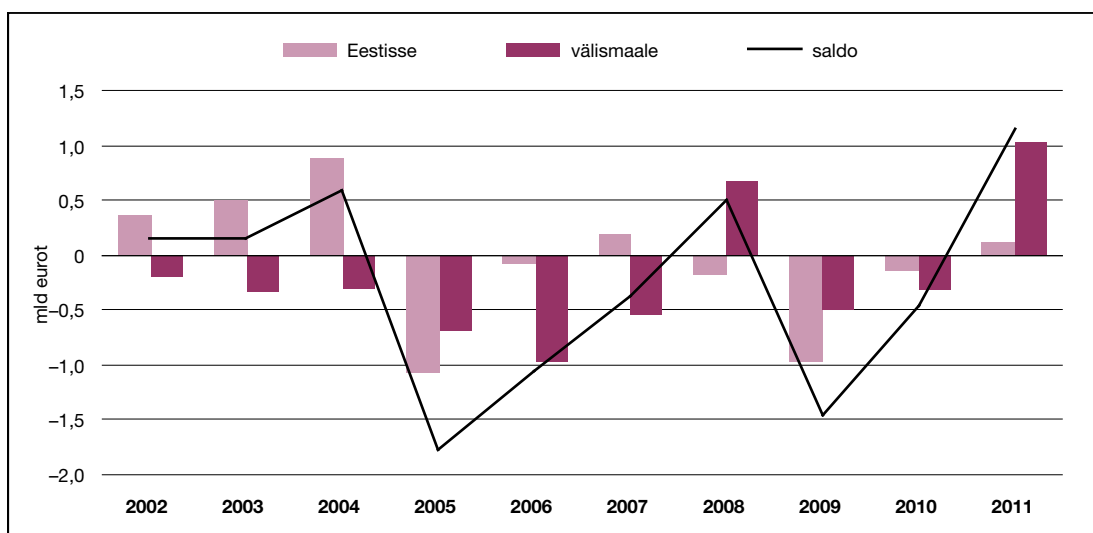
Tabel 1.30. Otseinvesteeringud välismaale riikide ühenduste järgi

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)		Muut (%)
	2010	2011	2010	2011	2011/2010
EL-27	-135,6	1173,1	126,6	111,8	-964,8
SRÜ	32,9	-41,6	-30,7	-4,0	-226,2
Ülejäänud riigid	-4,4	-82,4	4,1	-7,9	1755,8
Kokku	-107,1	1049,1	100,0	100,0	-1079,2

Portfelliinvesteeringud

Portfelliinvesteeringute netosissevool oli 2011. aastal 1,2 mld eurot, mille põhjustas peamiselt välismaistesse võlaväärtpaberitesse tehtud investeeringute vähenemine. Sealjuures kahanesid nii keskpanga, valitsemissektori kui ka krediidiasutuste investeeringud (vt joonis 1.14 ja tabel 1.31). Välismaised investorid investeerisid muu sektori ettevõtetele.

Portfelliinvesteeringute kohustused kasvasid 2011. aastal 120 mln euro võrra (vt tabel 1.32). Instituutsiooniliste sektorite arvestuses suurendasid nimetatud kohustusi ainult muu sektori ettevõtted, peamiselt mittefinantsettevõtted, kelle võlakirjakohustused kasvasid 214 mln euro võrra. Valitsemissektor vähendas võlakirjakohustusi aasta jooksul kokku 11 mln euro väärtuses. Omandiväärtpaberite kohustused vähenesid peamiselt muu sektori ettevõtetele, ühtekokku 79 mln eurot. Riigiti suurenesid portfelliinvesteeringute kohustused enim Saksamaa ees, millele järgnesid Suurbritannia, Hongkong ja Leedu (vt joonis 1.15 ja tabel 1.33).

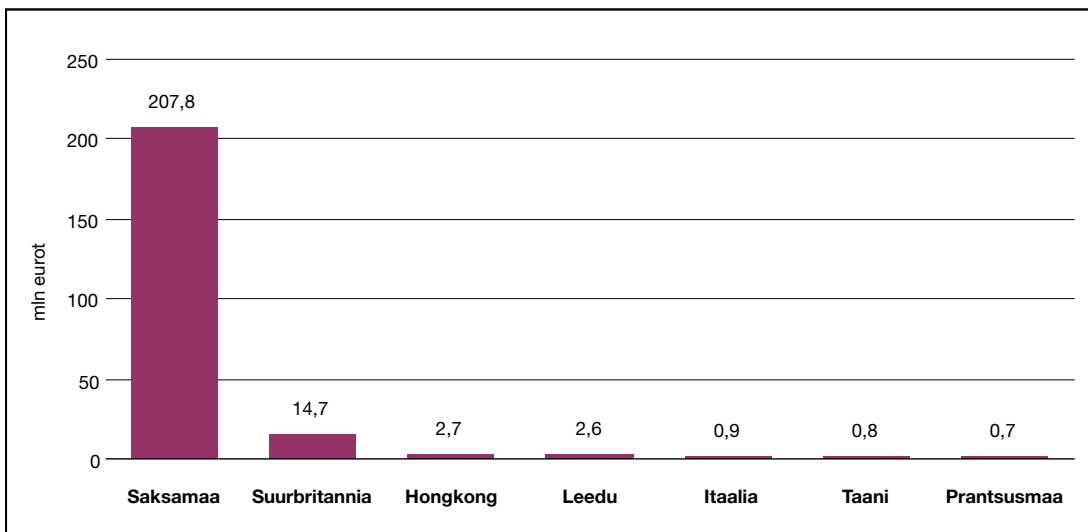
Joonis 1.14. Portfelliinvesteeringud

Tabel 1.31. Portfelliinvesteeringud väärtpaberite liigi ja majandussektori järgi (mln eurot)

	Nõuded		Kohustused		Saldo	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Omandiväärtpaberid	-303,8	102,2	30,0	-80,5	-273,8	21,7
keskpang	-	-	-	-	-	-
valitsemissektor	6,1	-6,9	-	-	6,1	-6,9
krediidiasutused	-0,4	0,1	2,1	-1,7	1,7	-1,6
muud sektorid	-309,5	109,0	27,9	-78,8	-281,6	30,2
Võlaväärtpaberid	-13,0	929,3	-175,3	200,8	-188,3	1130,1
keskpang	-	639,5	-	-	-	639,5
valitsemissektor	-7,0	206,9	-90,2	-10,9	-97,2	196,0
krediidiasutused	-79,5	217,3	-42,1	-0,1	-121,6	217,2
muud sektorid	73,5	-134,3	-43,0	211,9	30,5	77,6
Kokku	-316,8	1031,5	-145,3	120,4	-462,1	1151,9

Tabel 1.32. Portfelliinvesteeringute kohustuste struktuur

	Omandiväärtpaberid		Võlaväärtpaberid		Kokku	
	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)
2002	58,3	16,4	297,2	83,6	355,5	100,0
2003	97,6	19,6	399,8	80,4	497,4	100,0
2004	140,9	15,9	746,0	84,1	887,0	100,0
2005	-1045,1	96,9	-33,1	3,1	-1078,2	100,0
2006	238,5	-293,7	-319,7	393,7	-81,2	100,0
2007	225,8	122,6	-41,6	-22,6	184,2	100,0
2008	-212,7	122,0	38,3	-22,0	-174,3	100,0
2009	-93,5	9,7	-868,7	90,3	-962,2	100,0
2010	30,0	-20,6	-175,3	120,6	-145,3	100,0
2011	-80,5	-66,9	200,8	166,8	120,4	100,0

Joonis 1.15. Portfelliinvesteeringute kohustuste kasv riigiti 2011. aastal

Tabel 1.33. Portfelliinvesteeringute struktuur riikide ühenduste järgi

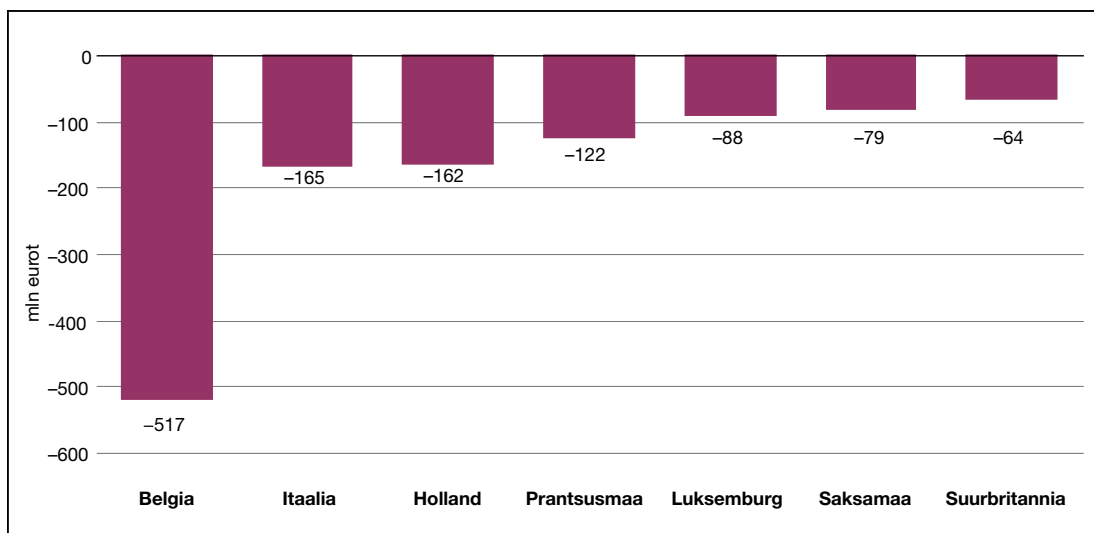
	Maht (mln eurot)				Osatähtsus (%)			
	Nõuded		Kohustused		Nõuded		Kohustused	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
EL-27	-284,1	1025,8	-118,7	151,0	89,7	99,4	81,7	125,4
SRÜ	-7,8	32,5	4,1	-0,7	2,5	3,2	-2,8	-0,6
Ülejäänud riigid	-24,9	-26,8	-30,7	-29,9	7,9	-2,6	21,1	-24,8
Kokku	-316,8	1031,5	-145,3	120,4	100,0	100,0	100,0	100,0

Portfelliinvesteeringute nõuded vähenesid aasta jooksul 1 mld euro võrra (vt tabel 1.34). Kui omandiväärtpaberite nõuded kahanesid 102 mln euro võrra, siis võlaväärtpaberite nõuded 929 mln euro võrra. Viimane tulenes peamiselt keskpanga vähenenud investeeringutest euroalal emiteeritud või eurodes nomi-

Tabel 1.34. Portfelliinvesteeringute nõuete struktuur

	Omandiväärtpaberid		Võlaväärtpaberid		Kokku	
	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)
2002	0,6	-0,3	-204,0	100,3	-203,4	100,0
2003	-65,8	19,2	-276,3	80,8	-342,0	100,0
2004	-184,9	60,6	-120,3	39,4	-305,2	100,0
2005	-309,9	44,8	-381,5	55,2	-691,4	100,0
2006	-292,0	30,0	-682,5	70,0	-974,5	100,0
2007	-491,4	89,0	-60,8	11,0	-552,2	100,0
2008	261,8	38,5	418,8	61,5	680,5	100,0
2009	-49,6	10,1	-439,9	89,9	-489,5	100,0
2010	-303,8	95,9	-13,0	4,1	-316,8	100,0
2011	102,2	9,9	929,3	90,1	1031,5	100,0

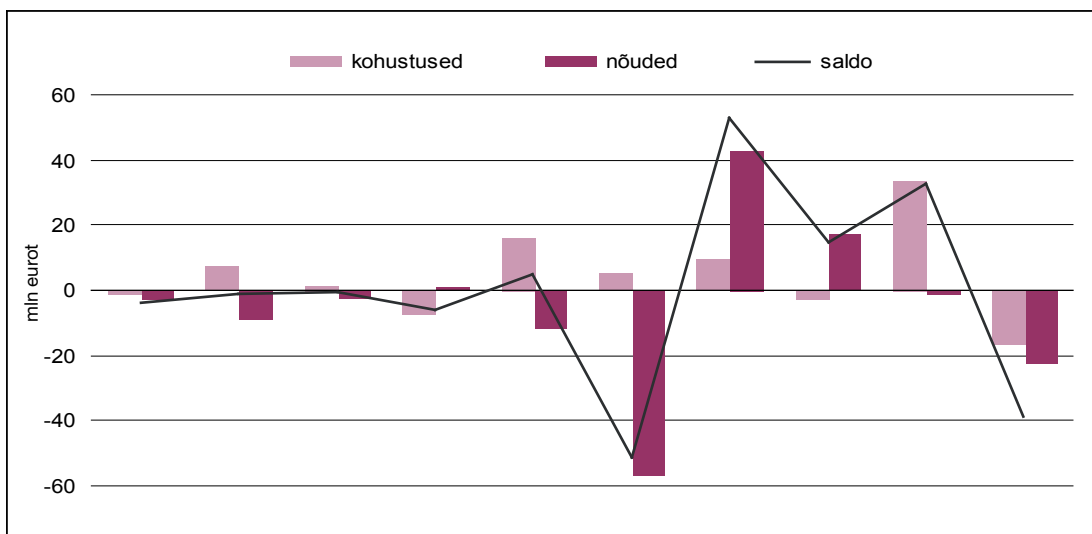
neeritud rahaturuinstrumentidesse. Kui keskpanga investeeringud rahaturuinstrumentidesse kahanesisid 893 mln euro võrra, siis võlakirjainvesteeringud suurenesid 254 mln euro võrra. Lisaks keskpangale vähendasid investeeringuid rahaturuinstrumentidesse valitsemissektor ja krediidasutused, vastavalt 210 mln ja 140 mln euro võrra. Muu sektori ettevõtted suurendasid võlaväärtpaberinvesteeringuid pensioni-fondide ja kindlustusseltside toel 134 mln euro võrra. Põhiliselt pensionifondide tegevuse tulemusena vähenesid 109 mln euro võrra ka muu sektori ettevõtete nõuded välismaiste omandiväärtpaberite suhtes. Riigiti kahanesisid portfelliinvesteeringute nõuded enim Belgia, Itaalia, Hollandi ja Prantsusmaa vastu (vt joonis 1.16).

Joonis 1.16. Portfelliinvesteeringute nõuete kahanemine riigiti 2011. aastal

Tuletisinstrumendid

Tuletisinstrumentide netoväljavool ulatus 2011. aastal 39 mln euroni (vt joonis 1.17). 2011. aastal suurenesid tuletisinstrumentide nõuded 23 mln euro võrra, mille põhjustas peamiselt mittefinantsettevõtete poolt tuletisinstrumentidesse tehtud investeeringute kasv. Riigiti suurenesid nõuded enim Suurbritannia ja Taani vastu. Tuletisinstrumentidega seotud kohustused vähenesid 2011. aastal 16 mln euro võrra, mis oli samuti seotud mittefinantsettevõtetega. Riigiti suurenesid tuletisinstrumentidega seotud kohustused põhiliselt Suurbritannia ees.

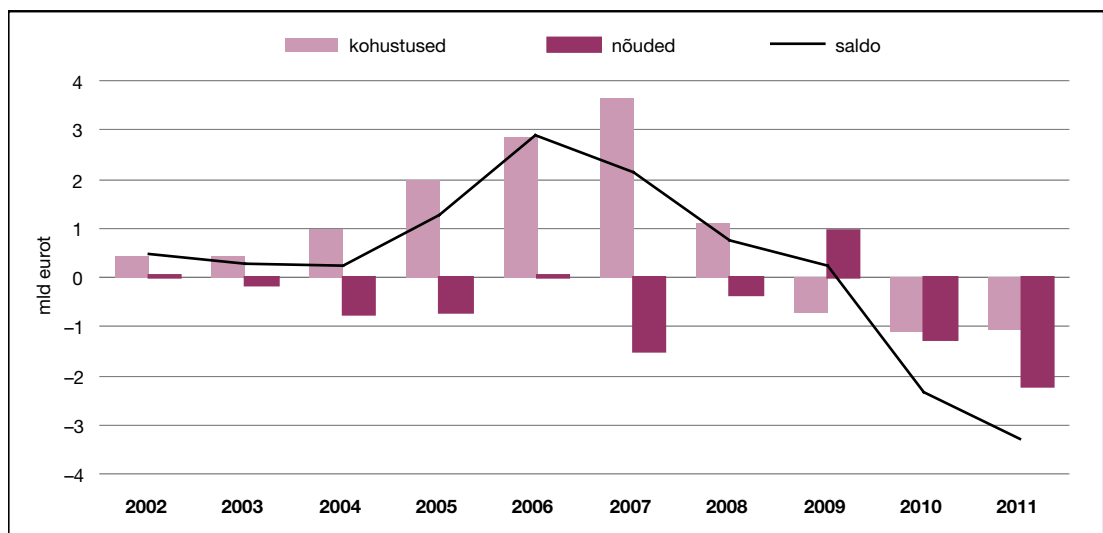
Joonis 1.17. Tuletisinstrumendid

Muud investeeringud

Muude investeeringute netoväljavool ulatus 2011. aastal 3,3 mld euroni, millest 2,5 mld eurot langes krediitiasutuste arvele (vt joonis 1.18). Netoväljavool hõlmas nii lühi- kui ka pikaajalist kapitali (vt tabel 1.35).

Muude investeeringute kohustused kahanesid aasta jooksul 1,1 mld euro võrra, sealjuures krediitiasutuste sularaha ja hoiustega seotud kohustused (sh pankadevahelised laenud) vähenesid 1,2 mld euro võrra³ (vt tabel 1.36). Umbes 50% kohustuste vähenemisest toimus jaanuaris, kui Eesti ühines euroalaga ja krediitiasutustele kehtestatud keskpangas hoitava kohustusliku reservi nõue alanes 7%lt 2%le. Vähenesid ka muu kapitaliga seotud kohustused, ühtekokku 250 mln euro võrra. Sellest 223 mln eurot moodustasid valitsemissektori kohustused, mis koosnesid Euroopa Liidu fondidest saadud, kuid veel kasutamata välisabi summadest. Lühiajalise kapitali kasvule aitas kaasa muu sektori ettevõtete kaubanduskrediidi kohustuste suurenemine 228 mln euro võrra. Samuti suurendasid nimetatud ettevõtted aasta jooksul oma laenukohus-

³ Alates 2008. aasta I kvartalist näidatakse muudes investeeringutes pankadevahelisi laene sularaha ja hoiuste kirjel (varem pika- ja lühiajaliste laenude all). Euroala riikidele Euroopa Keskpanga kehtestatud suunise ning euroalaväliste riikide suhtes kehtiva soovituse järgi tuleb laenude korral vahet teha laenusaja olemusel. Nimelt kui pankade ja mittepankade vahelised laenud muudes investeeringutes kajastuvad edasi laenude all, siis pankadevahelised laenud liigitatakse hoiuste alla.

Joonis 1.18. Muud investeeringud

Tabel 1.35. Muud investeeringud tähtaja järgi (mln eurot)

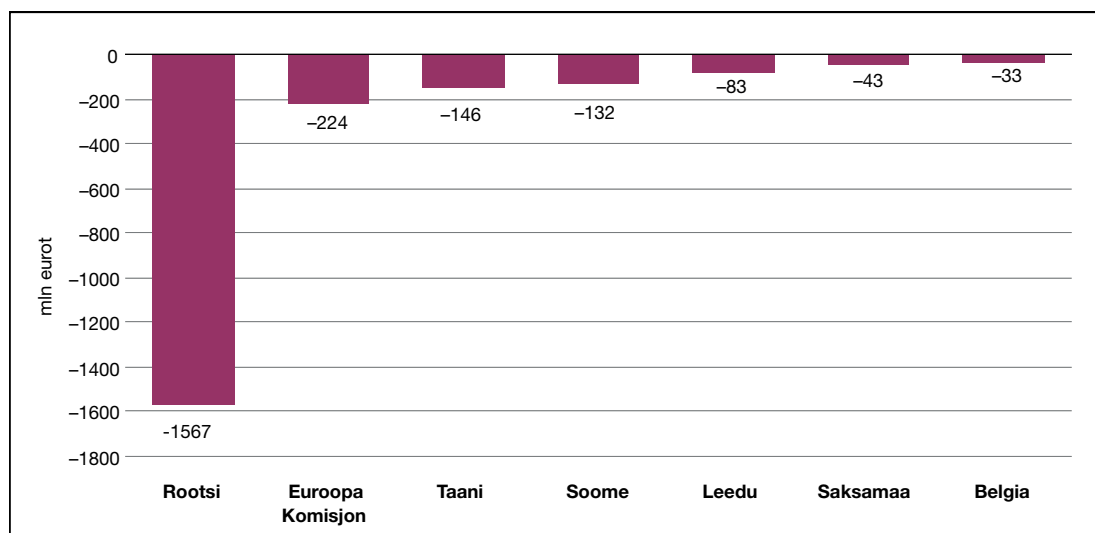
	Nõuded		Kohustused		Saldo	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Pikaajaline kapital	-322,6	-93,5	-1361,2	-1190,3	-1683,8	-1283,8
keskpank	0,0	-195,3	-	-	0,0	-195,3
valitsemissektor	-3,0	-11,1	95,4	-215,4	92,4	-226,5
krediidiasutused	6,7	32,0	-1100,4	-978,6	-1093,7	-946,6
muud sektorid	-326,3	80,9	-356,2	3,7	-682,5	84,6
Lühiajaline kapital	-940,9	-2117,2	271,8	102,8	-669,1	-2014,4
keskpank	-	-91,7	7,2	-7,3	7,2	-99,0
valitsemissektor	-14,4	-101,6	0,0	4,8	-14,4	-96,8
krediidiasutused	-200,1	-1359,1	-342,5	-214,5	-542,6	-1573,6
muud sektorid	-726,4	-564,8	607,1	319,8	-119,3	-245,0
Kokku	-1263,4	-2210,6	-1089,4	-1087,6	-2352,8	-3298,2

Tabel 1.36. Muude investeeringute kohustuste struktuur

	Kaubanduskrediit		Laenud		Hoiused		Muu kapital		Kokku	
	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)
2002	49,9	11,6	125,5	29,2	240,5	55,9	14,4	3,3	430,3	100,0
2003	-7,4	-1,7	205,8	47,8	293,2	68,2	-61,4	-14,3	430,2	100,0
2004	40,0	4,0	291,8	29,3	562,7	56,5	101,1	10,2	995,6	100,0
2005	104,4	5,3	1577,1	80,3	188,8	9,6	92,8	4,7	1963,1	100,0
2006	203,6	7,1	1229,2	43,1	1347,3	47,2	75,0	2,6	2855,2	100,0
2007	-21,9	-0,6	2443,3	67,2	1206,4	33,2	8,3	0,2	3636,0	100,0
2008	20,0	1,8	70,1	6,3	951,1	85,5	71,6	6,4	1112,8	100,0
2009	-329,0	45,2	141,8	-19,5	-476,6	65,5	-63,7	8,8	-727,5	100,0
2010	359,5	-33,0	-40,3	3,7	-1587,7	145,7	179,1	-16,4	-1089,4	100,0
2011	226,4	-20,8	98,2	-9,0	-1161,8	106,8	-250,3	23,0	-1087,6	100,0

tusi 144 mln euro võrra. Riikide arvestuses kahanesid muude investeeringute kohustused 1,6 mld euro võrra Rootsi ees, järgnesid Taani, Soome ja Leedu (vt joonis 1.19 ja tabel 1.37).

Muude investeeringute nõuded suurenesid 2011. aastal 2,2 mld euro võrra (vt tabel 1.38). Enim kasvasid hoiusenõuded (1,7 mld euro võrra), millele järgnesid muu kapitali nõuded ning kaubanduskrediidi nõuded vastavalt 310 ja 204 mln euroga. Enamasti olid nimetatud nõuded seotud lühiajalise kapitaliga, v.a keskpanga muu kapitali nõuded, mis suurenesid 195 mln euro võrra. See oli seotud Eesti kapitalisemaksega ja reservide ülekandmisega Euroopa Keskpangale eurole üleminekul. Krediidiasutused paigutasid aasta jooksul lühiajalistesse välishoiustesse 1,4 mld eurot. Muu sektori ettevõtted tegid välismaiseid investeeringuid kõikide kapitaliliikide arvestuses. Riigiti suurenesid muude investeeringute nõuded peamiselt Rootsi vastu, järgnesid Taani, Soome ja Küpros (vt joonis 1.20). Laenukapitali nõuetest ja kohustustest annab detailsema ülevaate tabel 1.39.

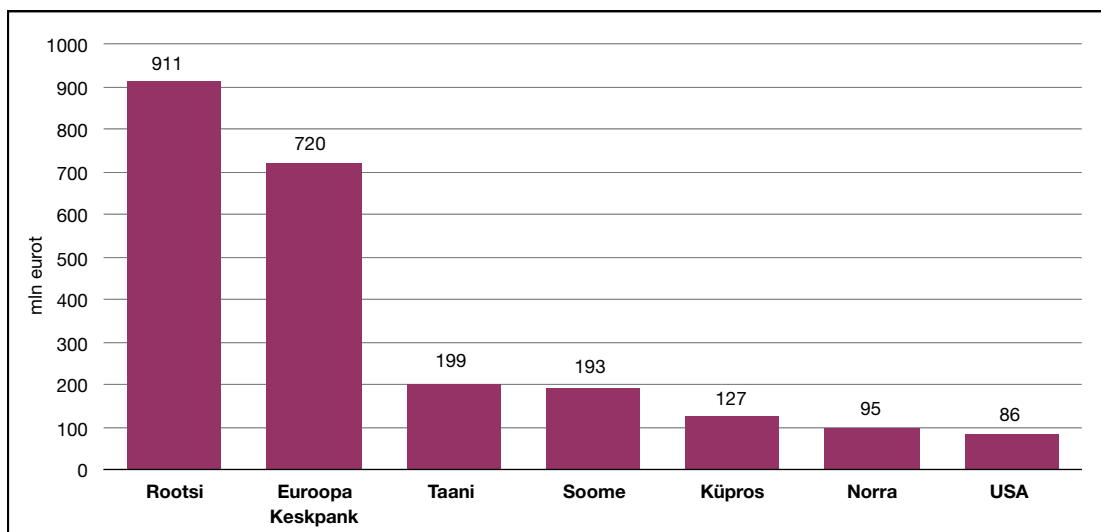
Joonis 1.19. Muude investeeringute kohustuste kahanemine riikide ja institutsioonide järgi 2011. aastal

Tabel 1.37. Muude investeeringute struktuur riikide ühenduste järgi

	Maht (mln eurot)				Osatähtsus (%)			
	Nõuded		Kohustused		Nõuded		Kohustused	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
EL-27	-1073,2	-1946,8	-1158,1	-1876,7	84,9	88,1	106,3	172,6
SRÜ	-53,9	-105,3	-27,3	162,1	4,3	4,8	2,5	-14,9
Ülejäänud riigid	-136,3	-158,5	96,0	627,0	10,8	7,2	-8,8	-57,6
Kokku	-1263,4	-2210,6	-1089,4	-1087,6	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabel 1.38. Muude investeeringute nõuete struktuur

	Kaubanduskrediit		Laenud		Hoiused		Muu kapital		Kokku	
	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)	Maht (mln eurot)	Osatähtsus (%)
2002	67,0	150,7	-84,7	-190,5	47,5	106,8	14,7	33,0	44,4	100,0
2003	-65,7	45,0	-225,0	154,1	141,2	-96,7	3,5	-2,4	-146,0	100,0
2004	-66,0	8,8	-540,4	72,0	-98,8	13,2	-45,8	6,1	-750,9	100,0
2005	-125,1	17,6	265,1	-37,2	-788,2	110,7	-64,1	9,0	-712,2	100,0
2006	-225,5	-628,1	-161,8	-450,7	401,6	1118,7	21,7	60,4	35,9	100,0
2007	-41,0	2,8	-645,0	43,4	-743,0	50,0	-56,2	3,8	-1485,2	100,0
2008	-110,2	30,3	-128,0	35,2	-44,2	12,2	-81,4	22,4	-363,7	100,0
2009	178,7	18,7	129,9	13,6	697,0	73,0	-50,2	-5,3	955,3	100,0
2010	-350,1	27,7	-260,8	20,6	-485,3	38,4	-167,1	13,2	-1263,4	100,0
2011	-204,1	9,2	-32,9	1,5	-1663,9	75,3	-309,7	14,0	-2210,6	100,0

Joonis 1.20. Muude investeeringute nõuete suurenemine riikide ja institutsioonide järgi 2011. aastal

Tabel 1.39. Laenukapitali nõuded ja kohustused (mln eurot)

	Nõuded			Kohustused		
	Andmine	Tagastamine	Kokku	Saamine	Tagastamine	Kokku
2003	-2231,7	2006,8	-225,0	1922,2	-1716,5	205,8
2004	-1903,5	1363,1	-540,4	2904,6	-2612,8	291,8
2005	-4956,8	5221,9	265,1	8017,0	-6439,9	1577,1
2006	-4858,1	4696,3	-161,8	11 687,5	-10 458,3	1229,2
2007	-25 339,9	24 694,8	-645,0	23 266,0	-20 822,7	2443,3
2008	-3066,8	2938,9	-128,0	6639,7	-6569,6	70,1
2009	-1495,5	1625,4	129,9	3420,2	-3278,4	141,8
2010	-1747,2	1486,4	-260,8	2661,3	-2701,6	-40,3
2011	-1101,8	1068,9	-32,9	2162,5	-2064,3	98,2

Reservvarad

Maksebilansi reservvarad suurenesid 2011. aasta jooksul 13 mln euro võrra (vt tabel 1.40).

Tabel 1.40. Reservvarade struktuur

	Maht (mln eurot)		Osatähtsus (%)	
	2010	2011	2010	2011
Kuld	–	–	0,0	0,0
SDRid	0,0	0,0	0,0	0,0
Reservpositsioon IMFis	0,0	–	0,0	0,0
Sularaha ja hoiused	5,8	0,0	0,7	0,0
Väärtpaberid	878,0	–13,5	105,6	105,5
võlakirjad	133,5	–11,9	16,1	93,0
rahaturuinstrumendid	744,6	–1,5	89,6	11,7
Tuletisinstrumendid	–12,7	0,7	–1,5	–5,5
Muud nõuded	–39,8	–	–4,8	0,0
Kokku	831,3	–12,8	100,0	100,0

II. EESTI RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON JA VÄLISVÖLG 31. detsembril 2011

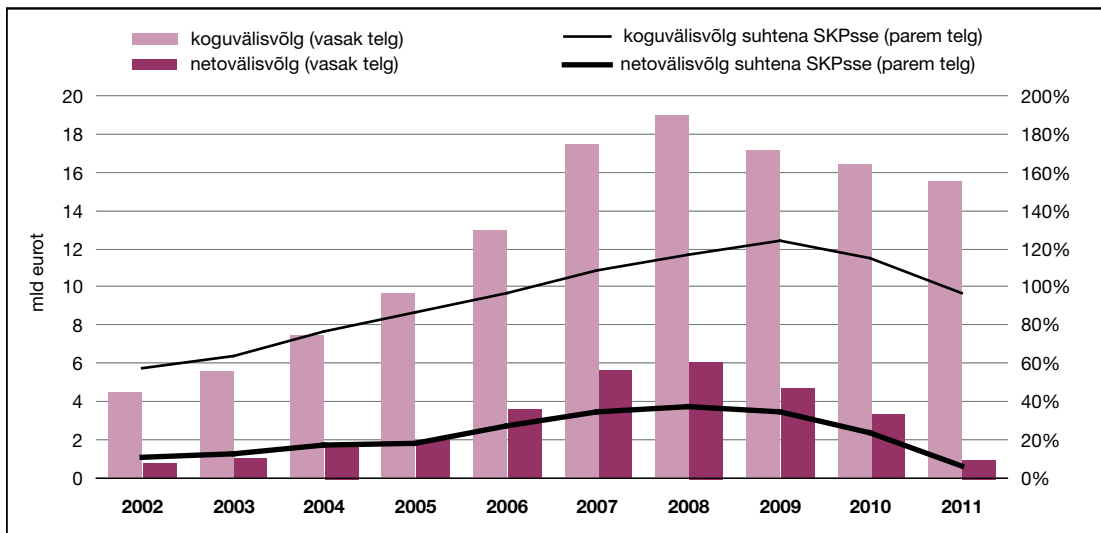
2011. aasta lõpus moodustasid Eestisse tehtud välisinvesteeringud kokku 26,4 mld eurot (65% enam kui SKP) ehk vaid 1% vähem kui 2010. aasta lõpus (vt tabel 2.1).

Koguvälisvõlg ehk riigi kõigi majandussektorite välisvõlg hõlmas Eestisse tehtud välisinvesteeringutest 59% ehk 15,5 mld eurot, olles aastaga vähenenud ligi 6%. Kui koguvälisvõlg ületas 2010. aasta lõpus SKPd 15%, siis 2011. aasta lõpus oli see juba 3% väiksem kui SKP (vt tabel 2.4 ja joonis 2.1). Eesti residentide välismaale paigutatud investeeringute kogumaht kasvas aastaga 6% ning oli aasta lõpus 17,2 mld eurot.

Tabel 2.1. Eesti rahvusvaheline investeerimispositsioon (mln eurot)

	31.12.2010	Osatähtsus (%)	31.12.2011	Osatähtsus (%)	Muut (%)
VÄLISNÕUDED (VÄLISAKTIVA)	16 282,5	100,0	17 194,7	100,0	5,6
Otseinvesteeringud välismaal	4322,2	26,5	3663,5	21,3	-15,2
Aksia- või osakapital ja reinvesteeritud tulu	2973,8	18,3	2465,1	14,3	-17,1
Muu otseinvesteeringukapital	1348,5	8,3	1198,4	7,0	-11,1
Portfelliinvesteeringud	3991,6	24,5	4182,2	24,3	4,8
Omandiväärtpaberid	1596,8	9,8	1607,0	9,3	0,6
Võlaväärtpaberid	2394,9	14,7	2575,2	15,0	7,5
Võlakirjad	1480,7	9,1	1949,9	11,3	31,7
Rahaturuinstrumendid	914,2	5,6	625,3	3,6	-31,6
Tuletisinstrumendid	33,6	0,2	68,4	0,4	103,4
Muud investeeringud	6026,3	37,0	9120,3	53,0	51,3
Kaubanduskrediit	1521,2	9,3	1650,5	9,6	8,5
Laenud	1587,8	9,8	1691,2	9,8	6,5
Pikaajalised	1097,5	6,7	990,5	5,8	-9,7
Lühiajalised	490,3	3,0	700,6	4,1	42,9
Sularaha ja hoiused	2481,3	15,2	5110,3	29,7	105,9
Muud nõuded	435,9	2,7	668,4	3,9	53,3
Reservvara	1908,8	11,7	160,4	0,9	-91,6
VÄLISKOHUSTUSED (VÄLISPASSIVA)	26 715,9	100,0	26 413,9	100,0	-1,1
Otseinvesteeringud Eestis	12 495,4	46,8	12 927,9	48,9	3,5
Aksia- või osakapital ja reinvesteeritud tulu	10781,7	40,4	11692,2	44,3	8,4
Muu otseinvesteeringukapital	1713,7	6,4	1235,7	4,7	-27,9
Portfelliinvesteeringud	1418,2	5,3	1327,2	5,0	-6,4
Omandiväärtpaberid	893,2	3,3	634,6	2,4	-29,0
Võlaväärtpaberid	525,0	2,0	692,6	2,6	31,9
Võlakirjad	521,1	2,0	689,8	2,6	32,4
Rahaturuinstrumendid	3,9	0,0	2,8	0,0	-29,2
Tuletisinstrumendid	91,6	0,3	80,1	0,3	-12,5
Muud kohustused	12 710,8	47,6	12 078,7	45,7	-5,0
Kaubanduskrediit	1123,1	4,2	1391,9	5,3	23,9
Laenud	3289,3	12,3	3745,1	14,2	13,9
Pikaajalised	2318,0	8,7	3058,9	11,6	32,0
Lühiajalised	971,4	3,6	686,1	2,6	-29,4
Sularaha ja hoiused	7738,7	29,0	6620,8	25,1	-14,4
Muud kohustused	559,8	2,1	321,0	1,2	-42,7
NETOINVESTEERIMISPOSITSIOON	-10 433,3		-9219,2		-11,6
Pikaajaline	-12 005,9		-11 979,3		-0,2
Lühiajaline	1572,5		2760,1		75,5
KOGUVÄLISVÖLG	16 402,0		15 503,6		-5,5
NETOVÄLISVÖLG	-3352,3		-1031,6		-69,2
Valitsemissektor	429,9		575,9		34,0

Joonis 2.1. Eesti majanduse kogu- ja netovälisvõlg

Eesti rahvusvaheline netoinvesteeringu positsioon oli aasta lõpus Eestisse tehtud välisinvesteeringute ülekaalu tõttu võrreldes residentide poolt välismaale paigutatud investeeringutega 9,2 mld euro ulatuses negatiivne, vähenedes aastaga 12%. Võla iseloomuga välisnõuete ja -kohustuste vahe ehk netovälisvõlg vähenes aastaga kolm korda ning oli 1 mld eurot. Netovälisvõlg suhtena SKPsse langes aastaga 23%lt 7%ni. Viimati oli Eesti netovälisvõlg suhtena SKPsse nii madal kümme aastat tagasi.

Eestisse tehtud välisinvesteeringute positsioon tõusis otseinvesteeringute osakaal aastaga 2 protsendipunkti võrra ja oli 49%. Peamiselt kasvasid aktsiakapitali otseinvesteeringud. Samavõrra langes muude investeeringute osakaal ning need hõlmasid aasta lõpus välisinvesteeringute positsioonist Eestis 46%. Ülejäänud olid portfelliinvesteeringud (5%) ja tuletisinstrumendid. Mahult vähenes kogupositsioon vaid 1% võrra, põhiliselt muude investeeringute arvel. Kui krediitiasutused vähendasid oma sularaha- ja hoiusekohustusi enam kui 1 mld euro võrra, siis muude sektorite kaubanduskrediidi kohustused ja pikaajalised laenukohustused kasvasid. Otseinvesteeringute positsioon suurenes aastaga ligi 4%.

Eestisse investeerisid põhiliselt Rootsi ja Soome investorid, moodustades vastavalt 24% ja 23% kogu investeerimispositsioonist (vt tabel 2.2). Seejuures Rootsi osakaal langes aastaga ligi 9 protsendipunkti võrra, peamiselt finantsteenuste osutamise positsiooni vähenemise tulemusena. Viimased hõivasid 65% kogu Rootsi investeeringute positsioonist Eestis (2010. aastal 76%). Soome investeeringute positsioon Eestis oli tegevusalade lõikes laiapõhjalisem, kuid ka siin domineeris finantsteenuste osutamine (43% Soome positsioonist Eestis). Väiksemas mahus investeerisid Eestisse veel Holland, Venemaa, Suurbritannia ja Saksamaa, tegevusaladest järgnevad finantsteenuste osutamisele kinnisvaraala tegevus, hulgikaubandus, peakontorit tegevus ja juhtimisala nõustamine ning energia tootmine.

Analüüsid eraldi Eestisse tehtud otseinvesteeringute positsiooni, siis oli see suhteliselt sarnane kogu investeerimispositsiooniga. Põhilised otseinvestorid pärinesid Rootsist ja Soomest (52% otseinvesteeringute positsioonist, vt tabel 2.3) ning peamised otseinvesteeringu valdkonnad olid finantsvahendus ja kinnisvaraala tegevus.

Tabel 2.2. Eesti rahvusvaheline investeerimispositsioon tegevusalade ja riikide järgi (%)

Nõuded			Kohustused		
Tegevusalad					
	31.12.2010	31.12.2011		31.12.2010	31.12.2011
Finantsteenuste osutamine*	45,3	40,0	Finantsteenuste osutamine*	47,8	40,9
Kindlustus, edasikindlustus ja pensionifondid**	9,4	9,1	Kinnisvaraalaane tegevus	7,6	9,0
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	7,1	6,5	Hulgikaubandus***	5,3	6,4
Hulgikaubandus***	5,3	5,7	Peakontorite tegevus; juhtimisalaane nõustamine	4,7	4,9
Peakontorite tegevus; juhtimisalaane nõustamine	4,9	5,4	Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	3,3	4,2
Muud	28,1	33,3	Muud	31,3	34,6
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0
Riigid					
	31.12.2010	31.12.2011		31.12.2010	31.12.2011
Rootsi	8,3	14,2	Rootsi	32,6	24,1
Leedu	12,1	9,7	Soome	21,9	22,5
Läti	10,4	8,5	Holland	4,3	5,6
Soome	6,7	7,8	Venemaa	2,9	3,9
Küpros	4,7	5,3	Suurbritannia	3,6	3,9
Ülejäänud riigid	57,8	54,6	Ülejäänud riigid	34,7	40,0
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0

* V.a kindlustus ja pensionifondid.

** V.a. kohustuslik sotsiaalkindlustus.

*** V.a. mootorsõidukid ja mootorrattad.

Tabel 2.3. Otseinvesteeringupositsioon tegevusalade ja riikide järgi (%)

Välismaal			Eestis		
Tegevusalad					
	31.12.2010	31.12.2011		31.12.2010	31.12.2011
Peakontorite tegevus; juhtimisalaane nõustamine	15,0	21,6	Finantsteenuste osutamine*	28,1	20,5
Veetransport	12,4	14,9	Kinnisvaraalaane tegevus	12,7	15,7
Kinnisvaraalaane tegevus	11,9	14,1	Peakontorite tegevus; juhtimisalaane nõustamine	7,5	7,7
Finantsteenuste osutamine*	39,6	12,8	Hulgikaubandus**	7,1	7,6
Hulgikaubandus**	5,4	7,2	Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	4,5	5,3
Muud	15,8	29,3	Muud	36,1	40,1
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0
Riigid					
	31.12.2009	31.12.2010		31.12.2010	31.12.2011
Leedu	27,7	29,6	Rootsi	35,2	28,6
Läti	29,1	25,4	Soome	22,7	23,8
Küpros	12,0	13,9	Holland	8,3	10,3
Soome	6,1	6,4	Venemaa	3,9	4,2
Venemaa	4,9	5,6	Norra	2,9	3,6
Ülejäänud riigid	20,2	19,0	Ülejäänud riigid	27,1	29,5
Kokku	100,0	100,0	Kokku	100,0	100,0

* V.a kindlustus ja pensionifondid.

** V.a mootorsõidukid ja mootorrattad.

Eestist välismaale tehtud investeeringute positsiooni struktuur muutus märkimisväärselt. Esiteks toimus pangandussektoris struktuurimuutus, kui ühe suure panga Lätis ja Leedus asuvad tütarpannad allutati otse välismaal asuvale emapangale. Selle tulemusena vähenes otseinvesteeringute positsioon välismaal aastaga 15% ning nende osakaal kogupositsioonis langes 27%lt 21%ni. Teine suurem muutus oli seotud euro käibeletulekuga Eestis⁴, mistõttu välisinvesteeringute positsioonis alanen järsult reservvade osakaal ja tõusis vastavalt muude investeeringute oma. Muud investeeringud moodustasid aasta lõpus 53% kogupositsioonist ning nende maht välismaal kasvas aastaga 51%. Põhiliselt olid kasvu taga krediitiasutused, väiksemal määral ka keskpang. Portfelliinvesteeringud hõlmasid investeeringute positsioonist välismaal 24%, nende osakaal aastaga ei muutunud.

Riike, kuhu Eesti on investeerinud, on palju. Kui 2010. aastal investeeriti enim Leetu (12% investeerimispositsioonist välismaal), siis 2011. aastal hõivas juhtpositsiooni Rootsi, mille osakaal tõusis 8%lt 14%ni ning maht peaaegu kahekordistus. Maht kasvas põhiliselt finantsvahenduse investorite investeeringute arvel. Kogupositsioonis teisel ja kolmandal kohal olevate Leedu ja Läti positsioon vähenes nii suhteliselt kui ka absoluutselt. Kõigi kolme riigi positsioonide muutused olid põhiliselt seotud eespool nimetatud struktuurimuutusega Eesti pangandussektoris. 40% välismaale tehtud investeeringutest tuli finantsvahenduse valdkonnast, järgnesid kindlustus, avalik haldus, hulgi kaubandus ja peakontorite tegevus.

Otseinvesteeringute positsioon välismaal oli mõnevõrra kontsentreeritum võrreldes kogu investeerimispositsiooniga välismaal ja hõlmas põhiliselt kolme riiki: Leedut (22% otseinvesteeringute positsioonist välismaal), Lätit (19%) ja Küprost (17%). Aasta jooksul vähenes oluliselt otseinvesteeringute positsioon Leedus ja Lätis, mille tingis valdavalt Eesti pangandussektori struktuurimuutus. Kui 2010. aastal hõlmasid finantsvahenduse investorite otseinvesteeringud otseinvesteeringute positsioonist välismaal 40%, siis 2011. aastal vaid 13%. Liidrirolli haarasid peakorterite investorid, kelle otseinvesteeringud moodustasid positsioonist enam kui viiendiku. Järgnesid veetranspordi (15%), kinnisvaraalse tegevuse (14%) ja finantsvahenduse investorite otseinvesteeringud.

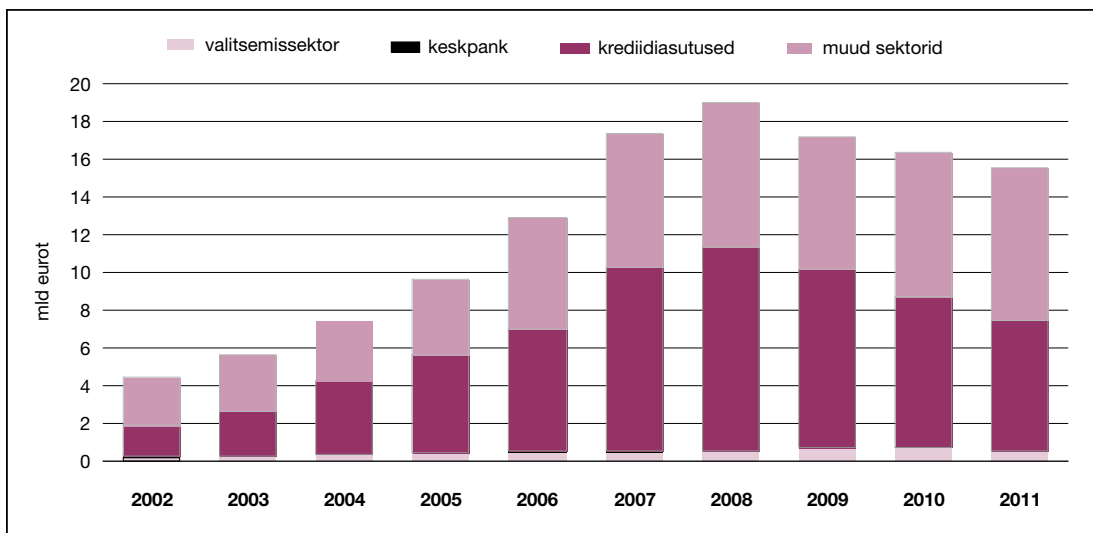
Eesti koguvälisvõlg kahanes ligi 6% ning oli aasta lõpus 15,5 mld eurot (vt tabel 2.4 ja joonised 2.1–2.4). Välisvõlga vähendasid põhiliselt krediitiasutused ning vähemal määral valitsemissektor ja otseinvesteeringuettevõtted. Samal ajal suurenes muude sektorite välisvõlg viiendiku võrra. Krediitiasutuste osakaal koguvälisvõlas langes aastaga 49%lt 44%ni, muude sektorite osatähtsus aga tõusis 35%ni. Valitsemissektori osakaal koguvälisvõlas alanen 3,5%le. Kui 2010. aasta lõpus oli koguvälisvõlast 53% seotud Rootsi ja Soomega, siis 2011. aasta lõpuks oli nende kahe riigi osakaal langenud 40%le ja seda eelkõige Rootsi arvel. 60% võlast Rootsi ja Soome ees oli jätkuvalt seotud krediitiasutustega.

Koguvälisvõla struktuur komponentide järgi jagunes 2011. lõpu seisuga järgmiselt: koguvõlast moodustasid muu sektori ettevõtete grupisisesed võlad 3,1 mld eurot ning krediitiasutuste grupisisesed võlad 5,7 mld eurot (vt joonis 2.4). Kaubanduskrediit hõlmas koguvõlast 1,1 mld, muud võlakohustused 0,6 mld ja võlakohustused madala maksumääraga piirkondade ettevõtete ees 0,8 mld eurot. Kui kõik need komponendid – suhteliselt väiksema riskitasemega laenukohustused – koguvälisvõlast välja jätta, siis moodustas kõrgema riskitasemega välisvõlakohustuste summa 2011. aasta lõpus 5,7 mld eurot.

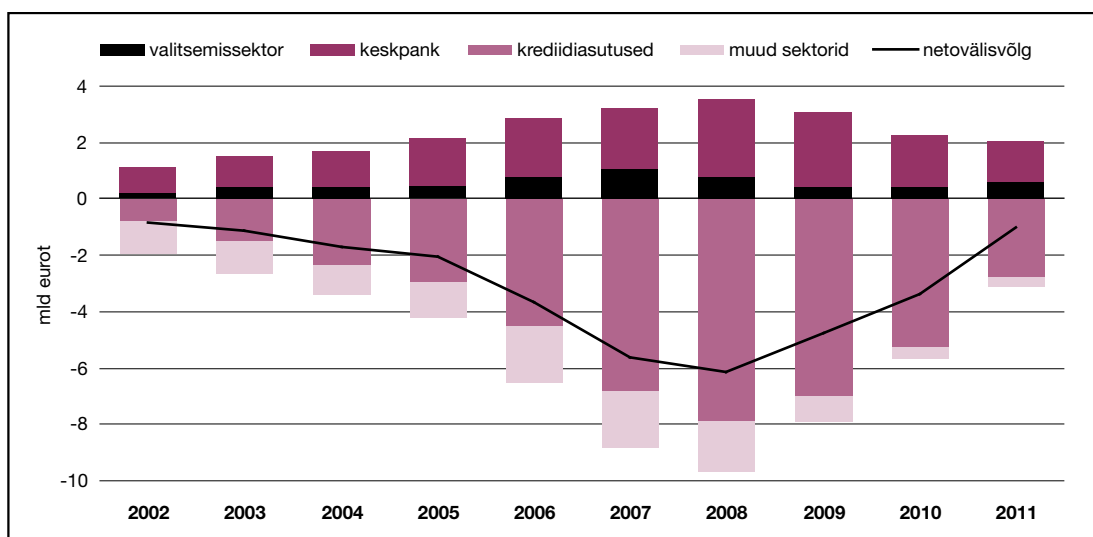
⁴ Kuna Eestis hakkas 1. jaanuaril 2011 kehtima euro, ei kuulu sellest kuupäevast alates euros väljendatud ja euroala riikide emiteeritud välisvarad enam Eesti Panga kulla- ja välisvaluutareservide koosseisu ning need kajastatakse maksebilansis vastavalt vara liigile kas portfelli- või muude investeeringute kontol.

Tabel 2.4. Välisvõlg (mln eurot)

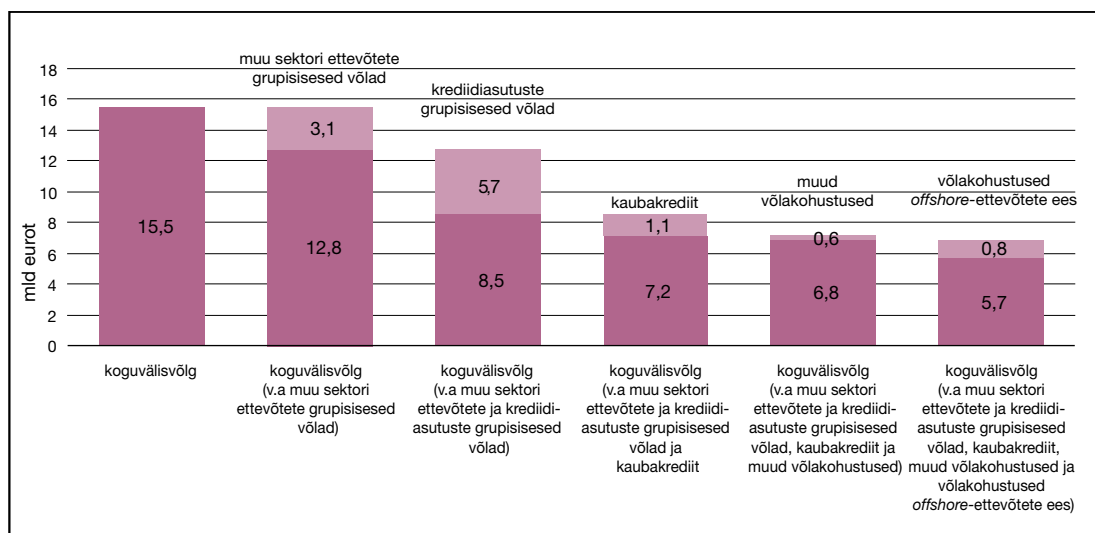
	31.12.2010	Osatähtsus (%)	31.12.2011	Osatähtsus (%)	Muut (%)
VÕLAKOHUSTUSED					
I. Valitsemissektor	754,1	4,6	538,8	3,5	-28,6
Lühiajalised	0,2	0,0	11,6	0,1	5700,0
Pikaajalised	753,9	4,6	527,2	3,4	-30,1
II. Keskpank	8,3	0,1	0,3	0,0	-96,4
Lühiajalised	8,3	0,1	0,3	0,0	-96,4
Pikaajalised					
III. Krediidiasutused	8003,7	48,8	6887,6	44,4	-13,9
Lühiajalised	4501,0	27,4	4336,6	28,0	-3,7
Pikaajalised	3502,7	21,4	2551,0	16,5	-27,2
IV. Muud sektorid	4469,7	27,3	5344,7	34,5	19,6
Lühiajalised	2134,0	13,0	2113,7	13,6	-1,0
Pikaajalised	2335,7	14,2	3231,0	20,8	38,3
V. Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	3166,3	19,3	2732,3	17,6	-13,7
KOGUVÄLISVÕLG	16 402,0	100,0	15 503,6	100,0	-5,5
VÕLANÕUDED					
I. Valitsemissektor	1184,0	9,1	1114,7	7,7	-5,9
Lühiajalised	596,3	4,6	529,6	3,7	-11,2
Pikaajalised	587,7	4,5	585,1	4,0	-0,4
II. Keskpank	1828,2	14,0	1468,3	10,1	-19,7
Lühiajalised	1654,8	12,7	747,9	5,2	-54,8
Pikaajalised	173,4	1,3	720,4	5,0	315,5
III. Krediidiasutused	2761,1	21,2	4128,3	28,5	49,5
Lühiajalised	2001,6	15,3	3219,3	22,2	60,8
Pikaajalised	759,5	5,8	908,9	6,3	19,7
IV. Muud sektorid	4475,4	34,3	5065,9	35,0	13,2
Lühiajalised	3063,7	23,5	3624,3	25,0	18,3
Pikaajalised	1411,7	10,8	1441,6	10,0	2,1
V. Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	2801,1	21,5	2695,0	18,6	-3,8
VÕLANÕUDED KOKKU	13 049,8	100,0	14 472,0	100,0	10,9
NETOVÄLISVÕLG (võlanõuded miinus võlakohustused)					
I. Valitsemissektor	429,9		575,9		34,0
Lühiajaline	596,1		518,0		-13,1
Pikaajaline	-166,2		57,8		-134,8
II. Keskpank	1819,9		1468,0		-19,3
Lühiajaline	1646,5		747,6		-54,6
Pikaajaline	173,4		720,4		315,5
III. Krediidiasutused	-5242,6		-2759,3		-47,4
Lühiajaline	-2499,4		-1117,3		-55,3
Pikaajaline	-2743,2		-1642,0		-40,1
IV. Muud sektorid	5,7		-278,8		-4991,2
Lühiajaline	929,7		1510,6		62,5
Pikaajaline	-924,0		-1789,4		93,7
V. Otseinvesteeringud: grupisisesed võlad	-365,2		-37,3		-89,8
NETOVÄLISVÕLG KOKKU	-3352,3		-1031,6		-69,2

Joonis 2.2. Eesti koguvälisvõlg majandussektorite järgi

Joonis 2.3. Eesti netovälisvõlg majandussektorite järgi

Joonis 2.4. Eesti koguvälisvõla struktuur

Netovälisvõlg (võlanõuded miinus võlakohustused) vähenes aastaga kolm korda ning oli 1 mld eurot. Valitsemissektori ja keskpanga netovälisvõlg oli positiivne, krediitiasutuste ja muude sektorite oma aga negatiivne. Netovälisvõla põhjustasid valdavalt krediitiasutused, kelle võlakohustused ületasid nende võlanõudeid 2,8 mld euro võrra.

III. MAJANDUSTEOREETILINE KONTSEPTSIOON, METOODIKA JA KOOSTAMINE

Välissektori statistika meetodiliseks aluseks on Rahvusvahelise Valuutafondi maksebilansi käsiraamatu 5. versioon (*Balance of Payments Manual 5th Edition*), millest lähtuvalt arendatakse ka maksebilansistatistika Eesti mudelit. Järgnevalt tutvustame lähemalt kolme põhidokumendi (maksebilanss, rahvusvaheline investeerimispositsioon ja välisvõlg) olemust ning olulisemaid mõisteid, avaldamispoliitikat ja koostamise süsteemi.

MAKSEBILANSS

Oma olemuselt on maksebilanss ühest küljest riigi kõikide institutsionaalsete sektorite konsolideeritud kasumiaruanne, teisest küljest aga nende koondbilanss. Ettevõtte finantsaruanded kajastavad üksikettevõtja suhteid teda ümbritseva keskkonnaga. Maksebilansi ülesanded on teoreetiliselt samad, kuid ettevõtjaks on riigi majandus tervikuna ja teda ümbritsevaks keskkonnaks ülejäänud maailm.

Maksebilanss on statistiline aruanne, mis summeerib konkreetse riigi teatud perioodi jooksul sooritatud majandustehingud ülejäänud maailmaga. Perioodiks on tavaliselt kuu, kvartal või aasta.

Maksebilanss

- kirjeldab *jooksevkonto* välismajandustegevusest saadava sisemajanduse koguprodukti (SKP), rahvusliku koguprodukti (RKP) ja sisemajanduse kogutulu (SKT) kujunemist;
- näitab *kapitali-, finants- ja reservvarade konto* välisfinantseerimisallikate struktuuri;
- aitab hinnata riigi välismajanduslikku positsiooni ja võrrelda seda teiste riikide omaga;
- aitab selgitada välisvaluutareservide muutumise põhjuseid;
- on riigi raha- ja majanduspoliitiliste otsuste tegemise alusdokument.

Jooksevkonto jaguneb neljaks osaks: *kaubad, teenused, tulu ja jooksevülekanDED* (vt „Maksebilansistatistika mõisted ja selgitused“). Kaupade ja teenuste kontodel kirjendatakse kõik kaupade ja teenuste müügist saadaolevad ning ostmisel tasumisele kuuluvad summad. Tulukonto kajastab tootmistegurite (kapital ja tööjõud) kasutamisega ja kasutada andmisega seotud tulused. JooksevülekanDena on vaadeldavad kõik ülejäänud majandustehingud, mis on seotud residentide kasutada oleva kogutulu kujunemisega ega samastu kapitaliülekanDega.

Finantseerimisallikad jagunevad kolme konto vahel: *kapitalikonto, finantskonto ja reservvarade konto*. Kapitalikontosse kirjendatakse peamiselt investeeringu iseloomuga välisabi, immateriaalse varaga seotud tehingud (nt intellektuaalse omandi ostmine või loovutamine, CO₂ saastekvootide müük jms), võlgade andeksandmine ning muud kasutada oleva kogutulu kujunemisega mitteseotud rahvusvahelised kapitaliülekanDED. Finantskonto kajastab välisinvesteeringuid, mis liigituvad nelja põhikategooriasse: *otseinvesteeringud, portfelliinvesteeringud, tuletisinstrumendid ja muud investeeringud*. *Reservvarade* konto näitab Eesti puhul keskpanga kulla- ja välisvaluutareservide muutusi⁵.

Maksebilansi koostamise aluseks ei ole riigi territoorium, vaid majanduslik territoorium, mida haldab selle riigi valitsus ja mille piires toimub isikute, kaupade ja kapitali vaba liikumine. Siia kuuluvad territoriaalveed, õhuruum ja riigi välismaal asuvad enklaavid (saatkonnad, sõjaväebaasid, eritsoonid jne). Maksebilansitehing on üldjuhul *resi-*

⁵ Kuna Eestis hakkas 1. jaanuaril 2011 kehtima euro, ei kuulu sellest kuupäevast alates euros väljendatud või euroala riikide emiteeritud välisvarad enam Eesti Panga kulla- ja välisvaluutareservide koosseisu ning need kajastatakse maksebilansistatistikas vastavalt vara liigile kas portfelli- või muude investeeringute kontodel.

dendi ja *mitteresidendi* vaheline tehing, mis võib olla nii rahaline kui ka mitterahaline. *Resident* on Eestis püsivat elukohta omav isik või Eestis registreeritud füüsiline isik. *Mitteresident* on välismaal registreeritud juriidiline või füüsiline isik, kelle alaline elukoht on mõnes teises riigis, mitte Eestis.

Kuna maksebilanss kajastab tehinguid teatud perioodil, siis on maksebilansi kirjade väärtused *voomuutujad*.

Maksebilanss koostatakse *tekkepõhiselt*, st tehingu kirjendamise aluseks on hetk, mil tehingu poolte vahel sõlmiti või omandiõigus muutus, sõltumata asjaolust, kas raha on tegelikult laekunud või makstud. Kõik maksebilansitehingud kajastatakse *turuhindades*.

Maksebilansi koostamisel lähtutakse *kahekordse kirjendamise põhimõttest*. Igal tehingul on kaks võrdset, kuid erinevatel kirjetel ja vastasmärgiga kajastuvat poolt: *kreedit* (+) ja *deebet* (-). Kreedit näitab meie kasutuses olevate finantsressursside suurenemist, deebet aga nende ressursside kasutamist (vt tabel 3.1).

Tabel 3.1. Kreedit ja deebet

	Ressursside suurenemine	Ressursside kasutamine
	KREEDIT „+”	DEEBET „-”
Jooksevkonto	Kaupade eksport	Kaupade import
	Teenuste müük	Teenuste ost
	Tulu sissevool	Tulu väljavool
	Ülekannete sissevool	Ülekannete väljavool
Kapitalikonto	Kapitaliülekannete sissevool	Kapitaliülekannete väljavool
	Immateriaalse vara suurenemine	Immateriaalse vara vähenemine
Finantskonto	Välisnõuete vähenemine	Välisnõuete suurenemine
	Väliskohustuste suurenemine	Väliskohustuste vähenemine
Reservvarad	Reservvarade vähenemine	Reservvarade suurenemine

Ideaaljuhul peab maksebilansi kõigi kirjade summa võrduma nulliga. Maksebilansi koostamise keerukuse ja ulatuse tõttu tekivad statistilise info kogumisel aga alati ebatäpsused. Neid kajastatakse maksebilansi tasakaalu viimiseks *vigade ja täpsustuste* kirjel.

Maksebilansi standardesituse kohaselt kajastatakse jooksevkontol ning kapitalikontol kõigi kirjade deebet- ja kreditkäibed eraldi. Finantskontol ja reservvarade kontol tuuakse välja üksnes *netokirjed* (deebet- ja krediti summa).

RAHVUSVAHELINE INVESTEERIMISPOSITSIOON

Rahvusvaheline investeerimispositsioon (-seis) on riigi kõikide institutsionaalsete sektorite finantsvarade ja -kohustuste konsolideeritud koondbilanss ehk välisvarade ja -kohustuste seis kindlal kuupäeval (kvartali lõpu seisuga) väljendatuna selle kuupäeva turuhindades.

Kuna konsolideerimisel sektoritevahelised ja -sisesed nõuded ja kohustused vastastikku taanduvad, kajastab rahvusvaheline investeerimispositsioon vaid riigi kui terviku *välisnõudeid* ja *-kohustusi*. Investeerimispositsioon erineb klassikalisest bilansist selle poolest, et investeerimispositsioonis ei võeta arvesse Eestis asuvat residentidele kuuluvat reaalarva ja omakapitali. See on ka põhjus, miks investeerimispositsioon pole tasakaalus.

Netoinvesteeringispositsioon on riigi kõikide institutsionaalsete sektorite välisaktiivate ja -passiivate vahe.

Kui välisnõuded ületavad väliskohustusi, siis on riigi netoinvesteeringispositsioon *positiivne* ning näitab ülejäänud maailma netovõlga sellele riigile. *Negatiivne* netoinvesteeringispositsioon näitab aga selle riigi võlga ülejäänud maailmale. Netoinvesteeringispositsioon jaguneb pika- ja lühiajaliseks. Pikaajalise netoinvesteeringispositsiooni arvestuse alus on pikaajalised (lepingujärgse tähtajaga üle ühe aasta) nõuded ja kohustused. Lühiajalise positsiooni moodustab alla üheaastase tähtajaga kapital.

Investeeringispositsiooni koostamisel järgitakse samu põhimõtteid ja mõisteid, mida maksebilansi puhul. Neist olulisemad on *tekkepõhine arvestuspõhimõte* ning seisude kajastamine positsiooni koostamise päeva turuhindades.

Noteerimata väärtpaberite puhul ei ole nende turuväärtus alati kättesaadav ja selle kaudne hindamine on keerukas. Eesti Pank kasutas sellistel juhtudel kuni 2006. aastani Eesti residentide aktsiakohustuste hindamisel Eesti Väärtpaberite Keskregistris sisalduvat teavet. Kuna samade aktsiate hindamisel partnerriigi koostatavas investeeringispositsioonis pole vastav info üldjuhul kättesaadav, põhjustab see riikidevahelist statistilist asümmeetriat. Seetõttu otsustasid Euroopa Liidu statistika töögrupid üksmeelselt kajastada noteerimata aktsiad ühtsuse saavutamiseks nende raamatupidamisväärtuses (omakapital jagatud aktsiate arvuga), mis on üldjuhul turuhinnast madalam. Eesti Pank on seda meetodit rakendanud alates 2007. aasta algusest.

Noteeritud ettevõtete aktsiate kajastamisel kasutatakse turuhinda. Kvartalis, mil ettevõtte börsilt lahkub, kasutatakse aktsiahinna arvutamisel turuväärtust, mis seejärel viiakse nelja järgneva kvartali jooksul raamatupidamisväärtusesse.

Rahvusvahelist investeeringispositsiooni kajastavad näitajad on koostatud perioodi lõpu seisuga.

VÄLISVÕLG

Välisvõlastatistika koostamise aluseks on rahvusvahelises investeeringispositsioonis kajastatud välisnõuded ja -kohustused, mis on oma olemuselt võlad ehk millega kaasneb tagasimaksmise kohustus.

Võlaarvestusse ei kuulu aktsia- või osakapitali tehtud otse- ja portfelliinvesteeringud, reinvesteeringud (taasinvesteeringud) tulu (eelmistel perioodidel ja jooksva perioodi jaotamata kasum/kahjum ja omakapitali reservid) ega tuletisinstrumendid. Samuti ei arvata välisvõla hulka keskpanga kullavarusid ja Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühikuid ehk SDR*e* (*special drawing rights*; vt „Maksebilansistatistika mõisted ja selgitused“).

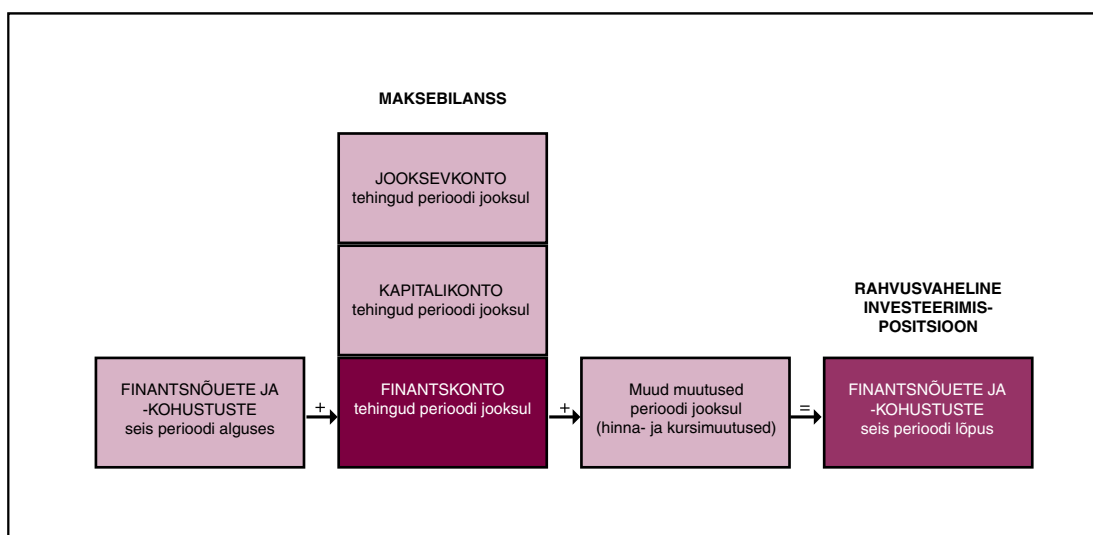
Välisvõlga iseloomustavatest näitajatest on olulisemad:

- **koguvälisvõlg** (brutovälisvõlg), mis summeerib kõikide institutsionaalsete sektorite võla iseloomuga väliskohustused;
- **netovälisvõlg**, mis näitab riigi kõikide institutsionaalsete sektorite tagasimaksmisele kuuluvate ehk võla iseloomuga välisvõlguete ja -kohustuste vahet.

Erinevalt rahvusvahelisest investeerimispositsioonist, kus kajastatakse otseinvesteeringuid *valdussuhte põhimõttel (directional principle*; vt „Maksebilansistatistika mõisted ja selgitused“), ei vähenda residentse otseinvesteeringuettevõtja poolt otseinvesteerijale antud laenud otseinvesteeringukohustust, vaid need kajastatakse võlaarvestuses bilansi nõuete poolel. Samamoodi ei arvata ka Eesti residentide välismaal asuvatelt otseinvesteeringuettevõtjatelt saadud laene maha Eesti otseinvesteeringunõuetest välismaal, vaid liidetakse võlakohustustega.

Välisvõlg jaguneb pika- ja lühiajaliseks. Pikaajalise välisvõla arvestuse alus on pikaajalised (lepingujärgse tähtajaga üle ühe aasta) võlalaadsed nõuded ja kohustused. Lühiajalise võla moodustab alla üheaastase tähtajaga võlakapital.

Välisvõlga kajastavad näitajad on koostatud perioodi lõpu seisuga.

MAKSEBILANSI JA RAHVUSVAHELISE INVESTEERIMISPOSITSIOONI SEOS

MAKSEBILANSISTATISTIKA MÕISTED JA SELGITUSED

Institutsionaalsed sektorid

Maksebilansi teatud kirjed, rahvusvaheline investeerimispositsioon ja välisvõlg koostatakse ja avaldatakse institutsiooniliste sektorite arvestuses, milleks on:

- *keskpank* – Eesti Pank;
- *valitsemissektor* – keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste haldusalasse kuuluvad riigivalitsemis- ja riigikaitseorganid; keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste eelarvest finantseeritavad teadus-, uurimis-, tervishoiu-, sotsiaalhooldus-, haridus-, kultuuri- ja spordiasutused ning riiklikud fondid ja sihtasutused;
- *krediidiasutused* – Eesti Panga litsentsi omavad krediidiasutused kui eraõiguslikud juriidilised isikud, kellel on õigus võtta avalikkuselt vastu rahalisi hoiuseid ja teisi tagasimakstavaid vahendeid ning anda oma vastutusel laene ja sooritada teisi krediidiasutuste seaduses loetletud tehinguid;
- *muud sektorid* – ülejäänud erasektor (äriühingud, kodumajapidamised ja kodumajapidamisi teenin-

davad kasumitaotluseta institutsioonid).

Kirjete sisu

Jooksevkonto kajastab välismajandustegevusest saadavate tulude kujunemist ning jaguneb neljaks osaks: kaubad, teenused, tulu ja jooksevülekanad.

Kaupade konto arvestab seda osa kaupade sisse- ja väljaveost, mis võtab osa SKP moodustamisest. Selleks on:

- import rahvuslikuks tarbimiseks – import, mille puhul kauba eest maksavad residentid;
- rahvuslik eksport – kaupade müügist laekub tulu residentidele;
- kaupade töötlemisega seotud kaupade sisse- ja väljavedu.

Eesti väliskaubanduskonto koostamise alus on ametliku väliskaubandusstatistika *põhikaubanduse süsteem* (*special trade system*), mille järgi kaubad võetakse arvele siis, kui need ületavad sisekäibe ehk vaba ringluse piiri. Eksport ei sisalda eelnevalt tollilattu imporditud kaupade taasväljavedu ega nende vormistamist vee- ja õhusõidukite varudeks. Import ei sisalda imporditud kaupade tolliladustamist, lisatud on aga kaupade tärned tollilaost vabaks ringluseks ja töötamiseks. Kuna ametliku väliskaubandusstatistika ja tollistatistika koostamine ei ole täielikus kooskõlas maksebilansi koostamise põhimõtetega (import CIF-hindades (*cost, insurance, freight*) ehk sisaldab lisaks kauba maksumusele ka kulutusi, mis on seotud kauba veo ja kindlustamisega ostja maa tollipiirini, residentsuse printsiip vs territoriaalsuse printsiip jne), tehakse maksebilansi vajalikud täiendused, millest olulisemad on:

- a) tollis deklareerimata kaubad, mis ei ole ületanud sisekäibe piiri, kuid mis on olnud maksebilansi tehingute objekt (nt välisvetes püütud meresaadused, välissadamates ostetud või müüdnud laevad jms);
- b) transpordivahenditele välisriigis viibimise vältel ostetud kaubad: kütus, proviant, müügikaup jms;
- c) kapitalikaupade remonditeenuse ost ja müük;
- d) impordi ümberarvestus FOB-hinda (*free on board*), st kauba kogumaksumusest veo- ja kindlustuskulude lahutamise ning nende lisamine teenuste kontole;
- e) hinnamoonutuste arvestamine kaupade ekspordil läbi tolliladude ja vabatsooni;
- f) hinnangud varimajandustegevuse kohta.

Alates 1. maist 2004 põhineb väliskaubandusstatistika kahe aruandlussüsteemi kombinatsioonil. Kaubavahetust Euroopa Liidu väliste riikidega arvestatakse endiselt maksu- ja tolliametile esitatud tollideklaratsioonide alusel (nn Extrastat). Ühendusesisene kaubavahetus registreeritakse nn Intrastati küsitluse abil, mille korraldab statistikaamet (vt <http://www.stat.ee>). Kui Extrastat võimaldab endiselt kasutada põhikaubandussüsteemi, jättes välja kaubavahetuse tolliladude kaudu, siis Intrastat ei võimalda andmetest välja filtreerida vaheladude kaudu liikunud kaupa, mis realselt Eesti siseturule ei jõua, kajastades seega pigem üldkaubanduse põhimõtteid. Tulenevalt Euroopa Liidu suurest osakaalust Eesti väliskaubanduses on nii kaupade sisse- kui ka väljaveo üldine tase varasemate perioodidega võrreldes kõrgem ja aegridade võrdlemisel tuleb seda eripära silmas pidada. Samuti pole Intrastati aruannete struktuurierinevuste tõttu tollideklaratsioonidega võrreldes enam piisava täpsusega võimalik eristada nn normaaleksporti ja -importi töötluskaupade sisse- ja väljaveost.

Teenuste konto kajastab Eesti residentide poolt mitteresidentidele müüdavaid ja neilt ostetavaid teenuseid:

- a) *veoteenused* – reisijateveo-, kaubaveo- ning muud veoteenused olulisemate veoliikide (mere-, õhu-,

- raudtee-, maantee-, muu transport) arvestuses;
- b) *reisiteenused* – turistide ja ühepäevakülastajate reisipakettidele ning reisi sihtriigis kaupadele ja muudele teenustele tehtud kulutused. Reisisiteenused sisaldavad lisaks eeltoodule kulutusi haridusele ja raviteenustele sihtriigis. Kui üldjuhul peetakse turismiks välismaal viibimist kuni ühe aasta jooksul, siis õppurite ja ravivajajate puhul ajaline piirang puudub. Turismi eristab reisisiteenustest asjaolu, et rahvusvahelise tava järgi turismiteenuseks peetavaid rahvusvahelisi reisisajateveo teenuseid kajastatakse maksebilansis veoteenuste kirjetel;
- c) *sideteenused* – maksed telekommunikatsiooniteenuste (tele- ja raadiotranslatsioon, telegraafiside, teleksi- ja faksiside, satelliit- ja kaabeltelevisioon, elektronpost jms) ning posti- ja kulleriteenuste (postisaadetiste pakkimine, lähetamine, vedu ja kättetoimetamine, postkastide rent jms) eest;
- d) *ehitusteenused* – residentide ehitustööde maksumus, mis on seotud ehitusobjektidega välisriigis, ja mitteresidentide ehitustööde maksumus, mis on seotud ehitusobjektidega Eestis. Ehitusteenustena käsitletakse objekte või töid üldjuhul lõpetamistähtajaga kuni üks aasta;
- e) *kindlustusteenused* – elu- ja kahjukindlustuslepingute (-poliiside) sõlmimisel saadavad ja makstavad teenustasud, samuti kahjukäsitluskulud, kindlustusekspertiisid jne. Kahjukindlustuslepingute kohased kindlustuspreemiad ja väljamakstud kahjutasud kajastatakse jooksevülekannete kontrol, elukindlustuslepingute järgsed sisse- ja väljamaksed kajastatakse finantskontrol muu pikaajalise kapitali kirjetel;
- f) *finantsteenused* – finantsvahendus- ja selle abiteenused (v.a kindlustus), mis on seotud panganduse ja väärtpaberivahenduse komisjoni- ja teenustasudega, varahaldusega, kliiringuga, depositeerimisteenustega, finantsnõustamisega jms;
- g) *arvuti- ja infoteenused* – maksed andmebaaside kasutamise ja arendamise, andmetöötluste ja programmeerimise, riist- ja tarkvaravarakonsultatsioonide, tarkvara juurutamise jms eest, samuti uudisteagentuuride teenused;
- h) *autoriõigus- ja litsentsitasud* – maksed autoriõiguste, litsentside, frantsiiside, müügiõiguste, tööstusprotsesside või muu intellektuaalomandi kasutamiseõiguste eest;
- i) *kaubandus- ja muud kaubandusega seotud teenused* – kaubamaaklerite ja vahendajate komisjoni- ja teenustasud. Kaubandusteenus on residentide poolt välisriigis ostetud kaupade maksumuse ja nende poolt samal perioodil välisriigis edasimüüdud kaupade maksumuse vahe. Tingimuseks on, et kaup ise ei ületa Eesti riigipiiri;
- j) *kasutusrent – rendimaksed*, mille puhul rentnik kasutab lepinguperioodi kestel vara ning lepingu lõppedes tagastab selle rendileandjale (*kapitalirent* – vt allpool);
- k) *mitmesugused äri-, kutsetegevuse ja tehnilised teenused* – äriteenused, mis on seotud konsultatsioonide (õigusabi, raamatupidamine, audit, juhtimiskonsultatsioonid jne), suhtekorralduse ja turunduse (reklaam, arvamus- ja turu-uuringud jne) või muude tehniliste teenustega (jäätmete töötlemine ja utiliseerimine, keskkonnakaitse, arhitektuurilised ja inseneritehnilised teenused, trükiteenused jne);
- l) *isiku-, kultuuri- ja meelelahutusteenused* – raadio, televisiooni ja filmindusega seotud audiovisuaalsed teenused, kontserdi- ja muude ürituste korraldamine, esinemistasud ja honorarid, näituse- ja muuseumiekspositsioonide korraldamine, produtsenditeenused ning muud spordi-, kultuuri- ja vaba aja teenused;
- m) *valitsusteenused*, mis ei sisaldu mujal – muud valitsemissektori osutatud teenused, mis on seotud saatkonna- ja konsulaarteenustega ning sõjaväeteenuste ja muude avaliku sektori pakutavate teenustega, samuti riigilõivud ja teenustena saadav ning osutatav välisabi (välisabi vt ka *jooksevülekanded*).

Tulukonto näitab tootmistegurite (kapital ja tööjõud) kasutamise ja kasutada andmise seotud tulusid. Vastavalt sellele jagunevad tulud kahte rühma:

- a) *tööjõutulu* – kuni aastase töölepinguga välismaal teenitud ja Eestis välismaalastele makstud brutopalk ja tööandja tehtud sotsiaaleraldised;
- b) *investeermistulu* – välisinvesteeringute (otse-, portfelli- ja muude investeeringute) nõuetelt saadav ja kohustustelt makstav *intressi-* ja *dividenditulu*. Kuna äriühingu tegevuskasumi tekkimise ning dividenditulu väljamaksmise vaheline periood võib olla pikk, on selle kasumi maksebilansis arvelevõtmiseks võetud kasutusele reinvesteeringut tulu kontseptsioon. *Reinvesteeringut (taasinvesteeringut) tulu* kujutab endast investeeringu suurusele vastavat proportsionaalse osa muutust investeeringuettevõtja põhitegevusega seotud kasumis või kahjumis, mida lisaks tulukontole kajastatakse finantskontol kui täiendavat investeeringut äriühingusse. Kuna dividendide väljamaksmisel reinvesteeringut tulu väheneb, võib reinvesteeringut tulu kontseptsiooni vaadelda kui dividendide tekkepõhist arvestust. Kuna selline arvestusviis on statistiliselt keeruline ning vajalikud andmed pole alati kättesaadavad, on lihtsuse mõttes kokku lepitud, et seda kasutatakse üksnes otseinvesteeringussuhete, mitte portfelliinvesteeringute puhul.

Tulukontol ei arvestata finantsvarade ja -kohustuste ümberhindlusest, sh ebatõenäoliselt laekuvate laenu mahakandmisest ja andestamisest, tekkinud raamatupidamislikke tulusid ja kulusid.

Jooksevülekannete konto näidatakse kõik ülejäänud majandustehingud, mis on seotud residentide kasutada oleva kogutulu kujunemisega, kuid ei sisaldu muudel jooksevkonto kirjetel. Jooksevülekanne on oma olemuselt ühepoolne, st rahaülekandele ei pea järgnema (või eelnema) kaubasaadetist või mõne teenuse osutamist ning see pole samas ka tulu tootmistegurite kasutamise eest. Jooksevülekanded on seotud tavaliselt maksude, trahvide, toetuste, finantsannetuste, pärandvara, liikmemaksude, kindlustuspreemiate ja kahjutasudega. Jooksevülekannete kirjetel kajastatakse vastukirjetena ka välisabina saadud ja osutatud teenuste ning kaupade maksumust. Jooksevülekannete konto vaatleb rahavoogusid kahes osas:

- a) valitsemissektori ülekanded;
- b) muude sektorite ülekanded.

Valitsemissektori ülekannete all mõistetakse neid summasid, mis on seotud Eesti valitsemissektori saadud ja makstud ülekannetega, sh valitsemissektori kasutatud välisabi ja Eesti riigi panus Euroopa Liidu eelarvesse. *Muude sektorite ülekannete* koosseisus on peamiselt kindlustuslepingutega seotud rahavood, muude sektorite kasutatud (sh valitsemissektori vahendatud) välisabi ning *töötajate rahaülekanded*, kus näidatakse välisriikide töötajate (isikud, kes on võõrriigis elanud ja töötanud üle ühe aasta) rahasaadetised koduriiki juhul, kui neid on palganud võõrriigi ettevõtja.

Kapitalikonto koosneb kolmest osast:

- a) *valitsemissektori kapitaliülekanded*;
- b) *muude sektorite kapitaliülekanded*;
- c) *immateriaalne vara*.

Kapitaliülekanded on ühepoolsed nagu jooksevülekandedki, kuid saadavad või makstavad summad ei

muuda otseselt residentide kasutatavat kogutulu. Enamlevinud kapitaliülekanDED on seotud rahvusvaheliste (peamiselt Euroopa Liidu) fondide rahaliste vahendite kasutamisega infrastruktuuriobjektide ehitamise rahastamiseks. Immateriaalne vara on seotud mittetootmislike mittefinantsiliste varade (intellektuaalomandi) soetamise ja müügiga (frantsiisid, müügiõigused, kaubamärgid, tööstusprotsessid, CO₂ kvoodid jms).

Finantskonto kajastab jooksevkonto finantseerimise allikaid ehk välisinvesteeringuid, mis liigituvad nelja kategooriasse: *otseinvesteeringud*, *portfelliinvesteeringud*, *tuletisinstrumentid* ja *muud investeeringud*.

Otseinvesteeringuna käsitletakse Eesti maksebilansis investeeringut, millega kaasneb investori oluline, vähemalt 10% hääleõigust andev osalus investeeringuettevõtte aktsia- või osakapitalis. Rahvusvaheliste standardite kohaselt kajastatakse otseinvesteeringutena ka laenusuhteid ja muid rahapaigutusi ettevõtte ja selles olulist osalust omavate investorite vahel (v.a finantsvahendajad, kelle puhul kajastatakse otseinvesteeringuna üksnes allutatud laenud).

- *Otseinvesteeringuettevõtte* – ettevõtte, mida kontrolliv või mõjutav (st vahetult või kaudselt vähemalt 10% hääleõigust omav) investeerija on teise riigi resident.
- *Otseinvesteerija* – mitteresidendist füüsiline või juriidiline isik, kes omab vahetult või kaudselt vähemalt 10% investeeringu hääleõiguslikest aktsiatest või osadest.

Otseinvesteeringuettevõtte ja otseinvesteerija vahelised nõuded ja kohustused kajastatakse maksebilansis kokkuleppeliselt *valdussuhte põhimõttel (directional principle)*:

- Eestisse tehtud otseinvesteeringute koondreal (kajastab kohustusi) arvatakse siia tehtud investeeringutest maha kõik otseinvesteeringuettevõtte nõuded otseinvesteerijatele;
- Eestist välismaale suunatud otseinvesteeringute koondreal (kajastab nõudeid) arvatakse piiri taha tehtud investeeringutest maha kõik otseinvesteerijate kohustused otseinvesteeringuettevõtjate vastu.

Otseinvesteeringute konto jaguneb järgmisteks kirjeteks:

- a) otseinvesteeringuettevõtjate *aktsia- või osakapital*;
- b) *reinvesteeritud ehk taasinvesteeritud tulu* – otseinvesteerija osalusega proportsionaalne osa otseinvesteeringuettevõtte tegevuskasumist või -kahjumist. Reinvesteeritud tulu ei sisalda varade väärtuse muutumisest tekkinud tulusid ja kulusid;
- c) *muu otseinvesteeringukapital* – otseinvesteeringuettevõtte ja otseinvesteerija vahelised laenude, võlaväärtpaberite või kaubanduskrediidiga seotud nõuded ja kohustused.

Otseinvesteeringuid peetakse pikaajaliseks kapitalipaigutuseks.

Portfelliinvesteeringute kontrol kirjendatakse nõuete ja kohustuste kaupa väärtpaberiinvesteeringud, mis jagunevad järgmiselt:

- a) *omandiväärtpaber* – väärtpaberiinvesteering ettevõtte aktsia- või osakapitali, millega ei kaasne olulist mõju ehk see moodustab vähem kui 10% hääleõigusest ettevõtja aktsia- või osakapitalis;
- b) *võlaväärtpaber* – võlanõuet tõendav võlakiri ja rahaturuinstrument:
 - *võlakiri* – selle omaniku nõudeõigust tõendav väärtpaber, mis sisaldab laenuvõtja kohustust maksta laen kokkulepitud tähtajal laenuandjale tagasi ning tasuda intressid. Võlakiri on üldjuhul pikaajaline

(lunastamistähtaeg üle ühe aasta);

- *rahaturuinstrument* – rahaturul kaubeldav kõrge likviidsuse ning madala intressi- ja krediidiriskiga, üldjuhul alla ühe-aastase lunastamistähtajaga lühiajaline võlakohustus.

Portfelliinvesteeringud kajastatakse maksebilansis institutsionaalsete sektorite kaupa.

Tuletisinstrument on finantsinstrumendi, indeksi või kaubaga seotud väärtpaber, mis võimaldab finantsriskidega kauplemist turul, st õigust või kohustust osta, müüa või vahetada finantsvara tulevikus kokkulepitud hulgal ja hinnaga. Enamlevinud tuletisinstrumendid on *optsioonid*, *forvardid*, *futuuriid* ja *vahestustehingud* (*swaps*). Maksebilansis kajastatakse tuletisinstrumente institutsionaalsete sektorite kaupa, nõuded ja kohustused eraldi. Tuletisinstrumenti peetakse lühiajaliseks kapitaliks.

Muud investeeringud on kõik ülejäänud investeeringud, mis ei ole otse- või portfelliinvesteeringud ega seotud tuletisinstrumentidega:

- *kaubanduskrediit* – müüdud või ostetud kaupade ja teenuste eest laekumata või tasumata summad ning ettemaksud, mis kajastatakse tekkepõhiselt nii maksebilansi kui ka rahvusvahelise investeerimispositsiooni arvestuses. Kaubanduskrediiti peetakse kokkuleppeliselt lühiajaliseks;
- *laenud* – institutsionaalsete sektorite lühiajalised ehk tähtajaga kuni üks aasta (k.a) ja pikaajalised ehk tähtajaga üle ühe aasta laenud, kui need ei ole seotud otseinvesteeringutega. Laenudena käsitletakse ka *kapitalirenti* (laen ehk renditehing vara soetamiseks tingimusel, et krediidiobjekt jääb vara maksumuse ja intresside kustutamiseni rendileandja omandusse) ja *repotehinguid* (laen väärtpaberite tagatise);
- *sularaha ja hoiused* – nõuetena kajastatakse residentide käsutuses olevat välissularaha ning välisriigi krediitiasutustes olevaid hoiuseid. Kohustuste poole moodustavad mitteresidentide hoiused Eesti krediitiasutustes. Euroopa Keskpannga meetodika kohaselt kajastatakse siin kirjel ka krediitiasutuste ja keskpannga sektorisiseseid laenu nõudeid ja -kohustusi. Sõltuvalt hoiustamistingimustest võivad hoiused olla kas lühi- või pikaajalised.
- *muud nõuded ja kohustused* – muud tähtajaks laekumata või tasumata summad (muu debitoorne ja kreditoorne välisvõlgnevus, viitvõlad jne), mis tulenevad tekkepõhisest majandusarvestusest, samuti muud teiste kirjetega mitteseotud lühi- ja pikaajalised nõuded ja kohustused. Sellel kirjel kajastatakse ka *kindlustusseltside* kogutud elukindlustuspreemiate eraldised ning nende väljamaksud.

Reservvarad – riigi keskpannga kulla- ja välisvaluuta-reservid, mis on kokkuleppeliselt lühiajaline kapital. Reservvaradeks nimetatakse üldjuhul keskpannga kõrge likviidsusega kaubeldavaid välisvarasid, mis näidatakse järgmistel kirjetel:

- a) *rahakuld* – kullana hoitavad reservvarad;
- b) *SDRid* – *special drawing rights* ehk laenamise erioigus on Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) arvestusühik, mille väärtuse aluseks on neljast valuutast (USD, EUR, JPY ja GBP) koosnev korv. Igale IMFi liikmesriigile avatakse SDRi konto, mida kasutatakse laenutehingute ja mitmesuguste muude sellega seotud operatsioonide läbiviimiseks liikmesriigi ja IMFi vahel;
- c) *reservpositsioon IMFis* – liikmesriigile vajaduse korral kättesaadav laenuaadne sissemaks IMFi;
- d) *välisvaluuta* – välisvaluuta või sellega võrdväärsed reservvarad: välissularaha ja valuutahoiused, omandiväärtpaberid, võlakirjad ja rahaturuinstrumentid ning tuletisinstrumendid;
- e) *muud nõuded* – muud likviidsed välisaktivad.

MAKSEBILANSISTATISTIKA KOOSTAMISE SÜSTEEMID

Maksebilansi koostamise maailmapraktikas on kasutusel kolm põhimõtteliselt erinevat süsteemi:

- küsitluste süsteem (*survey system or transaction-based system*);
- rahavoogude süsteem (*settlements system or cash-based system*);
- administratiivne süsteem (*administrative system*).

Neile lisaks kasutatakse mitmesuguseid kombineeritud süsteeme.

Küsitluste süsteem põhineb infol, mis on kogutud erinevate statistiliste küsitlusvormide ja uuringute abil. Lähtuvalt vajadusest, uuritavast valdkonnast ning konkreetse riigi iseärasustest kasutatakse nii väljavõtetelisi kui ka kõikseid vaatlusi. Küsitlusvormid järgivad oma ülesehituselt kas maksebilansi või finantsaruannete struktuuri ja raamatupidamisarvestuse põhimõtteid. Küsitluste süsteemi eeliseks on selle paindlikkus, kuid teisest küljest raskendab statistiliste vaatluste läbiviimist nende kõrge hind, madal vastamismäär ning väike operatiivsus. Küsitluste süsteemi edukamate kasutajate hulka kuuluvad angloameerika riigid: Austraalia, Uus-Meremaa, Suurbritannia, Iirimaa, Ameerika Ühendriigid ja Kanada.

Rahavoogude süsteem tugineb residentsete pankade kaudu sooritatavate rahvusvaheliste maksete kogumisele, kodeerimisele ja töötlemisele. Vastavalt tehingu kirjeldusele antakse sooritatud maksetele või laekumistele kas kliendi, krediidiasutuse või keskpanga poolt maksebilansi kirjetele tehingukoodid, mis vastavad maksebilansi struktuurile. Rahavoogude süsteem võimaldab koguda detailset ja operatiivset infot, kuid on samas piiratud: rahavoogudes ei kajastu tekkepõhine arvestus, sageli puudub tehingu kirjeldus või maksebilansikood, esineb tasaarveldusi ning rahavood ei võimalda ka positsioonide kalkuleerimist. Rahavoogude süsteemi on paljudes mandri-Euroopa riikides välja tõrjunud kombineeritud süsteem.

Administratiivne süsteem kasutab infoallikana erinevate ametkondade poolt eelnevalt kogutud andmeid. Sellise süsteemi kasutamine eeldab avaliku sektori täielikku kontrolli välistehingute üle. Riike, mille maksebilanss põhineb üksnes administratiivsel infol, on vähe, kuid suuremal või vähemal määral kasutatakse seda lisaks küsitluste ja rahavoogude süsteemile peaaegu kõigis maades. Administratiivse süsteemi oluline puudus on nõrk kontroll andmete kvaliteedi üle.

MAKSEBILANSISTATISTIKA KOOSTAMINE EESTIS

Eesti alustas riigi maksebilansi koostamist 1992. aastal. Tolleaegse pangandussüsteemi nõrkuse tõttu võeti kasutusele küsitluste süsteem. Kuna see ei ole pidevalt muutavas majanduskeskkonnas küllalt paindlik, uuriti võimalusi maksebilansi koostamiseks rahavoogude alusel. Rahavoogude süsteem lisandus küsitluste süsteemile 1994. aastal. Seoses 1996. aastal alustatud rahvusvahelise investimispositsiooni koostamisega on üha tähtsamaks muutunud küsitlusvormid. Nende peamine eelis on võimalus koguda tekkepõhiseid andmeid ja muid näitajaid, mis rahavoogudes ei kajastu (nt kaubanduskrediit, reinvesteeringud tulu).

Tänaseks on Eestis välja kujunenud maksebilansi koostamise **kombineeritud süsteem**. Kaks paralleelselt toimivat andmebaasi täiendavad teineteist ning lihtsustavad vigade avastamist. Nende sidumine administratiivse infoga tagab ühtlasi maksebilansistatistika (maksebilanss, rahvusvaheline investimis-

positsioon ja välisvõlg) parema kvaliteedi, mis on avatud ning madala kontsentreeritusega majandusruumi tingimustes tavaliselt raskendatud.

Maksebilansi ja välissektori muu kvartalstatistika puhul on väga oluline küsitluste süsteem, mida täiendab rahavoogude abil kogutav info. Kuu maksebilansside (maksebilansi kiirhinnangud) koostamisel kasutatakse lisaks keskpanga, krediitiasutuste ja valitsemissektori kuuaruannetele rahavoogude süsteemi, mida täiendatakse mitmesuguste ökonomeetriliste mudelite abil. Maksebilansi kiirhinnangut, mille avaldamine tuleneb Euroopa Keskpanga nõuetest, hakati avaldama alates 1999. aasta andmetest.

Erinevaid küsitlusvorme on hetkel kasutusel seitse, mille abil kogutakse kvartalite kaupa teavet enam kui 3500 ettevõtjalt. Rahavoogude süsteem hõlmab aastas ligi 140 000 maksebilansi koostamise aspektist olulist tehingut, mille kohta saabub teave nn avatud süsteemi (*open system*) kaudu: keskpanga jõuab maksedokumentidel info vaid tehingute ühe poole – deebet või krediti – kohta. Edastatakse ainult pangaklientide maksed. Pangandussektori tehingud kirjendatakse maksebilansis pangabilansside, kasumiaruannete jt finantsaruannete alusel.

Peale eeltoodud põhiallikate kogutakse infot ka paljudest muudest kanalitest: ametlik väliskaubandusstatistika, Eesti Väärtpaberite Keskregister, finantsinspeksioon, statistikaameti küsitlused, justiitsministeeriumi registrikeskus, maa-ameti hinnastatistika, Eesti Panga raamatupidamisregistrid, valitsemissektori asutused jne. Lisaks olemasolevale teabele korraldatakse statistilisi vaatlusi, antakse hinnanguid ning kasutatakse ökonomeetrilisi mudeleid. Maksebilansistatistika koostamiseks kasutatavatest infoallikatest annab ülevaate tabel 3.2.

Tabel 3.2. Maksebilansistatistika koostamiseks kasutatavate alg- ja koondandmete ulatus ja nende laekumise sagedus

Aruande nimi	Sihtgrupp / aruande sisu	Sagedus	Tähtaeg pärast aruandeperioodi	Valimi suurus / andmeallikate arv 2011. aastal
KÜSITLUSTE SÜSTEEM				
Vorm 2 ja 7	Välisosalusega äriühingud	kvartal	20 päeva	1985
Vorm 3	Välisosaluseta veondusäriühingud	kvartal	20 päeva	244
Vorm 4	Välisosalusega veondusäriühingud	kvartal	20 päeva	228
Vorm 6	Välisosaluseta äriühingud	kvartal	20 päeva	1020
Vorm 9	Kindlustusseltsid ja- vahendajad	kvartal	20 päeva	22
Vorm 10	Muud finantsvahendajad	kvartal	20 päeva	95
RAHAVOOGUDE SÜSTEEM				
Rahavoogude süsteemi aruandlus vastavalt rahvusvaheliste maksete deklareerimise korrale	Krediitiasutustes deklareeritud rahvusvahelised laekunud maksed	15 päeva	25 päeva	13
	Krediitiasutustes deklareeritud rahvusvahelised lähetatud maksed	15 päeva	8 päeva	13
ADMINISTRATIIVNE TEAVE				
KREDIIDIASUTUSED				
Ressursside jääkide ja käivete aruanne	Krediitiasutustes hoiustatud vahendite ja krediitiasutuste saadud laenude andmed residentsuse ja muude iseloomustavate üksikasjade kaupa	kuu	5 päeva	19
Laenude jääkide ja käivete aruanne	Krediitiasutuste välja antud laenud residentsuse ja muude iseloomustavate üksikasjade kaupa	kuu	5 päeva	19

Aruande nimi	Sihtgrupp / aruande sisu	Sagedus	Tähtaeg pärast aruande-perioodi	Valimi suurus / andmeallikate arv 2011. aastal
Kasumiaruanne	Krediitiasutuse tulude-kulude jaotus residentsuse kaupa	kvartal	10 päeva	19
Mitteresidentidele müüdud ja neilt ostetud teenused	Krediitiasutuse valitud tulu/kulukirjete laiendatud esitus mitteresidentide osas	kvartal	10 päeva	19
Väärtpaberite aruanne	Krediitiasutuse väärtpaberiportfelli detailne aruanne residentsuse kaupa	kuu	5 päeva	19
Bilansiväliste kirjete aruanne	Krediitiasutuse bilansivälise tegevuse aruanne	kvartal	30 päeva	19
Varahalduse ja investeerimistegevuse aruanne	Krediitiasutuste varahalduse ja investeerimistegevuse aruanne	kvartal	15 päeva	19
Mittetehinguliste finantsvoogude aruanne	Krediitiasutuste aruandeperioodil toimunud mittetehingulised finantsvood, v.a valuutakursimuutustest tekkinud ümberhindlused	kuu	12 päeva	19
EESTI PANK				
Eesti Panga maksebilansi aruanne	Finantsosakonna aruanne Eesti Panga bilansikirjete mitteresidentidega seotud jääkide, nende muutuste ning kasumiaruannete mitteresidentidega seotud kirjete muutuste kohta	kuu	5 päeva	1
STATISTIKAAMET				
Ametlik väliskaubandusstatistika	Tollideklaratsioonide töödeldud, täiendatud ja grupeeritud andmed (Extrastat) Ühendusesisese kaubavahetuse aruanne (Intrastat)	kuu	50 päeva	1
Leibkonna eelarve uuring	Andmed turistide kulutuste kohta välisriikides	kvartal	120 päeva	1
Valitsemissektori välisabiga seotud nõuded ja kohustused	Välisabi tekkepõhine arvestus	kvartal	58 päeva	1
Majutusasutuste aruanne	Andmed majutusasutustes teenindatud turistide arvu ja käibe kohta	kuu	40 päeva	1
JUSTIITSMINISTERIUMI REGISTRITE JA INFOSÜSTEEMIDE KESKUS				
Äriregistri, mittetulundusühingute ja sihtasutuste registri andmekogu	Andmed Eestis registreeritud juriidiliste isikute ja nende omanike kohta	kuu	1 kuu	1
Kinnistusraamatu registri andmekogu	Andmed mitteresidentidele kuuluvate kinnisvaraobjektide kohta	aasta	kokkuleppel	1
MAA-AMET				
Maa-ameti kinnisvaratehingute andmekogu	Mitteresidentide omandatud ja võõrandatud kinnisvaraga seotud tehingud riikide kaupa	kvartal	1 kuu	1
EESTI VÄÄRTPABERIKESKUS (EVK)				
Väärtpaberite keskregistri andmebaas	EVKs registreeritud väärtpaberiemissioonide statistika	kuu	20 päeva	1
PIIRIVALVEAMET				
Piiriületusstatistika	Aruanne Eesti piiri ületanud inimeste kohta kodakondsuse kaupa	kuu	25 päeva	1
VÄLISMINISTERIUM				
Välisriikides asuvate diplomaatiliste teenistuste statistika	Andmed Eesti välissaatkondade ja -esinduste kulutuste, tulude ja varade kohta	kvartal	45 päeva	1
MAKSU- JA TOLLIAMET				
Maksustatistika	Andmed mitteresidentidelt Eestis ja residentidelt välismaal kinni peetud maksude kohta	aasta	vastavalt vajadusele	1
TALLINNA JA TARTU LINNAKANTSELEID				
Välisvarade ja -kohustuste aruanne	Tallinna ja Tartu välislaenude ja välisvarade ning nende finantstulude-kulude aruanne	kvartal	45 päeva	2
RAHANDUSMINISTERIUM				
Välislaenude aruanne	Riiklike laenude kasutamise ja teenindamise aruanne	kuu	10 päeva	1
Välisvarade aruanne	Riigikassa varade jäägi ja perioodi muutuste aruanne	kuu	1 kuu	1
MUUD				
Töötukassa, haigekassa jm				5–10

Eelkirjeldatud kombineeritud süsteemi (rahavood + küsitlused + administratiivsed allikad) kasutavad lisaks Eestile mitme teise riigi keskpangad (sh Läti, Leedu, Rootsi, Tšehhi). Kõnealune mudel on viimasel ajal Euroopa Liidu institutsioonide heakskiidul populaarsust kogunud ka muudes Euroopa riikides, kus kasutati seni infokanalina üksnes range kapitalikontrolli ajal üles ehitatud rahavoogude süsteemi.

MAKSEBILANSISTATISTIKA KOOSTAMISE ÕIGUSLIKUD ALUSED JA ANDMEKAITSE

Eesti Panga seaduse paragrahvi 2 lõike 2 punkti 6 kohaselt vastutab Eesti Pank riigi maksebilansi koostamise eest, mis on seaduse järgi üks tema põhiülesandeid.

Sama seaduse paragrahv 34 lõige 1 käsitleb maksebilansi koostamist, mis annab keskpangale õiguse saada tasuta Eesti maksebilansi koostamiseks vajalikke andmeid kõigilt riigi- ja omavalitsusorganitelt ning Eesti territooriumil asuvatelt välismajandustehinguid sooritavatelt juriidilistelt isikutelt.

Lisaks Eesti Panga seadusele sätestab maksebilansi koostamist uuendatud **riikliku statistika seadus** (10.06.2010), mille paragrahvi 8 lõike 1 alusel on Eesti Pank maksebilansistatistika koostamise osas riikliku statistika tegija. Eesti Pangale ning andmeesitajatele laienevad kõik riikliku statistika seadusest tulenevad sätted, mis on seotud vaatluste korraldamise, andmete esitamise kohustuse, andmekaitse, andmete avaldamise ning poolte vastutusega. Seaduse paragrahv 39 lõiked 1 ja 3 annavad Eesti Pangale võimuse teha ettekirjutusi ja rakendada sunniraha ettevõtetele, kes ei esita andmeid tähtajaks või esitavad neid moonutatult.

Eesti krediidiastutuste maksebilansialast aruandlust reguleerivad vastavad Eesti Panga presidendi määrused.

Eesti Pank tagab kehtiva õiguskorra kohaselt kõigi esitatud üksikandmete täieliku organisatsioonilise, infotehnoloogilise ning füüsilise kaitse. Andmeid kasutatakse üksnes statistilistel eesmärkidel ning need avaldatakse ainult agregeeritud kujul, identifitseerimist võimaldavate tunnusteta.

ANDMETE AVALDAMISE JA KORRIGEERIMISE PÕHIMÕTTED

Statistiliste andmete avalikustamisel järgitakse **Rahvusvahelise Valuutafondi andmelevi eristandardit** (*Special Data Dissemination Standard, SDDS*), millega Eesti ühines 1998. aasta oktoobris. Standardiga on statistikakategooriate lõikes kehtestatud miinimumnõuded andmete sisu, avaldamise perioodilisuse ning tähtaegade kohta.

Andmelevi. Maksebilansistatistika koos pressiteadete, analüüside ja statistiliste tabelitega avaldatakse Eesti Panga koduleheküljel (vt <http://www.statistika.eestipank.ee>).

Andmete korrigeerimise põhimõtted. Eelnevate perioodide andmeid korrigeeritakse täiendava informatsiooni laekudes ja meetodiliste muudatuste kohaselt järgmiselt:

- *Regulaarne korrigeerimine:*

- a) II, III ja IV kvartali maksebilansi ja investimispositsiooni esmasel avaldamisel korrigeeritakse regulaarselt eelmise kvartali andmeid;

- b) I kvartali maksebilansi ja investeerimispositsiooni esmasel avaldamisel korrigeeritakse nii eelmise kvartali (IV) kui ka kõikide eelmiste kvartalite andmeid, mille kohta on laekunud täiendavat infot. Andmed on lõplikud siis, kui need on integreeritud rahvusliku arvepidamise sisend-/väljundtabelitesse (kuni viie aasta pärast);
- c) kvartali maksebilansi valmimise järel korrigeeritakse sama kvartali kolme kuu maksebilansi kiirhindanguid nii, et nende kirjete summa võrduks kvartali maksebilansi kirjete väärtustega.

• *Erakorraline korrigeerimine:*

- a) erandjuhtudel, oluliste vigade ilmnemisel korrigeeritakse uue perioodi andmete avaldamisel vastavalt vajadusele ka varasemate perioodide andmeid;
- b) meetodika või andmete kogumise süsteemi muutuste puhul võidakse korrigeerida uue perioodi andmete avaldamisel ka varasemate perioodide andmeid nii kaugemale kui võimalik;
- c) erakorralistest korrigeerimistest teavitatakse avalikkust maksebilansi ja investeerimispositsiooni pressiteadetes.

Aruandeperiood / avaldamiskuu	Aasta T-1		Aasta T				Aasta T+1	
	...	IV kv	I kv	II kv	III kv	IV kv	I kv	...
September								
Detsember								
Märts								
Juuni								

Regulaarne korrigeerimine
 Esmane avaldamine

Arvestusühik. Maksebilansi, rahvusvahelise investeerimispositsiooni ja välisvõla arvestusühik on alates 1. jaanuarist 2011 euro. Kõik välissektori tagasiulatuavad aegread on ümber arvestatud eurodesse kursiga 1 euro = 15,6466 krooni.